

Het prijsgeven van de identiteit van daders en slachtoffers van misdrijven door de journalist

“Vrijheid komt met verantwoordelijkheid”
De Code van de Raad voor de Journalistiek
vergeleken met grondrechten en rechtspraak
van het EHRM

Nathalie Voss

Master in de rechten

Meesterproef Thesis
Module **Strafrecht**

Promotor
Prof. dr. Joëlle Rozie

Assessor
Prof. dr. Laurens Claes

Aantal tekens
193.258

Inhoudsopgave

1	Dankwoord.....	4
2	Inleiding.....	5
	DEEL A: Deontologische codes voor journalistiek in België en Nederland	7
3	Begripsafbakening.....	7
3.1	<i>Werkdefinitie journalist.....</i>	<i>7</i>
3.1.1	De journalist in de deontologische code	8
3.1.1.1	Afbakening van de codes	10
3.1.1.2	De Raad in België	10
3.1.1.3	De werking van de Raad voor de Journalistiek.....	10
3.1.1.4	De Code van de Raad voor de Journalistiek	11
3.1.1.5	Wie is gebonden door de Code van de Raad voor de Journalistiek?	12
3.1.1.6	Leden van de Raad voor de Journalistiek.....	12
3.1.1.7	De journalist in de AVG/GDPR.....	13
3.1.1.8	De VVJ/AVBB	15
3.1.2	Wettelijke bescherming van de beroepsjournalist in België	15
3.1.3	Meer bescherming voor de journalist in de toekomst dankzij het nieuwe Strafwetboek.....	16
3.2	<i>Werkdefinitie identiteit</i>	<i>17</i>
4	Vrijgeven van identiteit in het licht van de deontologische codes.....	18
4.1	<i>Zelfregulering, een korte toelichting.....</i>	<i>18</i>
4.2	<i>Grenzen aan het vrijgeven van de identiteit van de dader.....</i>	<i>19</i>
4.2.1	België: Richtlijnen bij artikel 23 van de Code van de Raad voor de Journalistiek.....	20
4.2.2	Nederland: de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek.....	22
4.2.2.1	Wat met de initialenregel?.....	23
4.3	<i>Grenzen aan het vrijgeven van de identiteit van het slachtoffer.....</i>	<i>25</i>
4.3.1	België: Richtlijnen bij artikel 23 van de Code van de Raad voor de Journalistiek.....	25
4.3.2	Nederland: De Leidraad van de Raad voor de Journalistiek.....	25
4.3.2.1	Opmerkelijke toevoeging van identiteit in de Leidraad	26
4.3.3	Beperkingen inzake gerechtsverslaggeving	27
4.3.3.1	Artikel 378bis Sw.....	27
4.3.3.2	Artikel 433bis Sw.....	28
4.3.3.3	Het equivalent naar Nederlands recht?.....	29
4.3.3.4	Uitbreiding naar andere misdrijven/personen?	30
5	Wat bij niet-naleving van de deontologische codes door de journalist in België?.....	31
5.1	<i>Minnelijke regeling</i>	<i>31</i>
5.2	<i>Civielrechtelijke sanctie.....</i>	<i>31</i>
5.2.1	Een onrechtmatige publicatie	33
5.2.2	Cascade-aansprakelijkheid van toepassing bij civielrechtelijke aansprakelijkheid?	35
5.3	<i>Strafrechtelijke sanctie.....</i>	<i>35</i>
5.3.1	De cascade-aansprakelijkheid of getrapte verantwoordelijkheid bij drukpersmisdrijven	36
	DEEL B: Verhouding van grond- en mensenrechten uit de rechtspraak van het EHRM en de Code in verband met het vrijgeven van identiteit van dader en slachtoffer door de journalist	37
6	Toelichting van de vrijheid van meningsuiting via artikel 10 EVRM en het recht op informatie	37
6.1	<i>De regel.....</i>	<i>37</i>

6.2	<i>Het afwegen van grondrechten en de uitzondering</i>	38
7	Het recht op privacy (artikel 8 EVRM)	40
7.1	<i>Dader</i>	41
7.2	<i>Slachtoffer</i>	43
8	Het recht op afbeelding en het portretrecht, als onderdeel van artikel 8 EVRM	44
8.1	<i>Dader</i>	46
8.2	<i>Slachtoffer</i>	47
8.2.1	Een absoluut verbod op foto's van minderjarigen of zedenslachtoffers?	48
9	Recht op vergetelheid, gelinkt aan het daderperspectief	49
9.1	<i>Twee facetten</i>	49
9.2	<i>M.L. en W.W. t. Duitsland</i>	51
9.3	<i>Hurbain t. België</i>	52
9.3.1	Conclusie	54
9.3.2	Bedenkingen	55
10	Recht op een eerlijk proces en het vermoeden van onschuld in de zin van artikel 6 EVRM	56
10.1	<i>Vermoeden van onschuld</i>	57
10.2	<i>Het vrijgeven van identiteit tijdens het vooronderzoek?</i>	58
10.2.1	Bédat t. Zwitserland	58
10.2.2	RTBF-2022	60
10.3	<i>Tussenconclusie</i>	61
10.4	<i>Verdiscontering in de strafmaat?</i>	61
11	Recht op eer en goede naam, als onderdeel van artikel 8 EVRM	63
11.1	<i>RTBF-zaken</i>	63
11.1.1	2011	64
11.1.2	2022	64
12	Recht van antwoord	66
12.1	<i>Geen beperking van de persvrijheid of vrije meningsuiting, wel een aanvulling</i>	66
12.2	<i>Wie kan aanspraak maken op het recht van antwoord?</i>	66
12.3	<i>Het recht van antwoord in het EVRM?</i>	67
12.3.1	Het recht van antwoord en het EHRM	68
12.4	<i>Geen recht van antwoord in Nederland?</i>	71
13	Toetsing van de Code via een helikopterperspectief	71
13.1	<i>Artikel 8 EVRM en afgeleide rechten</i>	71
13.1.1	Recht op afbeelding	73
13.1.1.1	Dader	73
13.1.1.2	Slachtoffer	73
13.1.2	Recht op vergetelheid	74
13.1.2.1	Dader	74
13.1.2.2	De VVJ en het recht op vergetelheid	75
13.1.2.3	Ook voor slachtoffers?	75
13.1.3	Recht op eer en goede naam voor zowel dader als slachtoffer	75

13.2	<i>Artikel 10 EVRM en afgeleide rechten</i>	76
13.2.1	Recht van antwoord gewaarborgd in de code?.....	76
13.3	<i>Recht op een eerlijk proces</i>	77
13.3.1	Vermoeden van onschuld	77
14	Besluit en antwoord op de onderzoeksvraag	78
15	Bijlagen	80
15.1	<i>Samenvatting</i>	80
15.2	<i>Vragen interview met Sofie Demeyer</i>	84
15.3	<i>Bibliografie</i>	85

1 Dankwoord

Na zeven jaar is het moment eindelijk daar: het schrijven van de thesis als sluitstuk van mijn carrière aan de Universiteit van Antwerpen. Dit was me nooit gelukt zonder de steun die ik heb gekregen van verschillende mensen.

Als eerste wens ik mijn promotor professor Rozie te bedanken. Vanaf het begin stond zij paraat om al mijn vragen te beantwoorden. Bij twijfel kon ik haar steeds contacteren, wat voor mij een enorme meerwaarde was. Ik had het geluk dat zij ook het vak strafrechtelijk sanctierecht doceerde, waardoor ik de mogelijkheid had om voor of na de les een vraag te stellen.

Ook Sofie Demeyer, Secretaris-Generaal en Ombudsman van de Raad voor de Journalistiek wil ik bedanken voor haar inbreng en genuanceerde antwoorden op mijn vragen. Ik kon haar altijd contacteren via mail of telefoon en ik had het genoeg om haar tegen het lijf te lopen bij de Nexus opleiding inzake mediarecht op de campus. Het was een aangename ontmoeting en wie weet brengt de toekomst ons nog samen.

Voorts wil ik ook mijn familie bedanken. Een grote dank gaat uit naar mijn papa, voor zijn interesse in het onderwerp van mijn thesis waardoor ik altijd bij hem terecht kon om hierover gedachten uit te wisselen. Hiernaast wil ik hem ook bedanken om mijn stukken na te lezen en de rol op te nemen van ‘fysieke spellingscorrector’.

Ook mijn vriend was een grote steun in deze periode. Wanneer ik het even ‘niet meer zag zitten’ kon ik altijd bij hem terecht en zette hij mijn traan om in een glimlach.

Ik hoop jullie dan ook snel een wederdienst te kunnen verlenen. Jullie hebben nog iets van mij te goed.

2 Inleiding

1. Sinds het proces van Sanda Dia¹ is de bezorgdheid en zelfs de frustratie bij de burger groot. Het feit dat de identiteit van de verdachten (en later ook daders) niet werden vermeld in de media, roept vragen op in de samenleving. Aan de andere kant is er de zaak van Sven Pichal, waar wel onmiddellijk de identiteit werd vrijgegeven. Er ontstaat aldus een grote frustratie bij de burger inzake de wispelturigheid van het al dan niet vermelden van de identiteit door de journalist. Het is voor de burger zonder juridische achtergrond onduidelijk welke regels er al dan niet van toepassing zijn, of er ook sancties zijn, wie verantwoordelijk is, etc. Ook voor juristen is het niet gemakkelijk om altijd een klaar en duidelijk antwoord te formuleren.
2. Ook het Vlaams Parlement is dit niet ontgaan. Op 15 juni 2023 was er een debat inzake deze problematiek.² In deze commissievergadering wordt bovenstaande kwestie in vraag gesteld. Er wordt uitgelegd hoe de redacties keuzes maken en waarmee ze rekening moeten houden, zoals de Code van de Raad voor de Journalistiek. Het probleem dat ze aankaarten is het gebrek aan consistentie in het vrijgeven van namen. Inzake de deontologie voor de journalistiek is er zelfregulering maar dit blijkt toch een heikel punt. Anno 2024-25 is er vooral aandacht voor de verandering van context waarin de regels en de deontologische code worden toegepast. We kunnen er niet omheen dat de sociale media een grote invloed hebben op de berichtgeving.
3. Daarom is het belangrijk om een onderscheid voor ogen te houden tussen de reguliere media en de sociale media. De deontologische code voor de journalistiek in Vlaanderen geeft richtlijnen, maar elke redactie moet nog altijd zelf beslissen of ze de identiteit kenbaar maken. Ze moeten zelf de afweging maken tussen het recht op informatie van het publiek en het recht op privacy van de betrokkenen. De richtlijn bij artikel 23 werkt dit ook verder uit voor de gerechtelijke berichtgeving van verdachten en veroordeelden.
4. Ook bij slachtoffers is het belangrijk om aandacht te vestigen op het vrijgeven van identiteit door journalisten. Regels zijn hier strenger en er zijn ook bijzondere gronden zoals het verbod op vrijgeven van identiteit van slachtoffers van seksueel geweld. Het hangt hier dus af van het type misdrijf. Aldus wordt ook in vraag gesteld of dit verbod verder moet worden opengetrokken naar andere misdrijven.
5. Een begin van antwoord over de inconsistentie is terug te vinden in de Code van de Raad voor de Journalistiek. De Code is een leidraad voor journalisten bij uitoefening van hun werkzaamheden. Ze bevat 27 artikelen met aanvullende richtlijnen. In het kader van dit onderzoek zijn de richtlijnen bij artikel 23 van de Code van belang. Deze richtlijnen vormen een hulpmiddel voor de journalist wanneer hij een verdachte,

¹ Antwerpen (C2e k.) 26 mei 2023, *RW* 2023-24, afl. 15, 579.

² Vraag M. Almaci, VL.PARL. COMM. CULTUUR, JEUGD, SPORT en MEDIA, 2022-2023, 15 juni 2023, nr. 2933.

veroordeelde of slachtoffer identificeert door woord, tekst of beeld in zijn berichtgeving. Journalisten moeten anonimisering afwegen tegenover identificatie. Ook wegen ze hun plicht tot informeren af tegenover het recht op privacy.

Er is onderzoek nodig naar de grenzen die de deontologische code vastlegt aan het vrijgeven van identiteit van daders en slachtoffers door de journalist. Deze vraag rijst ook bij onze buurlanden.

6. Het doel van dit onderzoek is om een zicht te krijgen op de deontologische codes voor journalistiek van België (Vlaanderen) en Nederland in verband met het prijsgeven van de identiteit van zowel daders als slachtoffers. De codes op zich worden besproken, maar er wordt ook nadruk gelegd op gelijkenissen en verschillen tussen Nederland en België. Verder wordt aandacht besteed aan de gevolgen voor de journalisten wanneer zij de deontologische codes niet naleven. Zowel civielrechtelijke, strafrechtelijke als minnelijke regelingen komen hier aan bod. Gelet op de omvang van de thesis, beperk ik mij tot de kernpunten.

7. De belangrijkste doelstelling betreft het achterhalen of de deontologische code van Vlaanderen in overeenstemming is met de grondrechten, mensenrechten en de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna EHRM). Aan de hand van de rechtspraak van het EHRM wordt de verhouding van het recht op vrije meningsuiting getoetst aan verschillende conflicterende grond- en mensenrechten. Bijzondere aandacht wordt besteed aan het recht op privacy, het recht op afbeelding, het recht op vergetelheid, het recht op een eerlijk proces met inbegrip van het vermoeden van onschuld, het recht op eer en goede naam en het recht van antwoord. Deze rechten worden in het licht van de onderzoeksvraag besproken.

8. De hoofdonderzoeksvraag luidt als volgt: *“In hoeverre is de deontologische code voor journalistiek met betrekking tot het prijsgeven van identiteit van daders en slachtoffers, in overeenstemming met de grondrechten en mensenrechten van het EHRM?”*

9. De subvragen gaan over de vraag in hoeverre de journalist informatie mag vrijgeven met betrekking tot de identiteit van daders en slachtoffers om in overeenstemming te zijn met bovenstaande grond- en mensenrechten.

10. Aangezien er in België verschillende deontologische codes bestaan, wordt het onderzoek afgebakend door de Code van de Raad voor de Journalistiek te kiezen als instrument om te toetsen aan de rechtspraak van het EHRM. Bovendien richt het onderzoek zich tot journalisten en geen perswoordvoerders.

11. Verder ontstaan ook vragen in de praktijk. De grenzen van de deontologische code in verband met het vrijgeven van identiteit worden wel aangetoond, maar zijn deze handvaten nog 'up-to-date'? Is de context

waarbinnen de regels worden toegepast veranderd? Zijn deze grenzen van de deontologische code in verhouding met de Europese rechtspraak?

12. Om bovenstaande onderzoeksvragen te beantwoorden, zal ik gebruikmaken van drie onderzoeksmethoden.

13. Ten eerste wordt via de klassiek-juridische methode aandacht besteed aan de relevante wetgeving, rechtspraak en rechtsleer met betrekking tot het vrijgeven van identiteit van zowel daders als slachtoffers door journalisten.

14. Hiernaast wordt rechtsvergelijkend onderzoek verricht naar de deontologische codes van België en Nederland. Deze codes worden met elkaar vergeleken. Naast deze nationale vergelijking van de deontologische codes, wordt de Code van de Raad voor de Journalistiek ook getoetst aan de grondrechten, in het licht van de rechtspraak van het EHRM. Het doel van deze vergelijkende studie is om te achterhalen of er gelijkenissen en verschillen zijn tussen de codes van België en Nederland. Tot slot wil ik achterhalen of de Code (Vlaanderen) in overeenstemming is met de grondrechten, het EVRM en de rechtspraak van het EHRM.

15. Door het uiterst actuele thema dat mijn thesis met zich meebrengt, heb ik een deskundige bevroegd over de toepassing van de deontologische code en wetgeving in de huidige context en samenleving. Ik heb Sofie Demeyer, secretaris-generaal en ombudsman van de Raad voor de Journalistiek, geïnterviewd omwille van haar vakkennis en praktijkervaring hieromtrent. In bepaalde delen wordt een terugkoppeling gemaakt met haar inzichten en aanbevelingen.

DEEL A: Deontologische codes voor journalistiek in België en Nederland

3 Begripsafbakening

3.1 Werkdefinitie journalist

16. Om een werkdefinitie te formuleren ten aanzien van de journalist, moeten we verschillende codes en verdragen raadplegen.

3.1.1 De journalist in de deontologische code

17. Allereerst is het belangrijk om uitsluitsel te geven over welke code(s) het hier gaat. Een korte historiek wordt geschetst omtrent de internationale code, de Belgische code(s) en de Nederlandse code(s) waaraan journalisten zich moeten houden.

18. Een van de oudste regels inzake de deontologie voor journalisten bevindt zich in de Code van Bordeaux. Deze Verklaring werd in 1954 aangenomen door de Internationale Federatie van Journalisten (IFJ). In 2019 werd deze verklaring gewijzigd en vervolledigd met een set van nieuwe regels, gekoppeld aan een nieuwe naam: 'Global Charter of Ethics for Journalists'. Dit handvest baseert zich op andere internationale teksten zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en zet ethische rechten en plichten uiteen, waar de journalist rekening mee moet houden.³ Bijzondere aandacht wordt besteed aan art. 19 UVRM⁴, dat het recht op vrije meningsuiting eerbiedigt. Verschillende landen zijn lid van de IFJ, waaronder ook Nederland. Kort gezegd, fungeert dit handvest als referentietekst voor journalisten inzake de belangrijkste beroepsethische rechten en plichten. Ondanks de niet-bindende rechtskracht, wordt zij als een soort handleiding gebruikt door nationale codes en raden om op hun beurt ethische regels vast te leggen.

19. In België zijn verschillende codes van groot belang voor de deontologie van journalisten, zoals onder meer de Global Charter of Ethics for Journalists. Hiernaast is ook de verklaring der rechten en plichten van de journalist, uit 1971, van belang. In het bijzonder voor België is de Code van journalistieke beginselen van 1982 ook het vermelden waard.⁵ Deze code werd aangenomen door de Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten in België (AVBB), de Belgische Vereniging van Dagbladuitgevers (BVDU) en de FEBELMA.⁶

20. Toch kan men zich de vraag stellen waarom er zoveel verschillende journalistieke codes zijn. Een verklaring is te vinden in de niveaus van journalistieke ethiek. Internationale documenten zorgen voor een wereldwijd gedeeld moreel kader voor journalisten. Nationale verklaringen bouwen hierop voort en passen deze deontologische principes toe binnen hun eigen nationale mediacontext. Verder zijn er ook nog richtlijnen die een handleiding vormen voor de journalist in de praktijk. Het is een gelaagd systeem van universele waarden en normen, gecombineerd met lokale noden en weerspiegeling van maatschappelijke ontwikkelingen.

³ IFJ, 'Global Charter of Ethics for Journalists' (geraadpleegd op 28 augustus 2024).

⁴ Art. 19 UVRM.

⁵ VOORHOOF D. en VALCKE P., *Handboek mediarecht*, Larcier, 2011, 618.

⁶ *Ibid*; RVDJ, 28 augustus 2024.

21. De meest besproken code is de Code van de Raad voor de Journalistiek en is dan ook gebaseerd op bovenstaande Global Charter of Ethics for Journalists en de code van journalistieke beginselen.

22. In 2010 zijn verschillende richtlijnen en aanbevelingen samengevoegd in één code, de Code van de Raad voor de Journalistiek, afgekondigd door de vzw Raad voor de Journalistiek. Op deze manier wil de secretaris-generaal duidelijk maken dat er een verschil is tussen de rechtsprekende en wetgevende taken van de ethiek waaraan journalisten zich moeten houden in Vlaanderen.⁷

23. In Nederland is het Global Charter of Ethics for Journalists van groot belang wanneer we spreken over de journalistieke ethiek (*supra*). Hiernaast is ook de (gedrags)code voor de journalistiek van het Genootschap van hoofdredacteuren uit 1995 een goede bouwsteen geweest. Deze bundel van regels is in 2008 voor het laatst gewijzigd.⁸ Niet-journalisten kunnen zich beroepen op de code om een journalist aan te spreken voor de niet-naleving van een bepaalde regel. Toch biedt deze code geen zekerheid aangezien ze niet bindend is en er ook geen sanctiemechanisme is ingevoerd.

Op deze twee codes is de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek verder ontwikkeld. Dit is een alomvattend document waarin wordt gesteld wat er wordt verwacht van de journalist bij het uitoefenen van zijn taken. Het gaat hier in het bijzonder over de toetsing van de zorgvuldigheid van de journalist. De Leidraad is in 2007 voorgesteld door de Raad voor de Journalistiek en de laatste versie dateert van 2024.⁹ Bij het uitoefenen van de taken van de Raad wordt deze Leidraad dan ook gebruikt als instrument om onder meer klachten te beoordelen.

24. Naast deze codes bestaat er ook een specifieke code van de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ code). Ook deze code is gebaseerd op de Global Charter of Ethics for Journalists.

25. Tot slot hebben verschillende kranten en programma's hun persoonlijke ethische beroepsnormen ingeschreven in een eigen code of een redactiestatuut. Een voorbeeld in Nederland is de Volkskrantcode die verbonden is aan de Volkskrant. Een voorbeeld in België is de deontologische huiscode van de vzw Redactie, waarin de journalisten van De Standaard, De Gentenaar en Het Nieuwsblad zich samen verbinden.¹⁰

26. Mijns inziens is er sprake van een lappendeken van verschillende journalistieke codes en gedragsregels in zowel België als Nederland. Het is ook onduidelijk wie er (wanneer) is gebonden door de deontologische

⁷ *Ibid.*

⁸ BRANTS C.H., 'Het journalistieke privilege in Nederland: hoe zinvol en wenselijk is een wettelijke regeling?', *Delikt en Delinkwent (DD)* 2008/4, 24-26.

⁹ RvdJ, 29 augustus 2024.

¹⁰ X., 'Deontologische code', *De Standaard* 30 maart 2006, (geraadpleegd op 30 augustus 2024).

codes. Er is nood aan duidelijkheid over wie de journalist nu juist is binnen een bepaalde code. Wanneer ben je een journalist in België en Nederland en dus gebonden door de codes?

3.1.1.1 Afbakening van de codes

27. Omdat het analyseren van alle journalistieke codes in België en Nederland ons te ver zou leiden, wordt beslist om in het kader van deze thesis de Code van de Raad voor de Journalistiek (Code) in België onder de loep te nemen. Het vergelijkend aspect zal dan ook gebeuren met het equivalent in Nederland, namelijk de Leidraad. De keuze om met Nederland te vergelijken ligt voor de hand aangezien de Nederlandse Raad voor de Journalistiek qua structuur en werking heel dicht aanleunt bij die van België. Bovendien vervult de Leidraad een vergelijkbare functie als de Code van België, waardoor een goede vergelijking mogelijk is.

3.1.1.2 De Raad in België

28. In 2002 werd op initiatief van mediadirecties, redacties en journalisten de vzw Vlaamse Raad voor de Journalistiek opgericht. Ook de Franse gemeenschap heeft in 2010 een CDJ¹¹ opgestart.¹² Het verschil tussen beide is dat Vlaanderen werkt via zelfregulering, terwijl de Franse Gemeenschap haar startpunt heeft in het decreet van 30 april 2009.¹³ In het kader van deze thesis wordt alleen verwezen naar de situatie in Vlaanderen.

3.1.1.3 De werking van de Raad voor de Journalistiek

29. De Raad voor de Journalistiek is opgericht als onafhankelijke instelling voor de zelfregulering inzake journalistiek. Verder behandelt de Raad ook vragen en klachten die gelinkt zijn aan de beroepsethiek van de journalistiek.¹⁴

30. De Raad bestaat tot op heden uit 36 leden, aangevuld door de secretaris-generaal die de rol van permanent aanspreekpunt vervult.¹⁵ Wanneer burgers schriftelijk een klacht indienen tegen een specifieke journalistieke handelwijze, zal de secretaris-generaal optreden als ombudsman (*infra*).¹⁶

31. De Raad buigt zich over elke persoon die journalistiek actief is. Het maakt dus niet uit of het gaat over een beroepsjournalist of een journalist met een specifiek statuut. Zo behandelt de Raad alle media die

¹¹ CDJ= Conseil de Déontologie Journalistique.

¹² VOORHOOF D. en VALCKE P., *Handboek mediarecht*, Larcier, 2011, 611.

¹³ Decr.Fr. 30 april 2009 tot regeling van de voorwaarden van de erkenning en de subsidiëring van een instantie van zelfregulering van journalistieke deontologie, BS 10 september 2009.

¹⁴ RVDJ, Wat is de Raad voor Journalistiek?, 4 februari 2025.

¹⁵ VOORHOOF D. en VALCKE P., 'o.c.', 2014, 689.

¹⁶ *Ibid.*

informatie verstrekt. Het gaat hier over onder andere gedrukte, audiovisuele, digitale, algemene en gespecialiseerde media.¹⁷

3.1.1.4 De Code van de Raad voor de Journalistiek

32. De Code omvat regels die verwijzen naar de beroepsethiek van de journalist.¹⁸ Het is een handleiding voor journalisten om te gebruiken bij hun dagelijkse praktijken. Deze handleiding is niet vrijblijvend aangezien het hier gaat over de absolute minimumregels inzake de algemene beginselen die een journalist ter harte moet nemen volgens de Raad.¹⁹ Naast een negental beginselen volgen de vier normen die de journalist dient na te leven: *waarheidsgetrouw berichten*, *onafhankelijk informeren*, *fair play*²⁰ en *tot slot respect voor het privéleven en de menselijke waardigheid*.²¹ Verder in de Code worden richtlijnen uiteengezet bij een specifiek artikel. In het kader van deze thesis, zijn voornamelijk de richtlijnen bij art. 23 belangrijk (*infra*). De journalist kan afwijken van bepaalde normen indien dit vereist wordt door een gewichtig en maatschappelijk belang en in het geval de informatie niet op een andere manier kan worden weergegeven. Deze afwijking is alleen mogelijk wanneer er een ster staat bij de bepaling.²²

33. Bij het lezen van de vorige alinea wordt toch in vraag gesteld wat zo een gewichtig en maatschappelijk belang nu juist betekent? De Code geeft hieraan geen definitie waardoor het in praktijk een open norm is.²³ Dit betekent dat bij elke casus, de journalisten en redacties hieraan zelf een invulling zullen geven. Zo wordt voornamelijk rekening gehouden met de ernst en impact van de feiten en de betrokkenheid van publieke figuren. Toch blijft dit een subjectieve invulling, afhankelijk van de context en het betreffende medium.²⁴ Op die manier wordt het begrip van ‘maatschappelijk belang’ vaak gebruikt als een rekbaar argument om bepaalde berichtgeving te rechtvaardigen. Ook het EHRM verwijst in zijn rechtspraak naar dit begrip wanneer een afweging wordt gemaakt tussen het recht op vrije meningsuiting en het recht op privacy. Zo moeten publieke personen doorgaans meer verdragen aangezien de berichtgeving met betrekking tot hen sneller bijdraagt aan het maatschappelijk debat (*infra*).²⁵

¹⁷ RVDJ, Werkingsreglement – Preambule, 4 februari 2025.

¹⁸ RVDJ, Code van de Raad voor de Journalistiek, 26 augustus 2024.

¹⁹ VOORHOOF D. en VALCKE P., ‘o.c.’, 611- 636.

²⁰ SABIEN L. en LUYPAERS P., *Recht En Media In Een Democratische Rechtsstaat: Wie Bewaakt De Waakhond?*, Die Keure, 2010, 72.

²¹ RVDJ, Code van de Raad voor de Journalistiek, 26 augustus 2024.

²² VOORHOOF D. en VALCKE P., ‘o.c.’, 637; RVDJ, Code van de Raad voor de Journalistiek, 26 augustus 2024.

²³ DE COCK R., e.a., Pers & slachtoffers: rapport; “Onderzoek in opdracht van de Vlaamse minister van Media en de Vlaamse minister van Welzijn”, Universiteit Antwerpen, *Steunpunt Media*, 2013, 93.

²⁴ *Ibid.*, 94, 146.

²⁵ DE COCK R., e.a., Pers & slachtoffers: rapport; “Onderzoek in opdracht van de Vlaamse minister van Media en de Vlaamse minister van Welzijn”, Universiteit Antwerpen, *Steunpunt Media*, 2013, 235-236.

3.1.1.5 Wie is gebonden door de Code van de Raad voor de Journalistiek?

34. Bij het lezen van de Code is het voor de lezer onduidelijk wie juist gebonden is. Het is belangrijk om te begrijpen dat iedereen die iets publiceert met *journalistieke content*, gebonden is door de Code. Dit betekent dat ook een blogger gebonden is door de Code wanneer hij schrijft over *journalistieke content*. Dan rijst de vraag: wat houdt journalistieke content nu juist in?²⁶

35. De titel van journalist is niet beschermd in België en Nederland.²⁷ Iedereen die zaken schrijft kan zich journalist noemen. De enige titel die wel beschermd is in België is de titel van de beroepsjournalist (*infra*).²⁸ In Nederland wordt echter geen opdeling gemaakt tussen de journalist en de beroepsjournalist.²⁹ De poging in 1949 om meer verantwoordelijkheid en bescherming te geven aan de journalist werd in 1960 volledig van de baan geschoven.³⁰ Zo blijft in Nederland maar één titel bestaan, die van de journalist.³¹

3.1.1.6 Leden van de Raad voor de Journalistiek

36. De Raad voor de Journalistiek is opgericht door een vzw, de Vereniging van de Raad voor de Journalistiek. De leden van deze vzw zijn de VVJ en de (verenigingen van) mediaorganisaties.³² De leden van de Vereniging worden opgesomd op de website van de Raad.

37. Al snel rijst de vraag wat het nut is van lidmaatschap van de Vereniging wanneer ‘iedereen’ gebonden is door de Code? Door lidmaatschap laat je de buitenwereld weten dat je als lid werkt volgens de ethische regels en deze ook strikt naleeft.³³

38. Verder heb je als journalist een uitzondering op de regels van de GDPR. In die zin kan het lidmaatschap van de Raad voor Journalisten waardevol zijn aangezien je op die manier kan bewijzen dat je wel de deontologische regels op de voet volgt en naleeft.³⁴

²⁶ Telefoongesprek met Sofie Demeyer (Secretaris-Generaal/Ombudsman Raad voor de Journalistiek), 30 augustus 2024.

²⁷ BRANTS C.H., ‘Het journalistieke privilege in Nederland: hoe zinvol en wenselijk is een wettelijke regeling?’, *Delikt en Delinkwent (DD)* 2008/4, 24-26.

²⁸ VOORHOOF D. en VALCKE P., ‘o.c.’, 611.

²⁹ VAN DEN BRAAK B., ‘Column: Een verantwoordelijk beroep’, *Parlement.com* 6 augustus 2021 (geraadpleegd op 30 augustus 2024).

³⁰ HINS AW. en KAN CH., ‘Private censuur door zeer grote platforms’, *Mediaforum* 2023/6, (217) 224.

³¹ Kamerstukken II, 1948/49, 1179, nrs. 13; Kamerstukken II, 1959/60, 1179, nr. 4; Zie ook DE MEIJ J.M. e.a., *Uitingsvrijheid*, Otto Cramwinckel, 2000, 1819.

³² RVDJ, VRJ, 30 augustus 2014.

³³ Telefoongesprek met Sofie Demeyer (Secretaris-Generaal/Ombudsman Raad voor de Journalistiek), 30 augustus 2024.

³⁴ *Ibid.*

3.1.1.7 De journalist in de AVG/GDPR

39. De wet van 30 juli 2018³⁵ betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens schrapt de privacywet van 8 december 1992³⁶ en neemt de principes van de AVG op.³⁷

40. Deze wet van 30 juli 2018 is slechts van toepassing wanneer persoonsgegevens worden verwerkt in het kader van journalistieke doeleinden. Het gaat over uitzonderingen die gerechtvaardigd worden door het recht op democratische controle. Dit recht oefenen journalisten uit in naam van de persvrijheid.³⁸

41. Met het begrip van journalist, wordt gedacht aan de professionele journalist. In art. 24 van de wet van 30 juli 2018 worden de uitzonderingen beperkt tot: *“de verwerking van persoonsgegevens tot het informeren van het publiek door een verwerkingsverantwoordelijke die gebonden is aan de regels van de journalistieke ethiek.”*³⁹

42. Toch heeft het Hof van Justitie⁴⁰ meermaals een ruime interpretatie gegeven aan het begrip journalistiek. In het arrest van 14 februari 2019⁴¹ van het Hof van Justitie werd beslist dat een plaatsing van een YouTube video door een niet-professionele journalist, weldegelijk een verwerking van persoonsgegevens voor journalistieke doeleinden inhoudt. Dit betekent dat het begrip ‘journalistiek’ op iedereen van toepassing is die een journalistieke activiteit uitoefent. Activiteiten die tot doel hebben om informatie, meningen of ideeën aan het publiek bekend te maken, vallen onder deze term. Het is aldus niet vereist dat de journalist een professioneel statuut heeft.⁴²

43. In hoofde van de journalist moet een afweging worden gemaakt tussen het publieke belang van informatie en privacy. Het Hof van Justitie hecht echter veel belang aan de vrijheid van meningsuiting. Ook Belgische hoven en rechtbanken moeten bovenstaande uitspraak van het Hof van Justitie respecteren. Zo

³⁵ Wet 30 juli 2018 betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens, *BS* 5 september 2018.

³⁶ Wet 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, *BS* 18 maart 1993.

³⁷ Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG (AVG), *Pb.L.* 4 maart 2021, 74. (hierna AVG)

³⁸ GBA, Beperking voor journalistieke doeleinden, 26 september 2024. (hierna GBA)

³⁹ Art. 24 Wet 30 juli 2018 betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens, *BS* 5 september 2018.

⁴⁰ Het Hof van Justitie heeft hier rechtsmacht omdat het bevoegd is om Unierecht uit te leggen (waaronder ook de AVG) in de zin van artikel 267 VWEU.

⁴¹ HvJ 14 februari 2019, C-345/17, ECLI:EU:C:2019:122, ‘Buivids’.

⁴² *Ibid*; DOBBELAERE-WELVAERT M., ‘Iedereen journalist? Europees Hof van Justitie beslist van wel’, *VRTNWS* 21 februari 2019 (geraadpleegd op 30 augustus 2024).

oordeelde het Hof van Beroep te Gent in 2018⁴³ over een gelijkaardige situatie. Een blogger uit Brugge met de naam D. Eeckhout, filmde een conflict tussen een cafébaas en een klant. Het conflict eindigde in een hevige woordenwisseling met een racistische toon. De politie komt tussen en wordt gefilmd. Dit filmpje werd gepost op de blog van D. Eeckhout. Het doel van dit filmpje bestond erin om racisme aan te kaarten in Brugge. Hij verklaart dat hij niet tot doel had om de agenten te verstoren of zwart te maken. Het Hof van Beroep in Gent hecht waarde aan het recht op vrije meningsuiting van de (burger)journalist. Het doel om racisme te filmen wordt gekwalificeerd als een maatschappelijk belang. Er is geen sprake van een intentie om de agenten zwart te maken. Bovendien is er geen wet in België die het filmen van politieagenten in een publieke ruimte verbiedt. Het Hof van Beroep concludeert dat er in casu geen sprake was van de aantasting van de privacy van de agenten in het gepubliceerde filmpje.⁴⁴

44. Als we bovenstaande rechtspraak vergelijken met art. 24 van de Wet van 2018⁴⁵ lijkt het erop dat het toepassingsgebied te strikt geformuleerd is om in overeenstemming te zijn met de rechtspraak van het Hof van Justitie. De journalistieke uitzondering is alleen van toepassing op de *"verwerkingsverantwoordelijke die zich journalistieke, deontologische regels oplegt"* (*supra*).⁴⁶ Hier zal naar mijn mening aan gesleuteld moeten worden.

45. De Wet van 2018 wijkt dus af van de AVG om zo de verwerking van journalistieke doeleinden te beschermen. Zo zal de verwerking van gevoelige gegevens, alleen mogelijk zijn wanneer het gaat om persoonsgegevens die kennelijk openbaar zijn gemaakt (via een blog) of op feiten waarbij iemand betrokken is (een misdrijf). Verder is er een vrijstelling van de informatieverplichting voor het verwerken van persoonsgegevens die uitsluitend voor journalistieke doeleinden wordt uitgevoerd, wanneer dit het journalistiek onderzoek zou kunnen ondermijnen.⁴⁷

Tot slot zijn het recht op toegang en bezwaar van de betrokkenen niet van toepassing op verwerkingen van persoonsgegevens voor uitsluitend journalistieke doeleinden of als de toepassing de publicatie in het gedrang zou brengen of informatiebronnen zou onthullen.⁴⁸

⁴³ HvB Gent 19 september 2018, onuitg.

⁴⁴ VOORHOOF D., 'Geen verbod op filmen van politieagenten', *Juristenkrant* 2018/380, 1-2.

⁴⁵ Wet 30 juli 2018 betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens, *BS* 5 september 2018.

⁴⁶ *Ibid.*, Art. 24.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ GBA.

3.1.1.8 De VVJ/AVBB ...

46. De VVJ (Vlaamse Vereniging van Journalisten), is een beroepsvereniging voor alle journalisten die actief zijn in Vlaanderen. Het merendeel van deze journalisten is een erkend beroepsjournalist. Hiernaast creëert de VVJ ook een opening voor de persmedewerker. Laatstgenoemde is deeltijds actief binnen de journalistiek en heeft een statuut van journalist in bijberoep.⁴⁹ De VVJ behandelt verschillende aspecten op Vlaams niveau zoals het omroepbeleid, de aanvaarding van stagiair-beroepsjournalisten en de overheidssteun aan de pers.⁵⁰

47. Op federaal niveau bevindt zich de AVBB (Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten).⁵¹ Deze vereniging treedt op wanneer er discussies ontstaan omtrent federale belangen, zoals de wet op het beroepsstatuut, journalistieke auteursrechten of de verhouding tussen politie en justitie.⁵²

48. Alleen beroepsjournalisten kunnen zich aanmelden voor lidmaatschap binnen de AVBB of de VVJ. Deze titel is dan ook wettelijk beschermd (*infra*).

3.1.2 Wettelijke bescherming van de beroepsjournalist in België⁵³

49. De titel van beroepsjournalist is wettelijk beschermd via de wet van 30 december 1963 (*supra*).⁵⁴ Het gevolg van deze titel betreft de erkenning en bescherming. Verder hebben beroepsjournalisten toegang tot verschillende faciliteiten via hun identificatiedocumenten.⁵⁵ Vooraleer men zich kan registreren als beroepsjournalist, moet de kandidaat voldoen aan de erkenningscriteria.⁵⁶

50. De beroepsjournalist heeft toegang tot informatie van het parket via de omzendbrief betreffende de persvoorlichting door het parket van 30 april 1999.⁵⁷ Verder hecht de Wet houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten⁵⁸, bijzondere waarde aan de beroepsjournalist in de uitoefening van

⁴⁹ SABIEN L. en LUYPAERS P., *Recht En Media In Een Democratische Rechtsstaat: Wie Bewaakt De Waakhond?*, Die Keure, 2010, 76.

⁵⁰ VVJ, Over de VVJ, 27 augustus 2024.

⁵¹ *Ibid.*, SABIEN L. en LUYPAERS P., *Recht En Media In Een Democratische Rechtsstaat: Wie Bewaakt De Waakhond?*, Die Keure, 2010, 70.

⁵² VVJ, Over de VVJ, 27 augustus 2024.

⁵³ Wet 30 december 1963 betreffende de erkenning en de bescherming van de titel van beroepsjournalist, BS 14 januari 1964, err. BS 19 februari 1964.

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ VOORHOOF D. en VALCKE P., *Handboek mediarecht*, Larcier, 2011, 611.

⁵⁶ HERTENS E., 'Het beroep van journalist: erkenning, bescherming en relatie met de politie', *Vigiles* 1998/1, 1; Wet 30 december 1963 betreffende de erkenning en bescherming van de titel van beroepsjournalist, BS 14 januari 1964.

⁵⁷ Col 7/1999 Gezamenlijke omzendbrief van 30 april 1999 van de minister van justitie en het College van Procureurs-generaal betreffende de informatieverstrekking aan de pers door de gerechtelijke overheden en de politiediensten gedurende de fase van het vooronderzoek, BS 2 maart 2000.

⁵⁸ Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

zijn functie.⁵⁹ Tot slot voorziet de wet tot regeling van het beroep van privédetective in een gunstregime voor de beroepsjournalist.⁶⁰

3.1.3 Meer bescherming voor de journalist in de toekomst dankzij het nieuwe Strafwetboek

51. Naar aanleiding van het toenemend geweld en bedreigingen tegenover journalisten in 2021, behandelde het Vlaams Parlement de vraag of er nood is aan een strafverzwaring voor het geweld, specifiek gericht tegen journalisten.⁶¹ Minister Benjamin Dalle pleitte ervoor om de journalist toe te voegen aan een lijst van personen met een maatschappelijke functie. Wanneer geweld wordt gepleegd tegen personen die behoren tot deze lijst, zal een strengere strafmaat gelden volgens het nieuwe Strafwetboek. In 2024 wordt deze wil ook wet. Via de invoering van Boek II van het nieuwe Strafwetboek op 8 april 2026, wordt de journalist effectief opgenomen in deze lijst.⁶² Op die manier genieten journalisten extra bescherming, zodat zij hun maatschappelijke opdracht als ‘publieke waakhond’ in alle vrijheid en veiligheid kunnen uitoefenen.⁶³

52. Toch stel ik mij de vraag wat er juist wordt verstaan onder ‘journalist’ in de zin van deze bepaling. De titel van journalist is geen beschermde titel, waardoor iedereen die journalistieke activiteiten uitvoert, zich journalist kan noemen. Ook de Raad van State wijst op dit gebrek aan definitie van ‘journalist’ en stelt dat dit begrip niet beantwoordt aan de vereisten van het legaliteitsbeginsel in strafzaken, dat vereist dat de wetgever in voldoende nauwkeurige, duidelijke en rechtszekerheid biedende bewoordingen de strafbaarstelling bepaalt.⁶⁴ Indien de bepaling zou verwijzen naar de wet van 1963 betreffende de erkenning en de bescherming van de titel van beroepsjournalist, zou dit in strijd kunnen zijn met het gelijkheidsbeginsel.⁶⁵ De vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid zijn nu eenmaal rechten die aan eenieder toebehoren, waardoor de wetgever geen monopolies of voorrechten mag toekennen aan beroepsjournalisten.⁶⁶ In de memorie van toelichting wordt verwezen naar art. 24 AVG als oplossing aangezien zij een bredere en functionelere definitie van journalistiek omvat dan de wet van 1963.⁶⁷ In de definitieve versie van het nieuw Strafwetboek wordt een journalist dan ook gedefinieerd als een persoon die een activiteit uitoefent als bedoeld in artikel 24, §1, van de wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens.⁶⁸

⁵⁹ VOORHOOF D. en VALCKE P., ‘o.c.’, 615.

⁶⁰ *Ibid.*, 616; Wet van 19 juli 1991 tot regeling van het beroep van privédetective, *BS* 2 oktober 1991.

⁶¹ Vraag K. Segers, VL.PARL. COMM. CULTUUR, JEUGD, SPORT en MEDIA, 2021-2022, 10 februari 2022, nr. 1671.

⁶² Wet 29 februari 2024 tot invoering van Boek II van het Strafwetboek, *BS* 8 april 2024.

⁶³ VVJ, Journalist is vanaf nu een beschermd beroep, 8 maart 2024.

⁶⁴ RAAD VAN STATE, Advies voorontwerp van wet tot hervorming van boek 2 van het Strafwetboek, 9 juni 2023, 72.477/3.

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ Arbitragehof 7 juni 2006, 91/2006, overw. B.11-B.14.

⁶⁷ Wetsontwerp tot invoering van boek 2 van het Strafwetboek, KAMER, 2022-2023, 24 juli 2023, nr. 55-3518/001.

⁶⁸ Art. 79, 4° Wet 29 februari 2024 tot invoering van Boek II van het Strafwetboek, *BS* 8 april 2024.

Mijns inziens biedt deze aanpassing een steviger juridisch kader, doch niet volledig sluitend. De definitie uit deze wet verwijst naar activiteiten die gericht zijn op het informeren van het publiek en waarbij journalistieke deontologische regels worden nageleefd. Een bedenking valt te maken bij freelance journalisten, burgerjournalisten, bloggers enz., die in een grijze zone vallen. De praktijk zal moeten uitwijzen of ook zij onder deze maatschappelijke functie vallen en extra bescherming genieten. Naar mijn mening zou de definitie meer verfijnd moeten worden.

3.2 Werkdefinitie identiteit

53. Gezien het onderwerp van deze thesis, is het zinvol om te weten wat wordt verstaan onder ‘identiteit’.

54. Bij het woord ‘identiteit’, denken we aan: de naam, foto, afkomst, geslacht etc. Toch omvat dit woord veel meer dan deze opsomming. Over hoe breed deze definitie van identiteit juist is en welke gegevens hieronder kunnen vallen, lijkt geen eenduidig antwoord te bestaan.⁶⁹ Het begrip van identiteit varieert en is afhankelijk van de context waarin het wordt gebruikt.⁷⁰ Een filosofische benadering van identiteit zal niet overeenstemmen met de juridische definitie van identiteit.

55. Volgens Erikson, grondlegger van de ontwikkelingstheorie, werd door William James de beste omschrijving gegeven van een gevoel van identiteit, namelijk: *een subjectief gevoel van dezelfde persoon zijn en van continuïteit, die kracht geven*.⁷¹

56. Amnesty International omschrijft identiteit aan de hand van de definitie die wordt gebruikt in de psychologie. Zo duidt identiteit je kenmerkende eigenschappen aan, die worden beschouwd voor je persoonlijkheid. Een persoon ervaart identiteit als de uitkomst van bijvoorbeeld het geslacht, ervaringen, afkomst, seksuele oriëntatie, sociale banden en verworvenheden.⁷²

57. De AVG⁷³ definieert persoonsgegevens in artikel 4 AVG als: *“alle informatie over een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon (de betrokkene); als identificeerbaar wordt beschouwd een natuurlijke persoon die direct of indirect kan worden geïdentificeerd, met name aan de hand van een identifier zoals een naam, een identificatienummer, locatiegegevens, een online*

⁶⁹ FRIJHOFF W., *Identiteit en identiteitsbesef. De historicus en de spanning tussen verbeelding, benoeming en herkenning*, 1992, 621, DOI: 10.18352/bmgn-lchr.3590.

⁷⁰ ERIKSON E., *Identiteit, jeugd en crisis*, Spectrum, 1971, 7.

⁷¹ *Ibid.*, 15.

⁷² X., ‘Identiteit, identiteitsbeleid en mensenrechten’, *Amnesty International*, www.amnesty.nl.

⁷³ AVG.

identificator of van een of meer elementen die kenmerkend zijn voor de fysieke, fysiologische, genetische, psychische, economische, culturele of sociale identiteit van die natuurlijke persoon.”⁷⁴

58. Verder kan het begrip van ‘identiteit’ worden gekoppeld aan art. 29 van de wet tot invoering van Boek I van het Strafwetboek.⁷⁵ Dit artikel definieert het concept van discriminerende drijfveren en somt een lijst op van kenmerken die een grondslag kunnen vormen van haat, misprijzen of vijandigheid uitgaande van de dader. Deze kenmerken kunnen rechtstreeks worden gekoppeld aan aspecten van de identiteit van een persoon. Zo wordt onder meer verwezen naar: *“ras, huidskleur, afkomst, nationale of etnische afstamming, nationaliteit, geslacht, seksuele oriëntatie, “...” sociale afkomst en positie, ongeacht of dit criterium daadwerkelijk aanwezig is of slechts vermeend is door de dader.*”⁷⁶

59. Door deze analyse duikt een nieuwe vraag op: *“Is de identiteit die wordt vrijgegeven door de journalist beperkt tot bijvoorbeeld de naam en adres, of vallen ook bredere kenmerken zoals geslacht, afkomst, geloofsovertuiging, ... hieronder?”* Bovenstaand art. 29 Sw. is relevant aangezien het een uitgebreide lijst geeft van identiteitskenmerken die gevoelig kunnen zijn wanneer zij worden vrijgegeven via persberichten. Wanneer journalisten bepaalde vormen van identiteit onthullen, kan dit in strijd zijn met ethische principes en zo ook met de deontologische code.

60. Onafhankelijk van bovenstaande pogingen tot een definitie, is het belangrijk om te kijken wat nu door de deontologische code(s) gedefinieerd wordt als identiteit.

4 Vrijgeven van identiteit in het licht van de deontologische codes

4.1 Zelfregulering, een korte toelichting

61. Om de deontologische codes te kunnen analyseren is een goed begrip nodig van de notie ‘zelfregulering’. De journalistieke sector in Vlaanderen werkt met zelfregulering in plaats van regulering door de overheid (*supra*).⁷⁷ Zelfregulering wordt gedefinieerd als volgt: *“het proces waarbij alle aspecten van regulering (de formulering, uitvoering, controle, handhaving en verdere opvolging) exclusief, vrijwillig en volledig autonoom worden beheerst door diegene(-n) wiens gedrag of handelen door die regulering wordt gevisieerd of hun vertegenwoordigers.*”⁷⁸

⁷⁴ *Ibid.*, Art. 4.

⁷⁵ Art. 29 Wet 29 februari 2024 tot invoering van Boek I van het Strafwetboek, BS 8 april 2024.

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ VOORHOOF D. en VALCKE P., *Handboek mediarecht*, Larcier, 2014, 689.

⁷⁸ VERDOODT A-L., *Zelfregulering in de journalistiek: de formulering en handhaving van deontologische standaarden in en door het journalistieke beroep*, doctoraatsthesis KU Leuven, 2007, 15.

62. Ook Nederland werkt binnen de journalistieke sector met zelfregulering.⁷⁹ Zo zijn de Raden voor de Journalistiek in zowel België als Nederland een onafhankelijke instantie voor de journalistieke zelfregulering.⁸⁰ In verband met bovenstaande definitie staan deze Raden gelijk aan ‘*vertegenwoordigers*’.

63. Zelfregulering wordt nog steeds als meest geschikte vorm beschouwd. Ze waarborgt de onafhankelijkheid van de pers en vermijdt overheidsinmenging, die als een bedreiging voor de persvrijheid wordt gezien. Overheidsinmenging leidt tot inhoudelijke sturing en staat haaks op de rol van de pers als vierde macht. Aangezien persvrijheid gepaard gaat met verantwoordelijkheid, is in het verleden gekozen voor een systeem waarbij de Raad zelf ethische regels oplegt die garant staan voor kwalitatieve journalistiek. Het systeem van zelfregulering moet aldus gewaarborgd blijven.⁸¹

64. De Code van België en de Leidraad van Nederland omvatten veel meer dan alleen regels of richtlijnen in verband met het vrijgeven van de identiteit van betrokkenen. Voor een goed begrip zullen alleen de delen, relevant voor deze thesis, geanalyseerd worden in de Code en de Leidraad.

4.2 Grenzen aan het vrijgeven van de identiteit van de dader

65. Wanneer journalisten in hun berichtgeving schrijven over de verdachte of dader (cf. veroordeelde) in een bepaalde zaak, kunnen zij via woord, tekst of beeld de identiteit vermelden. De beslissing om dit al dan niet te doen gaat gepaard met een afweging tussen het recht van het publiek op informatie en het recht op privacy van de betrokkene waarover bericht wordt.⁸² De journalist wordt geacht deze belangenafweging te maken, bij voorkeur in samenspraak met de redactie. Het maatschappelijk belang komt in principe op de eerste plaats.⁸³

66. In onderstaande titels wordt de deontologische code per land toegelicht, in verband met het vrijgeven van de identiteit van de dader.

⁷⁹ VAN DER WURFF R. en SCHONBACH K., ‘De effectiviteit van journalistieke gedragscodes: een literatuurstudie’, *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap* 2013, (231) 233; GROSHEIDE FW., *Communicatie & Mediarecht*, Ars Aequi Libri, 2000, 85.

⁸⁰ RVDJ, Wat is de Raad voor Journalistiek, 2 december 2024.

⁸¹ Interview met Sofie Demeyer (Secretaris-Generaal/Ombudsman Raad voor de Journalistiek), 15 april 2025.

⁸² Richtlijn 15 april 2010 van de Raad voor de Journalistiek over de identificatie in gerechtelijke context van de Raad voor de Journalistiek.

⁸³ *Ibid.*

4.2.1 België: Richtlijnen bij artikel 23 van de Code van de Raad voor de Journalistiek

67. De Code bevat 26 artikels met bijbehorende richtlijnen.⁸⁴ Op die manier worden bepaalde scenario's geschetst die gelijkaardig kunnen zijn aan de omstandigheden waarin de journalist zich bevindt bij diens berichtgeving. In het kader van deze thesis zijn de richtlijnen bij art. 23 van de Code relevant.⁸⁵

68. Deze richtlijnen zijn een hulpmiddel voor de journalist om de belangenafweging te maken inzake het al dan niet vermelden van de identiteit.⁸⁶ Specifieke omstandigheden kunnen verantwoorden waarom de journalist zou kiezen voor een andere beslissing inzake het vrijgeven van de identiteit.⁸⁷ Deze keuze dient echter wel gemotiveerd te worden.⁸⁸

69. Om de specifieke richtlijnen te kunnen begrijpen, moet eerst art. 23 van de Code⁸⁹ worden toegelicht. Dit artikel stelt: *“De journalist respecteert het privéleven van personen en tast het niet verder aan dan noodzakelijk in het maatschappelijk belang van de berichtgeving. De journalist gaat in het bijzonder omzichtig⁹⁰ om met mensen in een kwetsbare situatie, zoals minderjarigen, slachtoffers van criminaliteit, rampen en ongevallen, en hun directe omgeving.”*⁹¹

70. De eerste richtlijn bij art. 23 wijst op het vereiste van respect voor het privéleven van publieke figuren. Ook hun recht op privacy moet gerespecteerd worden, maar dit wordt minder strikt toegepast dan bij de ‘gewone burger’.⁹² Publieke personen oefenen een publieke of maatschappelijke verantwoordelijke functie uit of zijn bekend in de media. Bepaalde aspecten van iemands privéleven kunnen relevant zijn voor het functioneren in hun publieke rol.⁹³ Journalisten kunnen hierover verslag uitbrengen en dit kan verantwoord zijn als het bijdraagt aan het informeren van het publiek over zaken van maatschappelijk belang.⁹⁴ Voor personen die zelf open zijn over hun privéleven of actief mediabelangstelling opzoeken, kan ongevaagde

⁸⁴ RVDJ, Code van de Raad voor de Journalistiek, 2 december 2024. (hierna Code)

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ Richtlijn 15 april 2010 van de Raad voor de Journalistiek over de identificatie in gerechtelijke context van de Raad voor de Journalistiek.

⁸⁷ DELTOUR P., ‘Trial by media, journalism by law?’, *Juristenkrant* 2020/414, 12-13.

⁸⁸ Richtlijn 15 april 2010 van de Raad voor de Journalistiek over de identificatie in gerechtelijke context van de Raad voor de Journalistiek.

⁸⁹ Art. 23 Code.

⁹⁰ *Ook hier kan men zich de vraag stellen wat er wordt verstaan onder ‘bijzonder omzichtig’ omgaan met iemand. Zoals eerder vermeld, wordt hier gebruik gemaakt van een open norm die voor interpretatie vatbaar is en afhangt van de concrete omstandigheden (supra p. 11).*

⁹¹ *Ibid.*

⁹² DELTOUR P., ‘Media, gerecht en (on)veiligheid. Hoe rechtvaardig is de pers?’, *Orde dag* 2001/14, (9) 18.

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ DE HERT P. en SAELENS R., ‘Recht op bescherming van het privé-leven’, *TPR* 2009/2, (838) 841; DELTOUR P., ‘Trial by media, journalism by law?’, *Juristenkrant* 2020/414, 12-13.

berichtgeving verantwoord zijn wanneer deze in verhouding is met de wijze waarop de betrokkene zelf informatie vrijgeeft over zijn privéleven.⁹⁵

71. De belangrijkste richtlijn bij art. 23 in het kader van het vrijgeven van de identiteit van de dader, is die van de identificatie in gerechtelijke context.⁹⁶ Er wordt eerst een algemene toelichting gegeven waarin staat dat de journalist rekening moet houden met onzekerheden die gepaard gaan met het gerechtelijk proces en dit ook moet aangeven in zijn berichtgeving.⁹⁷ De journalist moet rekening houden met de mogelijke onschuld van de verdachte. Stel dat een journalist eerder een verdachte herkenbaar in beeld heeft gebracht en deze later wordt vrijgesproken of buiten vervolging gesteld, moet hij dit vermelden.⁹⁸ De journalist moet het maatschappelijk belang van de berichtgeving afwegen tegen de reclassering en herintegratie in de maatschappij van de veroordeelde persoon.⁹⁹ Als de journalist verwijst naar zaken of gerechtelijke dossiers, moet hij rekening houden met eerdere gerechtelijke beslissingen of uitspraken.¹⁰⁰

72. Een specifieke toelichting wordt gegeven bij de identificatie van verdachten en veroordeelden. Wanneer de journalist deze laatstgenoemden identificeert, moet hij een afweging maken tussen het recht van de bevolking op informatie en het recht op privacy van de verdachte of veroordeelde.¹⁰¹ Er wordt een opdeling gemaakt van mogelijke wijzen van identificatie: niet bekendmaken van de identificatiegegevens, beperkte identificatie of volledige identificatie.

73. De beperkte identificatie heeft betrekking op het vrijgeven van de voornaam, de beginletter van de familienaam, de leeftijd en de woonplaats van een verdachte of een veroordeelde.¹⁰² Dit kan vermeld worden wanneer de journalist rekening houdt met verschillende elementen. Zo zal de mogelijkheid tot beperkte identificatie afhangen van de ernst van de feiten, de stand van het onderzoek of de procedure en het maatschappelijk belang. Wanneer het gaat om ‘lichte’ misdrijven, wordt aanbevolen om geen beperkte identificatie te geven. Verder moet de journalist enorm voorzichtig zijn met de gegevens die hij vermeldt. Hieronder vallen ook het beeld en de klankopnames waardoor personen geïdentificeerd kunnen worden. Wanneer de journalist toch kiest om beeld en klankopnames onherkenbaar te maken, moet dit op een efficiënte wijze gebeuren.¹⁰³

⁹⁵ Code, 28.

⁹⁶ *Ibid.*, 31.

⁹⁷ Code, 31.

⁹⁸ Code, 31-32.

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ DELTOUR P., ‘Trial by media, journalism by law?’, *Juristenkrant* 2020/414, 13.

¹⁰¹ Code, 31.

¹⁰² DELTOUR P., ‘o.c.’, 13.

¹⁰³ Code, 32.

74. Naar mijn mening knelt ook hier het schoentje. De Code verwijst naar een bepaalde aanpak voor journalisten bij lichte misdrijven maar definieert dit begrip niet. Er bestaat aldus geen objectieve maatstaf om te bepalen of een misdrijf al dan niet licht of zwaar is. Bovendien is de zwaarte van de straf hier geen sluitend criterium aangezien een wettelijk streng gesanctioneerd misdrijf, niet per definitie gelijk staat aan een ernstig of zwaar feit in de journalistieke zin. Aan de andere kant kunnen ook lichte misdrijven een grote publieke reactie teweegbrengen. Ook hier is dus sprake van een open norm waardoor de journalist veel beoordelingsruimte krijgt. Mijns inziens kan dit leiden tot ongelijke toepassing in de praktijk bij gelijkaardige zaken. Toch zorgt dit gebrek aan begripsbepaling ook voor een positief aspect inzake de contextuele afweging die hierdoor mogelijk is voor de journalist.

75. De volledige identificatie van (verdachten en) veroordeelden is alleen mogelijk onder strikte voorwaarden. Zo is er een vereiste nodig van maatschappelijk belang. Verder is volledige identificatie mogelijk wanneer de verdachte of de veroordeelde een publiek figuur is en het maatschappelijk belang volledige identificatie rechtvaardigt. Een andere mogelijkheid betreft het gegeven waarin de verdachte of de veroordeelde zelf met zijn verhaal naar buiten komt en vervolgens geen bezwaar maakt tegen identificatie. Ook bij ernstige misdrijven is volledige identificatie mogelijk.¹⁰⁴

76. Een bedenking die bij het analyseren van de Code naar voren komt is de vraag wat er nog over blijft van het recht op privacy? Deze kritiek wordt versterkt door de verschillende open normen die zijn opgenomen in de Code. Hierdoor kan de journalist mits enige creativiteit zich altijd wel een weg banen door de Code om een uitzondering te maken op de strengere regels en zo het recht op vrije meningsuiting te laten primeren op het recht op privacy...

77. De laatste toelichting inzake de identificatie in gerechtelijke context heeft betrekking op de identificatie van minderjarigen.¹⁰⁵ Er wordt een opdeling gemaakt tussen de gerechtelijke context in de jeugdrechtbank en buiten de jeugdrechtbank. Aangezien de focus van deze thesis niet op minderjarigen ligt, wordt deze omvangrijke richtlijn niet verder besproken.

4.2.2 Nederland: de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek

78. Bij het lezen van de de Leidraad valt op dat hier niet gewerkt wordt met hetzelfde stramien als de Code.¹⁰⁶ Nederland maakt geen gebruik van artikels en bijbehorende richtlijnen, zoals in België. Het is een lange tekst met vier regels/onderwerpen die verder zijn onderverdeeld. Er wordt geen opdeling gemaakt

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ DEBRUYNE N. en TILLEMANS B., 'Over de doden niets dan goeds? Afbeeldingen van overledenen en de rechten van familieleden' in X. (ed.), *Liber amicorum Patrick Senaeve*, Wolters Kluwer, 2017, (115) 139.

¹⁰⁶ RvdJ, Leidraad van de Raad voor de Journalistiek, januari 2024. (hierna: Leidraad)

inzake het vrijgeven van de identiteit van daders, verdachten, veroordeelden en slachtoffers zoals in België. Alles staat verspreid over deze vier onderwerpen: A. Uitgangspunten, B. Voorbereiding/Nieuwsgaring met onderverdelingen B.1 Journalistieke werkwijze; B.2 Bronnen; B.3 Wederhoor; B.4 Afspraken, C. Publicatie met onderverdelingen C.1 Privacy en tot slot D. Verantwoording/Achteraf.¹⁰⁷ Kortom, op het eerste gezicht lijkt de Leidraad veel minder uitgewerkt.

79. Toch wordt in het algemeen deel een gelijkaardige uiteenzetting gegeven van het recht op privacy zoals dat in art. 23 van de Code. Zo wordt gesteld: *“In een publicatie mag de privacy van personen niet verder worden aangetast dan in het kader van de berichtgeving redelijkerwijs noodzakelijk is. Een inbreuk op de privacy is onzorgvuldig wanneer deze niet in redelijke verhouding staat tot het maatschappelijk belang van de publicatie.”*¹⁰⁸

80. Ook de Leidraad vermeldt dat publieke figuren een zekere mate van blootstelling aan ongewilde publiciteit moeten accepteren. Ook hier wordt aangehaald dat publieke figuren in hun privésfeer ook recht hebben op privacy. Hierop wordt echter een uitzondering gemaakt wanneer het gedrag in hun privéleven aantoonbare invloed heeft op hun publiek functioneren.¹⁰⁹

81. In verband met beelden die zijn gemaakt in niet-algemeen toegankelijke plaatsen, mogen journalisten deze niet delen zonder toestemming van de betrokkenen. Ook hier kan worden afgeweken wanneer er sprake is van een misstand.¹¹⁰

82. Bij verdachten en veroordeelden moeten journalisten voorkomen dat informatie of beelden worden gepubliceerd waardoor zij door het grote publiek op een makkelijke manier kunnen worden geïdentificeerd en getraceerd. Hierop bestaat een uitzondering wanneer de naam essentieel is voor de berichtgeving, wanneer de niet-vermelding van de naam wegens de algemene bekendheid van de betrokkene zonder doel is, wanneer er verwarring zou ontstaan door de niet-vermelding en zo anderen kunnen worden geschaad, wanneer de vermelding gebeurt omwille van een opsporingsbericht of wanneer de betrokkene zelf openbaar wil komen met zijn zaak.¹¹¹

4.2.2.1 Wat met de initialenregel?

83. Veroordeelden hebben recht op privacy. De Nederlandse Genootschap van Hoofdredacteuren heeft om deze reden een aanbeveling geschreven aan de kranten om verdachten en veroordeelden niet bij naam

¹⁰⁷ Leidraad, 1-6.

¹⁰⁸ Leidraad, 5.

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ Leidraad.

¹¹¹ *Ibid.*

te noemen, doch enkel hun initialen.¹¹² Deze aanbeveling is neergeschreven in verschillende stijlboeken van kranten.¹¹³

84. Het maatschappelijk doel van deze regel vertaalt zich in het bieden van privacy aan specifieke personen (zoals verdachten, daders en slachtoffers), en zo de volledige identificatie te verhinderen.¹¹⁴ De Nederlandse media wil op die manier de identiteit van verdachten en veroordeelden beschermen door het gebruik van initialen.¹¹⁵ Zo kan de voornaam voluit geschreven worden en de familienaam via een initiaal.¹¹⁶ Iemand identificeren heeft ook betrekking op het geslacht, de woonplaats, de leeftijd, de plaats van het delict, etc.¹¹⁷ De Nederlandse rechtspraak volgt deze ‘regel’ waardoor er geen sprake is van een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer bij berichtgeving over verdachten en veroordeelden via initialen.¹¹⁸

85. Er zijn uitzonderingen mogelijk op deze initialenregel. Zo onder meer wanneer de naam essentieel is voor de berichtgeving en wanneer de betrokkene zelf openbaar wil komen met zijn zaak (*supra*).¹¹⁹

86. Nog een uitzondering op deze regel geldt wanneer het gaat over een veroordeelde bekende Nederlander. In deze situatie mag de volledige naam gepubliceerd worden. Dit sluit ook aan bij de rechtspraak van het EHRM (*infra*).

87. Het is opvallend dat nieuwsplatformen op een verschillende manier omgaan met de identificatie van verdachten. Dit kwam onder meer aan bod bij de zaak van Jos B.¹²⁰ Terwijl sommige media, na arrestatie van de gezochte persoon, kiezen om de volledige identificatie via voornaam, naam en beeld te vervangen door de initialen wegens privacybescherming, blijven andere media de volledige identificatie publiceren.¹²¹ Dit verschil toont aan dat er geen strikte regels zijn en dat elk medium een eigen afweging kan maken. Toch leidt dit mijns inziens tot vragen bij het publiek inzake consistentie en ethiek. Heeft het nog zin om de naam te verbergen wanneer iemand reeds publiek bekend is en de schade hierdoor al aangericht is?

88. België kent geen initialenregel. Door de optie tot volledige identificatie, kunnen (voor)namen vermeld worden. Toch stel ik het actuele belang hiervan in vraag, des te meer omdat sommige namen nu eenmaal meer voorkomen dan andere. Wanneer een ‘Jan Peters’ vernoemd wordt, zal dit echter minder invloed

¹¹² JANSEN F., ‘Moeten verdachten met initialen worden aangeduid?’, *OnzeTaal* 2014, 166.

¹¹³ *Ibid.*

¹¹⁴ JANSEN F., ‘o.c.’, 166.

¹¹⁵ VOLGENANT O., ‘Groene Serie Onrechtmatige daad VII.7.7.5 Wel initialen’, *InView Essential* 2024, 1.

¹¹⁶ *Ibid.*

¹¹⁷ JANSEN F., ‘o.c.’, 166.

¹¹⁸ VOLGENANT O., ‘Groene Serie Onrechtmatige daad VII.7.7.5 Wel initialen’, *InView Essential* 2024, 1.

¹¹⁹ Leidraad.

¹²⁰ Gerechtshof 's-Hertogenbosch 28 januari 2022, ECLI:NL:GHSHE:2022:232.

¹²¹ DE SMIT M., ‘Waarom noemen we Jos B. niet (meer) bij zijn volledige naam?’, NOS 27 augustus 2018 (geraadpleegd op 5 januari 2025).

hebben op zijn privéleven dan wanneer een veel minder voorkomende naam wordt vermeld. De Raad kijkt niet naar de naam op zich en meent dat de beginselen voor iedereen gelijk zijn. Hoewel de Code niet bindend is en het Grondwettelijk Hof niet bevoegd, strookt dit naar mijn mening niet met het gelijkheidsbeginsel: gelijke gevallen gelijk behandelen maar ook ongelijke gevallen ongelijk.

4.3 Grenzen aan het vrijgeven van de identiteit van het slachtoffer

4.3.1 België: Richtlijnen bij artikel 23 van de Code van de Raad voor de Journalistiek

89. Een belangrijke richtlijn bij artikel 23 heeft betrekking op de identificatie van slachtoffers. De journalist wordt geacht bijzonder terughoudend te zijn bij de bekendmaking van gegevens of beelden waardoor slachtoffers geïdentificeerd kunnen worden, zoals criminaliteit, rampen, ongevallen en de directe omgeving van de slachtoffers.¹²² De journalist moet het bekendmaken van het slachtoffer afwegen tegenover het maatschappelijk belang om informatie te krijgen. De identificatie van publieke figuren kan hierop een uitzondering vormen.¹²³

90. Verder wordt verwacht van de journalist dat hij eerst de directe omgeving op de hoogte stelt, vooraleer hij de identiteit of beelden van slachtoffers bekendmaakt. Hier is wel een uitzondering mogelijk. Wanneer slachtoffers in beeld worden gebracht, moet de journalist het maatschappelijk belang en de meerwaarde van deze beelden afwegen tegenover de rechten van de slachtoffers en hun directe omgeving. Wanneer de journalist beslist om slachtoffers niet herkenbaar in beeld te brengen, moet hij dit op een efficiënte manier doen. Ook hier moet de journalist rekening houden met de vraag (van de directe omgeving) van het slachtoffer om niet geïdentificeerd te worden. Een absoluut verbod op identificatie geldt voor slachtoffers van seksueel geweld. Dit is ook bij wet verboden (*infra*).¹²⁴ Het is alleen mogelijk wanneer de slachtoffers schriftelijk toestemming geven of wanneer de onderzoeksrechter akkoord gaat.

91. Merk op dat nergens in de Code wordt verduidelijkt wat nu juist onder de ‘identiteit’ van de slachtoffers wordt verstaan. Het blijft aldus een vaag begrip (*infra*).

4.3.2 Nederland: De Leidraad van de Raad voor de Journalistiek

92. In de Leidraad wordt maar twee keer expliciet gesproken over de berichtgeving met betrekking tot slachtoffers.¹²⁵ Ten eerste moeten bij publicaties over ernstige misdrijven de details van het misdrijf worden weggelaten wanneer deze extra leed toevoegen aan het slachtoffer of nabestaanden. In dit geval zijn de

¹²² Code, 30.

¹²³ *Ibid.*

¹²⁴ Art. 378*bis* Sw.

¹²⁵ Leidraad, 6.

details niet noodzakelijk om de aard, ernst of gevolgen van het misdrijf te berichten. Een tweede vermelding wordt gemaakt in het kader van de benadering van slachtoffers en hun nabestaanden van ongevallen en rampen. Journalisten moeten in dit geval rekening houden met het recht van de betrokkenen om met rust gelaten te worden. In die zin moeten journalisten terughoudend zijn wanneer de betrokkenen weerloos zijn (omwille van hun geestelijke toestand).¹²⁶ Verder vermeldt de Leidraad dat journalisten rekening moeten houden met de bijzondere kwetsbaarheid van specifieke groepen. Hierbij wordt gedacht aan minderjarigen en mensen met een verstandelijke beperking.¹²⁷

4.3.2.1 Opmerkelijke toevoeging van identiteit in de Leidraad

93. Ondanks het feit dat de Code veel overzichtelijker is en meer uitgewerkt via artikels en richtlijnen, benoemt de Leidraad wel bepaalde aspecten van identiteit. Zo wordt gesteld: *“In publicaties worden de etnische afkomst, nationaliteit, ras, religie en seksuele geaardheid van groepen en personen alleen dan vermeld wanneer dit nodig wordt geacht voor een goed begrip van de feiten en omstandigheden waarover wordt bericht.”*

94. Het woord ‘identiteit’ wordt aldus opengetrokken naar bredere aspecten dan alleen de naam of de afbeelding. Ondanks het feit dat de Leidraad in het algemeen minder uitgewerkt is dan de Code, kan de Code op dit punt baat hebben bij de benadering van de Leidraad, aangezien het begrip identiteit nog steeds ongedefinieerd blijft. Aan de andere kant kan men zich wel de vraag stellen of alleen deze zaken, benoemd in de Leidraad, onder identiteit kunnen vallen? Is deze opsomming limitatief? Wanneer het gaat over iets anders wat niet in deze lijst staat, valt dit niet onder identiteit en kan dit niet beschermd worden. De vraag is dan wel wat deze andere vorm van identiteit zou kunnen zijn...

95. In het interview met Sofie Demeyer heb ik dan ook de vraag gesteld waarom er werd gekozen om het begrip identiteit niet expliciet te definiëren in de Code. Zij geeft aan dat dit een bewuste keuze is, met het idee om er zoveel mogelijk identiteitselementen onder te kunnen laten vallen. Hoe enger je iets definieert, hoe minder je er kan onderbrengen. Ze verwijst naar een zaak van de Raad: *P.H. t. Dag Allemaal*¹²⁸, waarin het artikel een geblurde foto van de klager toonde, zonder naam. Toch was de combinatie van zijn uniform, de vermelding van piloot en zijn kapiteinsinsigne voldoende voor zijn directe omgeving om hem te identificeren. Omdat de Raad het begrip identiteit niet heeft gedefinieerd als geslacht, naam, afbeelding,

¹²⁶ *Ibid.*

¹²⁷ Leidraad, 3.

¹²⁸ Raad 13 februari 2025, ‘P.H./Dag Allemaal’.

enz., konden ze deze zaak onder identiteit onderbrengen. Ze verwijst naar het belang van dit ‘containerbegrip’.¹²⁹

4.3.3 Beperkingen inzake gerechtsverslaggeving¹³⁰

4.3.3.1 Artikel 378bis Sw.¹³¹

96. In België is het verboden om slachtoffers van seksuele misdrijven te identificeren op grond van art. 378bis van het Strafwetboek (thans art. 417/63 Sw.)¹³² Bij de intrede van het nieuw Strafwetboek zal dit artikel vervangen worden door art. 192 Sw.¹³³

97. Wanneer journalisten inbreuken maken op dit verbod, zal dit aanleiding kunnen geven tot strafvervolging en een veroordeling.¹³⁴ Bovendien is deze bescherming van het slachtoffer verenigbaar met art. 10 EVRM.¹³⁵ De bepaling streeft een rechtmatig doel na en is proportioneel.¹³⁶ Het doel van de wetgever bestaat erin om het slachtoffer te verzekeren dat zijn zaak met discretie en respect voor de menselijke waardigheid wordt behandeld.¹³⁷

98. Ondanks dit strikt verbod zijn er toch twee uitzonderingen.¹³⁸ De eerste uitzondering betreft de schriftelijke toestemming van het slachtoffer.¹³⁹ Dit wil voorkomen dat een toelating wordt gegeven door middel van misleiding. Toch vrezen verschillende auteurs dat het slachtoffer hierdoor aan de schandpaal genageld wordt door bijvoorbeeld een aanbod van geld in ruil voor toestemming.¹⁴⁰ Om deze redenen moet het voorschrift duidelijk en strikt beoordeeld worden.¹⁴¹ Op deze uitzondering staat ook een uitzondering

¹²⁹ Interview met Sofie Demeyer (Secretaris-Generaal/Ombudsman Raad voor de Journalistiek), 15 april 2025.

¹³⁰ MALSCH M., DIJKMAN N., VAN DER LEIJ B. en AKKERMANS A., ‘De rechter en de privacy van het slachtoffer’, *Trema* 2016, (195) 198.

¹³¹ Antwerpen 15 april 2009, *Juristenkrant* 2009/191, 7 (weergave VOORHOOF D.); Corr. Nijvel 21 mei 2008, *AM* 2009/1-2, 191, noot CANNIE H.

¹³² Art. 378bis Sw; Wet 21 maart 2022 houdende wijzigingen aan het Strafwetboek met betrekking tot het seksueel strafrecht, *BS* 30 maart 2022; Art 417/63 Sw.

¹³³ Wet 29 februari 2024 tot invoering van Boek II van het Strafwetboek, *BS* 8 april 2024.

¹³⁴ Brussel 7 maart 1995, *RW* 1995-1996, 323; Antwerpen 8 januari 1997, *onuitg*; Antwerpen 15 april 2009, *AM* 2010/1, 83.

¹³⁵ DELBROUCK I., ‘Niet-consensuele seksuele misdrijven – Bijzondere strafrechtelijke en strafprocesrechtelijke aspecten’ in X. (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Wolters Kluwer, 2023, (1) 42.

¹³⁶ RIGAUX F., *La protection de la vie privée et des autres biens de la personnalité*, Bruylant, 1990, 452.

¹³⁷ Parl.St. Kamer 1981-82, nr. 166/1, 2-3 en nr. 166/8, 4; Parl.St. Senaat, 1981-82, nr. 306/2, 4 en 8; Parl.St. Kamer 1988-89, nr. 702/4, 4.

¹³⁸ VOORHOOF D., ‘Media hebben schriftelijke toestemming nodig voor interview met slachtoffer zedendelict’, *Juristenkrant* 2009/191, 7.

¹³⁹ DELBROUCK I., ‘o.c.’, 43.

¹⁴⁰ DERMAGNE J. en LAVENNE A., ‘Vers une nouvelle définition du viol et une humanisation du traitement de ses victimes’, *JT* 1982, (645) 648.

¹⁴¹ Antwerpen 15 april 2009, *NJW* 2009, 817, noot BREWAEYS E.

aangezien minderjarige slachtoffers geen dergelijke toestemming kunnen geven. Zelfs de persoon aan wie het ouderlijk gezag over de betrokkene is toevertrouwd, kan in dit geval geen toestemming geven.¹⁴² Ook wanneer het slachtoffer overleden is, geldt het verbod tot bekendmaking van de identiteit. Deze toestemming kan logischerwijze ook niet worden overgedragen aan de nabestaanden.¹⁴³

99. De tweede uitzondering op het publicatieverbod geldt wanneer dit vereist is voor een opsporingsonderzoek of het gerechtelijk onderzoek. De procureur des Konings of de met het onderzoek belaste magistraat moet wel akkoord gaan.¹⁴⁴

100. Voor dit misdrijf is geen specifiek opzet vereist en volstaat algemeen opzet. Het wetens en willens handelen en een bewust overtreden van het wettelijk verbod is aldus voldoende om de gedragingen van de dader strafbaar te stellen.¹⁴⁵

101. Toch kan volgens de rechtspraak onachtzaamheid als schuldvorm volstaan.¹⁴⁶ Wanneer journalisten onachtzaam zijn en hierdoor identiteitsgegevens van het slachtoffer bekend geraken, moet dit bestraft worden. Gelet op het doel van de wetgever om de privacy van slachtoffers te beschermen is deze beslissing niet onwaarschijnlijk.¹⁴⁷

4.3.3.2 Artikel 433bis Sw.¹⁴⁸

102. De Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming omvatte bijzondere beperkingen inzake de gerechtsverslaggeving van minderjarige betrokkenen.¹⁴⁹ Via de wet tot verruiming van de strafrechtelijke bescherming van de minderjarigen¹⁵⁰, wordt art. 80 van de jeugdbeschermingswet vervangen door art. 433bis Sw. Dit artikel stelt dat de *“publicatie en verspreiding van het verslag van de debatten voor de jeugdrechtbank, voor de onderzoeksrechter en voor de kamers van het hof van beroep die bevoegd zijn om over het hoger beroep tegen hun beslissingen te oordelen, door middel van boeken, pers, film, radio, televisie, of op enige andere wijze, verboden zijn...”*¹⁵¹ De enige uitzondering hierop, betreft de motieven en het beschikkend gedeelte van de in openbare terechtzitting uitgesproken rechterlijke beslissing.¹⁵²

¹⁴² Parl.St. Kamer 2020-21, nr. 55-2141/001, 87.

¹⁴³ *Ibid.*

¹⁴⁴ DELBROUCK I., *o.c.*, 43.

¹⁴⁵ *Ibid.*, 44.

¹⁴⁶ Brussel 7 maart 1995, *RW* 1995-96, 232; Corr. Brussel 25 juni 1993, *TRD* 1997, 1091.

¹⁴⁷ DELBROUCK I., *o.c.*, 44.

¹⁴⁸ Art. 433bis Sw; *Bij de intrede van het nieuw Strafwetboek zal dit artikel vervangen worden door art. 356 Sw.*

¹⁴⁹ VOORHOOF D. en VALCKE P., *Handboek mediarecht*, Larcier, 2011, 270.

¹⁵⁰ Wet 10 augustus 2005 tot verruiming van de strafrechtelijke bescherming van de minderjarigen, *BS* 2 september 2005.

¹⁵¹ Art. 433bis Sw.

¹⁵² *Ibid.*; VERSTRAETEN R., *Over mediatisering van justitie?*, Intersentia, 2009, 3.

103. Verder in het artikel wordt uiteengezet over welke minderjarigen het gaat. Op die manier legt art. 433bis Sw. ingrijpende beperkingen op aan journalisten, wanneer zij rapporteren over minderjarigen die met het gerecht of de jeugdrechtbank in aanraking zijn gekomen of waartegen een jeugdbeschermingsmaatregel is genomen.¹⁵³ Dit publicatieverbod geldt ook voor de voorlopige plaatsing van minderjarigen die een jeugddelict hebben gepleegd.¹⁵⁴ Dit heeft tot gevolg dat journalisten de identiteit van minderjarige verdachten in de zin van art. 433bis Sw. niet mogen publiceren of verspreiden.¹⁵⁵ Deze regel geldt niet voor minderjarigen die uit handen gegeven zijn.¹⁵⁶

104. Ook hier moet worden vermeld dat het publicatieverbod in de zin van art. 433bis Sw. geen schending uitmaakt van art. 10 EVRM en het recht op informatie (*infra*).¹⁵⁷

105. Voor dit misdrijf is geen bijzonder opzet vereist en volstaat het algemeen opzet om wetens en willens de door de wet verboden handeling te stellen.¹⁵⁸ Onachtzaamheid is echter niet voldoende.¹⁵⁹

106. Volledigheidshalve is in deze bepaling geen uitzondering voorzien zoals in art. 417/63 Sw. De journalisten kunnen onmogelijk toestemming krijgen van de minderjarige of diens vertegenwoordigers inzake het vrijgeven van de identiteit.¹⁶⁰

4.3.3.3 Het equivalent naar Nederlands recht?

107. In Nederland is geen spiegelbepaling van bovenstaande artikelen die beperkingen opleggen aan de gerechtsverslaggeving. Hiernaast zijn bepaalde (wettelijke) leerstukken van België nog onbekend in Nederland, zoals het recht van antwoord, onpartijdigheid in de audiovisuele media en rechtbankverslaggeving.¹⁶¹ Vroeger bestond er ook geen journalistieke bronbescherming maar dit is veranderd in 2018 met de Wet Bronbescherming in strafzaken¹⁶²

¹⁵³ MAES K. en VAN BUYTEN K., 'Mag een geplaatste minderjarige zich laten interviewen door een krant?', *TJK* 2005/4, 206.

¹⁵⁴ VERSTRAETEN R., 'o.c.', 3; VOORHOOF D. en VALCKE P., *o.c.*, 270.

¹⁵⁵ *Ibid.*, 271.

¹⁵⁶ BOURRY H., COTTYN V. en HAERENS M., 'Pers en Privacy' in VERMEULEN G. (ed.), *Privacy En Strafrecht: Nieuwe En Grensoverschrijdende Verkenningen*, Maklu, 2007, 329.

¹⁵⁷ *Ibid.*, 296.

¹⁵⁸ VERSTRAETEN R., *Over mediatisering van justitie?*, Intersentia, 2009, 3.

¹⁵⁹ Cass. 23 november 1999, *Arr.Cass.* 1999, 1486.

¹⁶⁰ BOURRY H., COTTYN V. en HAERENS M., 'Pers en Privacy' in VERMEULEN, G. (ed.), 'o.c.', 2007, 296.

¹⁶¹ KABEL J., 'Het enige Nederlandstalige handboek over mediarecht', *Mediaforum* 2015-2016, (210) 210.

¹⁶² Wet 4 juli 2018 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering tot vastlegging van het recht op bronbescherming bij vrije nieuwsgaring (bronbescherming in strafzaken), *Stb.* 2018, 264.

108. De verhouding tussen journalistiek en justitie is in België wettelijk strikter geregeld dan in Nederland. Waar Nederland werkt met niet-bindende Persrichtlijnen¹⁶³, kent België specifieke wettelijke bepalingen die rechtbankjournalistiek beperken, onder meer ter bescherming van de identiteit van verschillende procespartijen.¹⁶⁴ Bij strafzaken in Nederland mogen geen beeld- en geluidsopnames gemaakt worden van getuigen, deskundigen, slachtoffers en publiek. Journalisten kunnen echter wel vragen om hiervoor toestemming te krijgen. Toch kan deze vorm van regelgeving niet tippen aan die van België. Persrichtlijnen zijn nu eenmaal geen strafrechtelijke bepalingen waarvoor journalisten aansprakelijk gesteld kunnen worden. Mijns inziens biedt België op dit punt dan ook meer bescherming voor slachtoffers.

109. Desondanks geldt in Nederland de facto een verbod op het vrijgeven van de identiteit van zedenslachtoffers omdat hun recht op privacy zwaarder doorweegt dan de vrije meningsuiting (*infra*).¹⁶⁵ Artikel 8 EVRM verbiedt niet alleen een willekeurige inmenging in het privé- en gezinsleven, maar legt ook een positieve verplichting op aan staten om dit effectief te beschermen, zelfs tussen burgers onderling.¹⁶⁶ Hoewel art. 8 EVRM bescherming vereist, ontbreekt in Nederland een direct afdwingbare strafrechtelijke bescherming. Een specifiek wettelijk verbod zou die bescherming kunnen versterken.

4.3.3.4 Uitbreiding naar andere misdrijven/personen?

110. Het Belgisch verbod inzake gerechtsverslaggeving is aldus gericht op specifieke misdrijven of personen. In vraag kan worden gesteld of dit verbod verder moet worden opengetrokken naar andere misdrijven. Mijns inziens is dit niet aangewezen. De wettelijke verboden hebben betrekking op groepen die structureel kwetsbaar zijn en waarbij het publiceren van hun identiteit weinig maatschappelijk belang dient. De uitbreiding naar andere categorieën zou de waakhondfunctie van de pers sterk ondermijnen en leiden tot juridische overbescherming, ten koste van het maatschappelijk belang. Dit vraagstuk benadrukt de kern van het spanningsveld tussen persvrijheid en privacy in de zin van het EVRM (*infra*).

¹⁶³ DE RECHTSPRAAK, Rechtspraak introduceert per 1 juni 2025 herziene persrichtlijn, 13 maart 2025.

¹⁶⁴ KABEL J., 'Het enige Nederlandstalige handboek over mediarecht', *Mediaforum* 2015-2016, (210) 212.

¹⁶⁵ Zie bv. EHRM 14 juni 2007, 71111/01, 'Hachette Filipacchi Associés/Frankrijk'; EHRM 26 maart 1985, 8978/80, 'X en Y/Nederland', §23.

¹⁶⁶ ALEN A. en MUYLLE K., *Handboek van het Belgisch Staatsrecht*, Kluwer, 2011, 803.

5 Wat bij niet-naleving van de deontologische codes door de journalist in België?

5.1 Minnelijke regeling

111. Wanneer een klacht wordt ingediend bij de Raad, wijst dit op een vertrouwensbreuk van een mediagebruiker door een artikel, reportage of door een journalistieke handelwijze.¹⁶⁷ Om dit vertrouwen te herstellen probeert de ombudsman, tevens secretaris-generaal van de Raad, een minnelijke oplossing te vinden. Een vrijwillige bemiddeling vindt plaats tussen klager en journalist/medium. Er zijn verschillende uitkomsten mogelijk zoals excuses, rechtzetting of wederwoord, anonimisering, etc. Wanneer geen oplossing wordt gevonden, volgt een tegensprekelijke procedure. De Raad zal hierover uitspraak doen volgens het Werkingsreglement.¹⁶⁸ Deze uitspraak wordt schriftelijk gemotiveerd, gepubliceerd en meegedeeld aan alle betrokken partijen.¹⁶⁹

112. Het is belangrijk om te benadrukken dat de Raad geen tuchtoverheid is en dus geen sancties kan opleggen, noch een schadevergoeding kan toekennen. De eigenlijke ‘maatregel’ bestaat aldus uit de publicatie van een gezaghebbend oordeel over de journalistieke handelwijze waarover een klacht werd ingediend.¹⁷⁰ Een negatieve publicatie is logischerwijze geen goede reclame voor de journalist in kwestie.

5.2 Civielrechtelijke sanctie¹⁷¹

113. Door de *de facto* immuniteit voor drukpersmisdrijven (*infra*), wordt civielrechtelijke aansprakelijkheid steeds belangrijker voor perspublicaties. Art. 1382-1383 oud BW¹⁷² is van toepassing (thans art. 6.5 BW).¹⁷³ Elke publicatie moet beantwoorden aan het rechtmatigheids- of zorgvuldigheidscriterium.¹⁷⁴ Ieder is aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door zijn daad, maar ook voor de schade door nalatigheid of onvoorzichtigheid.¹⁷⁵ Hoewel sommige auteurs de civielrechtelijke aansprakelijkheid voor journalisten liever zien verdwijnen¹⁷⁶, lijkt het redelijk om van een normaal voorzichtig journalist te verwachten dat hij

¹⁶⁷ RVDJ, Ombudsman, 24 april 2025.

¹⁶⁸ *Ibid.*

¹⁶⁹ RVDJ, Werkingsreglement, 4 februari 2025.

¹⁷⁰ RVDJ, Wat is de Raad voor de Journalistiek?, 24 april 2025.

¹⁷¹ Rb. Brussel 22 december 1996, CDPK 1997, 666, noot VOORHOOF D.

¹⁷² In deze tekst wordt verwezen naar de artikelen 1382-1383 oud BW, aangezien de geraadpleegde doctrine en rechtspraak hiernaar verwijzen. Thans zijn deze bepalingen opgenomen in artikel 6.5 BW.

¹⁷³ MILQUET J, ‘La responsabilité aquilienne de la presse’, *Ann.Dr.Louv* 1989/1, (33) 35.

¹⁷⁴ VOORHOOF D. en VALCKE P., *Handboek mediarecht*, Larcier, 2011, 184.

¹⁷⁵ Art. 1383 BW.

¹⁷⁶ DELTOUR P., ‘Media, gerecht en (on)veiligheid. Hoe rechtvaardig is de pers?’, *Orde dag* 2001/14, (9) 18.

de deontologische plichten respecteert en afweegt of de informatie die hij weergeeft een maatschappelijk doel dient.¹⁷⁷ Ernstige journalistiek is namelijk de kerntaak in een democratie en rechtsstaat.¹⁷⁸

114. De rechtspraak bevestigt dat de Grondwet de persvrijheid waarborgt, inclusief het recht om kritiek te uiten.¹⁷⁹ Dit beperkt echter niet de toepassing van art. 1382 oud BW, inzake de bevoegdheid van de civiele rechter en de burgerlijke aansprakelijkheid voor drukpersmisdrijven.¹⁸⁰

115. Er kan dus worden opgetreden tegen onrechtmatige publicaties.¹⁸¹ De rechtbank moet oordelen of de civielrechtelijke veroordeling strookt met de persvrijheid en de voorwaarden van art. 10, §2 EVRM. Een veroordeling wegens onrechtmatige publicatie is een vorm van overheidsinmenging en bijgevolg een beperking van art. 10 §1 EVRM.¹⁸² Wanneer de civiele rechter een maatregel of veroordeling oplegt, moet deze beantwoorden aan de toets van art. 10 §2 EVRM.¹⁸³

116. Wat betreft het wettelijkheidsvereiste, zijn de zorgvuldigheidscriteria bij de persaansprakelijkheid in de Belgische rechtspraak voldoende toegankelijk en voorzienbaar om te voldoen aan de kwaliteitseisen die door art. 10, §2 EVRM worden opgesomd, om een inperking op het recht op vrije meningsuiting te verantwoorden.¹⁸⁴

117. Verder moet worden geverifieerd of de sanctie mogelijk is onder de beperkingsgronden van art. 10, §2 EVRM. Het gaat hier voornamelijk over de bescherming van eer en goede naam, de rechten van anderen en de noodzakelijkheid in een democratische samenleving.¹⁸⁵

118. *A posteriori* is de inperking van de vrije meningsuiting op grond van art. 1382 oud BW dus mogelijk. De vraag of dit *a priori* ook mogelijk is, heeft heel wat voeten in de aarde gekend.¹⁸⁶ Samenvattend kan

¹⁷⁷ NEELS L., 'Media & gerecht. Enkele kritische bedenkingen bij de verhandeling van P. Deltour', *Orde dag* 2001/14, (45) 54.

¹⁷⁸ *Ibid.*

¹⁷⁹ VOORHOOF D. en VALCKE P., 'o.c.', 2014, 184.

¹⁸⁰ *Ibid.*; Cass 8 december 1951, *Arr. Cass* 1953, 195; Rb. Brussel 26 september 2008, *AM* 2009/1-2, 181.

¹⁸¹ VOORHOOF D. en VALCKE P., *Handboek mediarecht*, Larcier, 2011, 185.

¹⁸² *Ibid.*, 186; EHRM 24 februari 1997, 19983/92, 'De Haes en Gijssels/België'.

¹⁸³ Rb. Brussel 9 juni 2009, *AM* 2010/1, 106.

¹⁸⁴ Zie o.a. Brussel 25 september 1996, *AM* 1997/1, 76; Rb. Brussel 15 oktober 2009, *AM* 2010/1, 119; EHRM 9 november 2006, 'Leempoel & Cine Revue/ België', *AM* 2007/1-2, 128 (weergave VOORHOOF D.); EHRM 29 juni 2004, 64915/01, 'Chauvy e.a./Frankrijk', §46-48; Gent 6 juni 2005, *AM* 2005/5, 444.

¹⁸⁵ Rb. Antwerpen 21 december 2000, *AM* 2001/2, 271; Cass. 27 april 2007, *AM* 2007/4, 377; EHRM 9 november 2006, 'Leempoel & Cine Revue/ België', 128.

¹⁸⁶ DE PRINS D., 'De burgerlijke rechter en de persvrijheid', *RW* 2000-2001, (1445)1454.

worden gesteld dat een publicatieverbod *a priori* niet voldoet aan het legaliteitsvereiste van art. 10, §2 EVRM. Tot op heden is in België het preventief ingrijpen dus niet mogelijk (*infra*).¹⁸⁷

5.2.1 Een onrechtmatige publicatie

119. Wanneer de fout en schade van een perspublicatie het gevolg is van een inbreuk op een strafbepaling, die een beperking inhoudt op de vrijheid van expressie¹⁸⁸ en de drukpersvrijheid¹⁸⁹, spreken we van quasi-delictuele aansprakelijkheid.¹⁹⁰ Dit komt neer op een civielrechtelijke aansprakelijkheid wegens gepleegde feiten, gekwalificeerd als (drukpers)misdrijf. Het foutieve gedrag staat gelijk aan een (openbare) gestelde handeling die beschouwd wordt als misdrijf.¹⁹¹ Wanneer de civiele rechter een inbreuk vaststelt op een strafrechtelijke bepaling, maakt dit een fout uit in de zin van art. 1382 oud BW.¹⁹²

120. Toch kan de onrechtmatigheid van de publicatie ook bestaan zonder het quasi-delictuele karakter. Bijgevolg kan een publicatie ook onrechtmatig zijn in de zin van art. 1382 oud BW wanneer er geen inbreuk wordt vastgesteld op een strafbepaling.¹⁹³ Hoewel dit volgens bepaalde rechtspraak niet mogelijk is¹⁹⁴, wordt dit in meerdere civiele procedures over perszaken toch aanvaard.¹⁹⁵

121. In de toepassing van art. 1382 oud BW moet beoordeeld worden of de journalist heeft gehandeld zoals een normaal, zorgvuldig en omzichtig journalist in dezelfde omstandigheden.¹⁹⁶ De invulling van deze fout staat niet in de wet maar wordt vormgegeven door criteria uit de rechtspraak¹⁹⁷, vanwege het maatschappelijk evolutief karakter van het foutbegrip.¹⁹⁸ Opmerkelijk is dat in bepaalde vonnissen de Code wordt gebruikt om de 'fout' in toepassing van art. 1382 oud BW te beoordelen.¹⁹⁹ De rechter moet oordelen of het opleggen van een maatregel of schadevergoeding wegens onrechtmatige uitingen in de zin van art. 1382 oud BW verantwoord is als noodzakelijke overheidsinmenging.²⁰⁰

¹⁸⁷ EHRM 29 maart 2011, RTBF/België, *AM* 2011/3, 375 (weergave VOORHOOF D. en WIERSMA C.).

¹⁸⁸ Art. 19 Gw.

¹⁸⁹ Art. 25 Gw.

¹⁹⁰ VOORHOOF D. en VALCKE P., 'o.c.', 2014, 207.

¹⁹¹ *Ibid.*

¹⁹² VOORHOOF D. en VALCKE P., 'o.c.', 2014, 207; Rb. Antwerpen 21 december 2000, *AM* 2001/2, 271.

¹⁹³ *Ibid.*, 208.

¹⁹⁴ Rb. Veurne 18 februari 2000, *AM* 2000/3, 341, noot VOORHOOF D; DE PRINS D., 'De burgerlijke rechter en de persvrijheid', *RW* 2000-2001, (1445)1451-1453.

¹⁹⁵ Brussel 30 september 1998, *RW* 2000-01, 93; Rb. Brussel 16 december 2003, *JLMB* 2004/18, 793; Antwerpen 25 juni 2007, *AM* 2008/2, 139; Rb. Brugge 30 april 2012, *AM* 2012/6, 592, noot VOORHOOF D.

¹⁹⁶ Rb. Brugge 30 april 2012, *AM* 2012/6, 592, noot VOORHOOF D.

¹⁹⁷ VOORHOOF D. en VALCKE P., 'o.c.', 2014, 208.

¹⁹⁸ Brussel 30 september 1998, *RW* 2000-01, 93; EHRM 9 november 2006, 'Leempoel & Cine Revue/ België', *AM* 2007/1-2, 128.

¹⁹⁹ VOORHOOF D., 'Rechtspraak integreert Code van de Raad voor de Journalistiek bij beoordeling van 'fout' in toepassing van art. 1382 BW', *AM* 2012/6, 596-597.

²⁰⁰ Cass. 23 mei 2011, *RCJB* 2012, 425, noot LEMMENS K; Cass 12 januari 2012, *AM* 2012/4, 358.

122. De civielrechtelijke veroordeling wegens onrechtmatige journalistiek, vooral bij lasterlijke kritiek of aantasting van de goede naam, zal meer in aanmerking komen als toegelaten overheidsinmenging dan een strafrechtelijke veroordeling.²⁰¹ Het *chilling effect* op de journalistiek is hiervoor een verklaring (*infra*). Deze evolutie zien we ook in de rechtspraak van het EHRM waardoor men wil afstappen van het gebruik van strafrechtelijke sancties voor het misdrijf van laster en smaad. Zo werd in verschillende arresten verwezen naar het afschrikkend effect op de persvrijheid wanneer straffen worden opgelegd zoals de geldboete of een gevangenisstraf.²⁰² Het Hof oordeelt dat het opleggen van een gevangenisstraf voor een persdelict alleen in uitzonderlijke omstandigheden verenigbaar is met de vrijheid van meningsuiting van journalisten, in de zin van artikel 10 van het EVRM. Dit is het geval wanneer andere grondrechten ernstig worden geschonden. Voorbeelden zijn het aanzetten tot geweld of haatzaaiende uitlatingen.²⁰³ Binnen de rechtspraak van het Hof bestaat aldus een tendens om de voorkeur te geven aan burgerrechtelijke sancties of deontologische remedies, eerder dan strafrechtelijke sancties. Wel moet worden benadrukt dat het strafrecht in België (en andere lidstaten) nog steeds bepalingen bevat voor het misdrijf van laster en smaad. Van een volledige afschaffing van strafrechtelijke aansprakelijkheid is dus nog geen sprake, doch lijkt dit op lange termijn wel de doelstelling te zijn. Mijns inziens roept deze evolutie vragen op inzake de grenzen van de bescherming tegen journalisten. Wanneer strafrechtelijke sancties gradueel worden uitgesloten, blijft alleen de burgerrechtelijke en deontologische weg beschikbaar om journalisten ter verantwoording te roepen...

123. Uit de rechtspraak blijkt dat bepaalde publicaties, die een aantasting inhouden van de privacy, leiden tot een civiele sanctionering.²⁰⁴ Deze aantasting van de privacy gaat vaak samen met een andere inbreuk zoals: schending van de eer en goede naam en het recht op afbeelding.²⁰⁵ Eerder werd ten aanzien van particulieren geoordeeld dat het louter vermelden van bepaalde identiteitsgegevens, zoals naam en adres, een fout uitmaakte.²⁰⁶

²⁰¹ VOORHOOF D. en VALCKE P., 'o.c.', 2014, 209.

²⁰² EHRM 17 december 2004, 'Cumpana & Mazare/Roemenië', 33348/96; EHRM 18 januari 2024, 'Allée/Frankrijk', 20725/20.

²⁰³ EHRM 17 december 2004, 'Cumpana & Mazare/Roemenië', 33348/96, §115.

²⁰⁴ *Ibid*; Cass. 13 september 1991, *RW* 1991-92, 464.

²⁰⁵ JONGEN F., 'Tendances récentes de développement de la responsabilité civile des médias écrits et audiovisuels' in X. (ed.), *La responsabilité civile liée à l'information et au conseil. Questions d'actualité*, PUSL 2000, 192.

²⁰⁶ Rb. Brussel 21 november 2006, *AM* 2007/4, 390; Luik 7 december 2006, *AM* 2007/3, 280; Rb. Hasselt 14 juni 2010, *AM* 2011/2, 250, noot VOORHOOF D.

5.2.2 Cascade-aansprakelijkheid van toepassing bij civielrechtelijke aansprakelijkheid?

124. Volgens de rechtspraak van het Hof van Cassatie is de getrapte aansprakelijkheid ook van toepassing op het gebied van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid.²⁰⁷ Op die manier houdt art. 25 Gw. een afwijking in op art. 1382 oud BW.²⁰⁸ Volledigheidshalve leiden art. 1384, lid 3 oud BW en 18 AOW niet tot exclusieve aansprakelijkheid van de uitgever, wanneer de journalist-werknemer occasioneel een gewone of lichte fout maakt.²⁰⁹ Voor een verdere toelichting van het begrip ‘cascade-aansprakelijkheid’ zie *infra*.

5.3 Strafrechtelijke sanctie

125. Op art. 19 Gw. en 10, §2 EVRM zijn beperkingen en sancties mogelijk om misbruik van uitingsvrijheid te voorkomen en te bestraffen, ter bescherming van het algemeen belang en de individuele rechten.²¹⁰ De strafrechtelijke sancties op de uitingsvrijheid zijn te vinden in verschillende wetten zoals de bijzondere perswetgeving²¹¹, het Strafwetboek²¹², de Antiracismewet (thans geïntegreerd in het nieuw Strafwetboek)²¹³ etc.²¹⁴

126. Een inbreuk op deze strafbepalingen kan een drukpersmisdrijf uitmaken, wat een meningsuiting impliceert in een gedrukt schrift dat verveelvoudigd wordt door een mechanisch procédé en waarvan een groot aantal exemplaren wordt uitgegeven.²¹⁵ Een drukpersmisdrijf is geen specifiek misdrijf maar een strafbaar feit, gepleegd in specifieke omstandigheden, met name via de drukpers.²¹⁶ De vier voorwaarden om te kunnen spreken van een drukpersmisdrijf zijn: een geuite mening of opinie, die door de wet strafbaar is gesteld, in meerdere exemplaren verspreid wordt²¹⁷ via de gedrukte media.²¹⁸

²⁰⁷ BERBUTO S. en JACQUES E., ‘Pers’ in X. (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Wolters kluwer, 2013, 22; Cass. 24 januari 1863, *Pas.* 1883, 267; VAN GARSSE S., ‘Het rechterlijk verspreidingsverbod: een kwestie van timing?’, *AJT* 2000-2001, (565) 566; Gent 3 maart 1995, *AJT* 1995-1996, 225; VELAERS J., *De beperkingen van de vrijheid van meningsuiting*, Maklu, 1991, 216; Cass. 31 mei 1996, *J.T.* 1996, 597.

²⁰⁸ VAN GARSSE S., ‘o.c.’, 566.

²⁰⁹ CANNIE H., ‘Getrapte verantwoordelijkheid in perszaken: een stand van zaken’, *A&M*, 2009/1-2, (192)192; Arbitragehof 22 maart 2006, *A&M* 2006/3, 290.

²¹⁰ D. VOORHOOF en P. VALCKE, ‘o.c.’, 2014, 199.

²¹¹ Decr. 20 juli 1831 op de drukpers, *BS* 7 februari 2013.

²¹² o.a. Art. 378bis, 433bis, 460ter, 66-67, 443 en 383 Sw.

²¹³ Wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden, *BS* 8 augustus 1981; Art. 238-240 nieuw Sw.

²¹⁴ D. VOORHOOF en P. VALCKE, ‘o.c.’, 2014, 199.

²¹⁵ Cass. 20 juli 1966, *Pas.* 1967, I, 1405; JONGEN F., ‘Les journalistes et le secret professionnel ou quel(s) secret(s) pour les médias?’ in KIGANAHE D. en POULLET Y. (eds.), *Le secret professionnel*, La Charte, 2002, 139.

²¹⁶ BERBUTO S. en JACQUES E., ‘Pers’ in X. (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Wolters kluwer, 2013, 17.

²¹⁷ *Ibid.*

²¹⁸ VOORHOOF D. en VALCKE P., ‘o.c.’, 93; Cass. 13 april 1988, *Arr. Cass.* 1987-88, 1018.

127. Het Hof van Cassatie omschrijft dit als volgt: *“Het drukpersmisdrijf vereist een strafbare meningsuiting in een tekst die vermenigvuldigd is door een drukpers of een gelijkaardig procedé; digitale verspreiding vormt een dergelijk gelijkaardig procedé.”*²¹⁹ In het arrest wordt verwezen naar art. 150 Gw²²⁰, waardoor in principe drukpersmisdrijven alleen kunnen worden berecht door een volksjury. Desondanks blijven dergelijke misdrijven in de praktijk vaak onbestraft als gevolg van de mindere prioriteit die wordt gegeven aan persmisdrijven, ten gunste van zware misdrijven.²²¹

128. Sinds de grondwetsherziening van 1999²²², blijven correctionele kamers van de rechtbanken en hoven van beroep bevoegd voor persmisdrijven met een racistisch karakter.²²³ De vervolging van racistische of xenofobe uitingen, via een persmisdrijf, valt dus onder de bevoegdheid van de correctionele rechtbank.²²⁴

129. Niet elke inbreuk op de strafwetgeving wordt gekwalificeerd als een drukpersmisdrijf²²⁵, zoals bijvoorbeeld de geïncrimineerde publicatie zonder een strafbare mening of opinie.²²⁶ Zo drukken prenten of afbeeldingen geen mening uit volgens Cassatie.²²⁷ Verder wordt het vermelden van de identiteit (via afbeelding) van minderjarigen niet beschouwd als een drukpersmisdrijf.²²⁸ Ook de publicatie van de identiteit van een slachtoffer van een seksueel misdrijf²²⁹ wordt berecht voor de correctionele rechtbank.²³⁰

130. Volledigheidshalve worden strafbare meningsuitingen, verspreid via het internet, wel beschouwd als drukpersmisdrijf.²³¹ Zo stelt de rechtspraak dat *“het begrip drukpers ruim geïnterpreteerd moet worden, rekening houdend met de technische evolutie. Forums op internet zijn de gebruikelijke transmissiekanalen geworden voor informatie en opinies.”*²³²

5.3.1 De cascade-aansprakelijkheid of getrapte verantwoordelijkheid bij drukpersmisdrijven

131. Art. 25, lid 2 Gw. zet uiteen dat *“Wanneer de schrijver bekend is en zijn woonplaats in België heeft, kan de uitgever, de drukker of de verspreider niet worden vervolgd.”*²³³ Deze regel geldt alleen voor

²¹⁹ Cass. 11 januari 2022, NC 2022/4, 299, noot.

²²⁰ Art. 150 Gw.

²²¹ VRIELINK J., ‘Goed gesmurft: internetbelediging levert (toch) persmisdrijf op’, *Juristenkrant* 2018/366, (4) 5.

²²² Verklaring tot herziening van de Grondwet, 7 mei 1999, BS 29 mei 1999.

²²³ BERBUTO S. en JACQUES E., ‘Pers’ in X., ‘o.c.’, 15.

²²⁴ *Ibid.*

²²⁵ VOORHOOF D. en VALCKE P., ‘o.c.’, 180.

²²⁶ Cass. 2 maart 1964, *Pas.* 1964, I, 697; CANNIE H., ‘Getrapte verantwoordelijkheid in perszaken: een stand van zaken’, *A&M*, 2009/1-2, (192) 194.

²²⁷ *Ibid.*; Cass. 28 juni 2004, *A&M* 2005/1, 73; Gent 20 september 2006, *A&M* 2007, 386.

²²⁸ Cass. 23 november 1999, *Juristenkrant* 2000/1, 6 (weergave VOORHOOF D).

²²⁹ Art. 378bis Sw.

²³⁰ Corr. Nijvel 21 mei 2008, *AM* 2009/1-2, 191, noot CANNIE H.

²³¹ Corr. Leuven 11 september 2023.

²³² Corr. Bergen (4e k.) 13 februari 2007, *AM* 2007/1-2, 177, noot VOORHOOF D.

²³³ Art. 25, lid 2 Gw.

drukpersmisdrijven. Dit betekent dat wanneer journalisten of uitgevers feiten plegen die geen drukpersmisdrijf uitmaken, zij strafrechtelijk vervolgd zullen worden zonder de toepassing van de getrapte verantwoordelijkheid (zoals o.a. art. 433*bis* Sw. en 378*bis* Sw.).

132. Het doel van de getrapte verantwoordelijkheid bestaat erin om te voorkomen dat de schrijver vooraf gecensureerd wordt door de uitgever, drukker of verspreider. Alleen de journalist, die bekend is en zijn woonplaats in België heeft, kan aansprakelijk gesteld worden.²³⁴ De naam wijst op het gegeven dat wanneer de schrijver niet bekend is of zijn domicilie niet in België gevestigd is op het moment van de publicatie of vonnis²³⁵, de aansprakelijkheid een trap naar beneden gaat en terecht komt bij de uitgever. Wanneer laatstgenoemde onbekend is, gaat de aansprakelijkheid naar de drukker. Indien ook hij niet bekend is, zal de verspreider aansprakelijk gesteld worden. De cascade-aansprakelijkheid is absoluut ²³⁶ en van openbare orde.²³⁷

DEEL B: Verhouding van grond- en mensenrechten uit de rechtspraak van het EHRM en de Code in verband met het vrijgeven van identiteit van dader en slachtoffer door de journalist

6 Toelichting van de vrijheid van meningsuiting via artikel 10 EVRM en het recht op informatie

6.1 De regel

133. Artikel 10 EVRM waarborgt de vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat: *de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of te verstrekken, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen. Dit artikel belet Staten niet radio- omroep-, bioscoop- of televisieondernemingen te onderwerpen aan een systeem van vergunningen.*²³⁸

134. Het spreekt voor zich dat vrijheid van meningsuiting enorm belangrijk is in de democratische samenleving. Zo is zij niet alleen van toepassing op informatie of ideeën die als positief ervaren worden, maar ook op ideeën die kunnen shockeren of beledigend zijn en zelfs de Staat of een deel van de bevolking

²³⁴ BERBUTO S. en JACQUES E., ‘Pers’ in X., ‘o.c.’, 21.

²³⁵ *Ibid.*

²³⁶ Rb. Brussel 23 juni 1998, *AM* 2000, 96.

²³⁷ BERBUTO S. en JACQUES E., ‘Pers’ in X., ‘o.c.’, 21.

²³⁸ Art. 10, lid 1 EVRM; ALEN A. en MUYLLE K., *Handboek van het Belgisch Staatsrecht*, Kluwer, 2011, 945.

kunnen verontrusten.²³⁹ Er wordt verwezen naar de vereisten van pluralisme, verdraagzaamheid en breeddenkendheid om te kunnen spreken van een democratische samenleving.²⁴⁰

135. Ook in België heeft elk individu recht op een vrije meningsuiting. Dit wordt dan ook gewaarborgd door art. 19 van de grondwet.

136. Ook al wordt de persvrijheid niet specifiek benoemd in art. 10 EVRM, toch is het vrij gebruik van de pers voor iedereen gewaarborgd. Dit blijkt uit de ruime formulering van het artikel.²⁴¹ Aangezien het de taak is van de pers om informatie en ideeën in verband met het politieke debat inzake het algemeen belang te delen met het publiek, wordt de pers ook een functie toegeschreven van waakhond²⁴² in de samenleving.²⁴³ Op die manier kan de pers de acties van de overheid controleren en bekritisieren.²⁴⁴ Het Hof leest in deze vrijheid ook het recht van het publiek om adequaat te worden geïnformeerd, met name over zaken van openbaar belang.²⁴⁵

137. In België heeft art. 25 Gw. specifiek betrekking op de drukpersvrijheid. Het is in principe een absolute vrijheid die geschreven en audiovisuele publicaties beschermt.²⁴⁶ Zo kan censuur, noch borgstelling, worden ingevoerd van de schrijvers, uitgevers of drukkers.²⁴⁷ Dit artikel bevat ook de regeling inzake de getrapte verantwoordelijkheid (*supra*).²⁴⁸

6.2 Het afwegen van grondrechten en de uitzondering

138. De uitoefening van de vrijheid van meningsuiting brengt plichten en verantwoordelijkheden met zich mee. Om deze reden kan zij onderworpen worden aan beperkingen, voor zover zij bij de ‘wet’ zijn voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk zijn ter bescherming van bepaalde rechtsgoederen²⁴⁹, zoals onder meer *nationale veiligheid, territoriale integriteit of openbare veiligheid, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, ...*.²⁵⁰

²³⁹ *Ibid*, 946.

²⁴⁰ EHRM, 7 december 1976, 5493/72, ‘Handyside/VK’, §49; ALEN A. en MUYLLE K., *Handboek van het Belgisch Staatsrecht*, Kluwer, 2011, 946.

²⁴¹ VELAERS J., *De Beperkingen Van De Vrijheid Van Meningsuiting*, Maklu, 1991, 68.

²⁴² VANLERBERGHE B., ‘Gerechtsverslaggeving: de vrijheid van meningsuiting en het recht op een eerlijk proces in een gespannen verhouding’, *P&B* 1995, (167) 173.

²⁴³ ALEN A. en MUYLLE K., *Handboek van het Belgisch Staatsrecht*, Kluwer, 2011, 947.

²⁴⁴ EHRM 8 juli 1986, 9815/82, ‘Lingens/Oostenrijk’; EHRM 23 september 1994, 15890/89, ‘Jersild/Denmark’.

²⁴⁵ BYCHAWSKA-SINIARSKA D., *Protecting the right of freedom of expression under the European Convention on Human Rights*, Raad van Europa, 2017, 15.

²⁴⁶ BERBUTO S. en JACQUES E., ‘Pers’ in X., ‘o.c.’, 4.

²⁴⁷ *Ibid*; HOEBEKE S. en MOUFFE B., *Le droit de la presse*, Academia Bruylant, 2005, 57-63.

²⁴⁸ Art. 25, lid 2 Gw.

²⁴⁹ ALEN A. en MUYLLE K., *Handboek van het Belgisch Staatsrecht*, Kluwer, 2011, 946.

²⁵⁰ Art. 10, lid 2 EVRM

139. Het criterium van de noodzakelijkheid in een democratische samenleving vormt het beslissend criterium voor de beoordeling van de beweerde strijdigheid van een nationale beperkende maatregel met het EVRM. De beperkingen moeten proportioneel zijn en pertinent, om de legitieme doelstelling te bereiken.²⁵¹ Om te beslissen of de beperking noodzakelijk is in een democratische staat, hebben de nationale overheden een zekere beoordelingsmarge.²⁵² Beperkingen of sancties die een inperking vormen op de expressievrijheid van opinies en informatie inzake een onderwerp of discussie van maatschappelijk belang of situerend in een politieke context, worden heel streng getoetst aan het noodzakelijkheidsvereiste. Hier zal weinig beoordelingsvrijheid mogelijk zijn. Deze appreciatiemarge is geen wiskundig gegeven, hieruit volgt dat de rechtspraak van het EHRM altijd rekening houdt met een veelheid aan factoren die betrokken worden in de eindbeslissing.²⁵³

140. Artikel 10 EVRM bepaalt dat het recht verticale uitwerking heeft in de rechtsverhouding tussen particulieren en de overheid.²⁵⁴ Hiernaast kan de expressievrijheid ook uitwerking hebben in de rechtsverhouding van particulieren onderling, wat horizontale- of derdenwerking wordt genoemd.²⁵⁵ In sommige zaken leidde deze horizontale werking ook effectief tot een schending van art. 10 EVRM.²⁵⁶

141. Deze mogelijkheid tot inperking van het recht op vrijheid van meningsuiting kan op het eerste gezicht een probleem vormen voor de journalist. Zij staan niet boven de wet en moeten in principe de strafwetten van gemeen recht naleven.²⁵⁷ Toch dienen bovenstaande voorwaarden van art. 10, lid 2 EVRM restrictief geïnterpreteerd te worden volgens het EHRM. Er moet aldus sprake zijn van een noodzaak om de beperking op het recht van vrije meningsuiting in te roepen.²⁵⁸ Onderwerpen van algemeen belang of inzake het politieke debat bieden weinig ruimte om de vrijheid van meningsuiting te beperken.²⁵⁹

142. In mensenrechtenverdragen kan de vrijheid van meningsuiting ook aan preventieve beperkingen onderworpen zijn. Dit gaat echter wel gepaard met een strenge evenredigheidstoetsing door het EHRM. Zo een verspreidingsverbod moet volgens het EHRM wel worden beperkt en moet bovendien de relevante

²⁵¹ EHRM 27 maart 1996, 17488/90, 'Goodwin/VK', §45; Art. 35 EVRM; HAECK Y. en BURBANO HERRERA C., *Procederen voor het EHRM*, Intersentia, 2011, 68.

²⁵² VOORHOOF D. en VALCKE P., 'o.c.', 2014, 40.

²⁵³ *Ibid.*

²⁵⁴ HAECK Y. en BURBANO HERRERA C., *Procederen voor het EHRM*, Intersentia, 2011, 48.

²⁵⁵ VANWIJNGAERDEN J.S., 'De werking van grondrechten tussen particulieren', *Jura Falc* 2007-2008/2, (217) 220.

²⁵⁶ VOORHOOF D. en VALCKE P., 'o.c.', 2014, 42.

²⁵⁷ EHRM, 21 januari 1999, 29183/95, 'Fressoz en Roire'; ALEN A. en MUYLLE K., *Handboek van het Belgisch Staatsrecht*, Kluwer, 2011, 949.

²⁵⁸ *Ibid.*, 950; LAMBERT P., 'Les restrictions à la liberté de la presse et la marge d'appréciation des états au sens de la jurisprudence de Strasbourg', *Rev.trim.DH* 1996, (143) 143-156.

²⁵⁹ EHRM (GK) 8 juli 1999, 26682/95, 'Sürek en Özdemir/Turkije'.

wetgeving duidelijk bepalen in welke omstandigheden het verbod kan worden opgelegd. Hiernaast moet voorzien worden in een effectieve rechterlijke toetsing om machtsmisbruik te voorkomen.²⁶⁰

In België geldt het absolute verbod van preventieve maatregelen volgens de Grondwet (*supra*).²⁶¹ Dit is een heilig principe in de Belgische staat. Toch kunnen personen wel worden aangesproken wanneer er sprake is van misbruik, doch pas nadat de mening is geuit.²⁶² Repressieve maatregelen zijn dus wel mogelijk.²⁶³

143. De vraag of een vermeende overheidsinmenging effectief een inbreuk op art. 10 EVRM uitmaakt, hangt af van verschillende, door het Hof vooropgestelde, factoren.²⁶⁴ Op die manier houdt het Hof rekening met de context van de expressievrijheid en de kenmerken van de overheidsinmenging. Het Hof heeft zelf 22 factoren uitgeschreven.²⁶⁵ Deze systematische aftoetsing van criteria wordt niet bij elke zaak expliciet toegepast. Toch zal het Hof bepaalde van deze factoren aanhalen wanneer zij deze cruciaal acht voor de specifieke aanhangige zaak.²⁶⁶

144. Een belangrijke systematiek werd door het Hof toegepast bij de beoordeling van een inbreuk op de privacy.²⁶⁷ Zo overloopt het Hof zes criteria (*infra*).²⁶⁸

145. In volgende hoofdstukken zal het recht op vrije meningsuiting worden afgewogen tegen andere rechten die in het gedrang kunnen komen bij het vrijgeven van identiteit van daders of slachtoffers door journalisten.

7 Het recht op privacy (artikel 8 EVRM)²⁶⁹

146. Het recht op eerbiediging van het privéleven wordt in België uiteengezet in artikel 22 van de Grondwet²⁷⁰ en artikel 8 van het EVRM dat stelt: “*Een ieder heeft recht op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het*

²⁶⁰ ALEN A. en MUYLLE K., ‘o.c.’, 953.

²⁶¹ Art. 25 Gw.

²⁶² DE PRINS D., ‘De burgerlijke rechter en de persvrijheid’, *RW* 2000-2001, (1445) 1445.

²⁶³ ALEN A. en MUYLLE K., ‘o.c.’, 955.

²⁶⁴ VOORHOOF D. en VALCKE P., ‘o.c.’, 2014, 42.

²⁶⁵ *Ibid.*

²⁶⁶ VOORHOOF D. en VALCKE P., ‘o.c.’, 2014, 44.

²⁶⁷ NIEUWENHUIS A., ‘Van catalogusformules en strong reasons: de ontwikkeling van de artikel 10 jurisprudentie van het EHRM van 2010 tot en met 2016 (deel I)’, *Mediaforum* 2017/1, (2) 7.

²⁶⁸ EHRM (GK) 7 februari 2012, 39954/08, ‘Axel Springer AG/Duitsland’, §26; EHRM (GK) 7 februari 2012, 40660/08 en 60641/08, ‘Hannover/Duitsland (II)’, §110.

²⁶⁹ DE HERT P., *Artikel 8 Evrm En Het Belgisch Recht : De Bescherming Van Privacy, Gezin, Woonst En Communicatie*, Mys en Breesch, 1998.

²⁷⁰ Art. 22, lid 1 Gw.

economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.”

147. Publicatie van gegevens die tot de privésfeer behoren van anderen, vergt een moeilijke afweging tussen de expressievrijheid en de rechten van anderen door de journalist.²⁷¹ Het Hof houdt hiervoor rekening met zes factoren: “(1) *Did the published information contribute to a debate of general interest*, (2) *How well known is the person concerned and what is the subject of the report?*, (3) *What was X’s conduct prior to publication of the impugned articles?*, (4) *What was the method of obtaining the information and what is its veracity?*, (5) *The content, form and consequences of the impugned articles* and (6) *The severity of the sanction imposed on the applicant company*”.²⁷² Deze systematiek wordt niet altijd perfect gevolgd, maar we kunnen stellen dat minstens een aantal van deze factoren ter sprake komen, wanneer het Hof deze cruciaal acht voor de beoordeling van de zaak.²⁷³

7.1 Dader

148. Een belangrijk arrest in het kader van deze belangenafweging vanuit het daderperspectief, is *Axel Springer AG t. Duitsland*.²⁷⁴ De Duitse krant *Bild* publiceerde een artikel over de veroordeling van tv-acteur X voor drugsbezit op een bierfestival, met naam, details over het proces en foto’s van X. Bovendien verwees het artikel naar een eerdere veroordeling voor drugsmisdrijven. De sensationele titel²⁷⁵ luidde: “*TV star X caught in possession of cocaine. A brezel a beer mug and a line of coke.*” Na de veroordeling van X publiceerde *Bild* opnieuw een artikel. X spande een rechtszaak aan tegen het mediabedrijf en verkreeg een publicatieverbod. Axel Springer AG stapte naar het EHRM, dat oordeelde dat het verbod in strijd was met art. 10 EVRM. De privacy van X in de zin van art. 8 EVRM woog niet op tegen het publiek belang.

149. Wanneer het recht op vrijheid van meningsuiting wordt afgewogen tegen het recht op eerbiediging van het privéleven, worden de zes criteria afgetoetst.

(1) De berichtgeving droeg bij aan het algemeen belang. De aanhouding en veroordeling van X waren openbare justitiële feiten van algemeen belang. Het publiek heeft in beginsel recht op informatie over strafrechtelijke procedures, met respect voor het vermoeden van onschuld.²⁷⁶ De omvang van dit belang

²⁷¹ SOTTIAUX S., *Grondwettelijk recht*, Intersentia, 2021, (367) 383.

²⁷² EHRM (GK) 7 februari 2012, ‘Von Hannover/Duitsland’, §108-113; EHRM (GK) ‘Axel Springer AG/Duitsland’, §89-109; EHRM 10 juli 2014, ‘Axel Springer AG/Duitsland(II)’.

²⁷³ VOORHOOF D. en VALCKE P., ‘o.c.’, 2014, 44.

²⁷⁴ EHRM 10 juli 2014, ‘Axel Springer AG/Duitsland (II)’.

²⁷⁵ EHRM 10 mei 2011, 48009/08, ‘Mosley/VK’, §114.

²⁷⁶ EHRM (GK) 7 februari 2012 ‘Axel Springer AG/Duitsland’, §96; EHRM 11 januari 2000, . 31457/96, ‘News Verlags GmbH & Co.KG/Oostenrijk’, §56.

hangt af van factoren zoals de bekendheid van de betrokkene, de omstandigheden van de zaak en ontwikkelingen tijdens de procedure.²⁷⁷ Schandalen over privégedrag van publieke figuren zijn echter niet automatisch nieuwswaardig. Bij louter sensationele verhalen weegt privacy zwaarder.²⁷⁸

Ook de (2) *bekendheid van X* speelde een grote rol. Het Hof benadrukte dat nationale rechters dit beoordelen, vooral bij nationale bekendheid. X speelde de hoofdrol in een populaire detectiveserie, was mede daardoor beroemd en had fanclubs. Zijn rol als hoofdcommissaris vergrootte bovendien het publieke belang bij berichtgeving over zijn aanhouding.²⁷⁹

Het (3) *eerdere gedrag* tegenover de media speelde mee. Aangezien hij vrijwillig details over zijn privéleven deelde, stelde het Hof dat X zelf de publiciteit had opgezocht, waardoor zijn “gewettigd vertrouwen” op privacy was verminderd.²⁸⁰ Artikel 8 EVRM beschermt niet tegen reputatieverlies dat het voorzienbaar gevolg is van eigen gedrag, zoals het plegen van een misdrijf.²⁸¹

Ook de (4) *herkomst en waarheidsgetrouwheid van de informatie* speelden een rol. Het EHRM benadrukte dat de informatie voldoende feitelijke basis had, omdat de berichtgeving over X uit officiële bronnen kwam. (politie en OM). De juistheid werd ook niet betwist door de Duitse overheid. Axel Springer AG beweerde pas te hebben bericht over de arrestatie nadat de feiten en de identiteit officieel werden bevestigd door het OM, wat onjuist bleek. Toch vond het Hof deze fout niet doorslaggevend, omdat de kern van de berichtgeving correct was en later werd bevestigd. De fout woog niet op tegen de andere criteria. Bovendien heeft de instantie in hoger beroep zelf geoordeeld dat de aansprakelijkheid van de verzoekende onderneming niet verder reikte dan lichte nalatigheid. Volgens het Hof is dus niet aangetoond dat verzoeker te kwader trouw heeft gehandeld.

(5) *Inhoud, vorm en gevolgen*. De artikelen omvatten de arrestatie van X en de melding van zijn straf, na openbare terechtzitting waarin hij had bekend. De artikelen onthulden geen privégegevens.²⁸² Het Hof vond de vorm van de artikelen geen reden voor een publicatieverbod. Bovendien toonde de overheid niet aan dat X ernstige schade had geleden door de publicatie.²⁸³

²⁷⁷ *Ibid.*

²⁷⁸ EHRM 10 mei 2011 Mosley/VK, §114.

²⁷⁹ *Ibid.*, §99.

²⁸⁰ EHRM 23 juli 2009, ‘Hachette Filipacchi associés (ICI Paris)/Frankrijk’, §53.

²⁸¹ NIEUWENHUIS A., ‘Van catalogusformules en strong reasons: de ontwikkeling van de artikel 10 jurisprudentie van het EHRM van 2010 tot en met 2016 (deel I)’, *Mediaforum* 2017/1, (2) 7.

²⁸² EHRM 6 april 2010, 25576/04, ‘Flinkkilä e.a./Finland’, §84; EHRM 6 april 2010, 43349/05, ‘Jokitaipale and Others/Finland’, §72.

²⁸³ EHRM (GK) 7 februari 2012, ‘Axel Springer AG/Duitsland’, §108.

Hoewel de (6) *opgelegde sancties* mild waren, oordeelde het Hof dat ze toch een afschrikkend (*chilling*) effect konden hebben op de verzoekende partij. Dit effect betekent dat een sanctie tegen de pers kan leiden tot zelfcensuur uit vrees voor sancties. Meer algemeen verwijst het naar de terughoudendheid bij individuen om gebruik te maken van hun recht op vrije meningsuiting, uit angst voor juridische gevolgen.²⁸⁴ In deze zaak benadrukte het Hof dat ook lichte sancties een chilling effect kunnen hebben op mediabedrijven, en weerhouden om te rapporteren over strafzaken in het publiek belang. Zo wil het EHRM voorkomen dat de persvrijheid indirect wordt ingeperkt door sancties, die niet strikt noodzakelijk zijn in een democratische samenleving en aldus niet gerechtvaardigd zijn onder artikel 10 EVRM.

Het Hof concludeert dat de inmenging niet noodzakelijk was in een democratische samenleving. Ondanks de beoordelingsmarge van staten, bestond er geen redelijke evenredigheid tussen de door de nationale rechter opgelegde beperkingen van het recht van vrije meningsuiting en het nagestreefde doel. Bijgevolg is er sprake van schending van art. 10 EVRM.

7.2 Slachtoffer

150. Ook bij het slachtofferperspectief, wordt toepassing gemaakt van bovenstaande criteria om de afweging te maken tussen art. 8 en 10 EVRM. Een van de bekendste zaken hieromtrent, betreft de Von Hannover-arresten²⁸⁵.

151. In Von Hannover I werd een onderscheid gemaakt tussen berichtgeving die bijdraagt aan een publiek of politiek debat in het algemeen belang en berichtgeving over details van het privéleven van iemand zonder officiële functie. Alleen het eerste geval valt onder de rol van de pers als ‘publieke waakhond’.²⁸⁶ Publicaties die enkel de nieuwsgierigheid bevredigen, dragen niet bij aan een debat van algemeen belang, ook bij publieke figuren.²⁸⁷ In casu werden de foto’s van prinses Caroline van Monaco zonder toestemming en onder intimidatie genomen, zonder bijdrage aan enig publiek debat.²⁸⁸ Ze bekleedde geen officiële functie en de foto’s hadden alleen betrekking op details van haar privéleven.²⁸⁹

²⁸⁴ EHRM 18 januari 2024, ‘Allée/Frankrijk’, *T.Strafr.* 2024/4, 280 (weergave MICHIELS W., GYSELS C.).

²⁸⁵ *De Von Hannover-arresten worden vernoemd omdat zij het spanningsveld tussen artikelen 8 en 10 EVRM duidelijk weergeven. Hoewel deze zaken niet specifiek betrekking hebben op het vrijgeven van de identiteit van slachtoffers van misdrijven door de journalist, bieden zij een toetsingskader om de afweging tussen privacy en vrije meningsuiting te verduidelijken. Deze arresten worden aldus uitgelegd om het privacyaspect duidelijker te belichten in het licht van deze thesis.*

²⁸⁶ EHRM 24 juni 2004, ‘Von Hannover/Duitsland (I)’, §63.

²⁸⁷ *Ibid.*, §65.

²⁸⁸ EHRM 24 juni 2004, ‘Von Hannover/Duitsland (I)’, §68

²⁸⁹ *Ibid.*, §76.

152. In Von Hannover II klaagde prinses Caroline opnieuw over foto's van de Duitse pers, gekoppeld aan de gezondheid van haar vader.²⁹⁰ Meer specifiek ging het over foto's van de skitrip van prinses Caroline en prins Ernst terwijl hun zieke vader alleen thuis bleef met prinses Stéphanie. Deze foto's dragen in zekere zin wel bij aan een publiek debat.

153. Het EHRM bevestigt dat het prevalerend recht afhangt van de omstandigheden in de zaak.²⁹¹ In deze omstandigheden waren verschillende factoren belangrijk om na te gaan. Zo herhaalt het Hof de eerste vijf criteria van het arrest Axel Springer (*supra*), dat op dezelfde datum en in dezelfde samenstelling is geweest.²⁹² Sinds deze arresten komt bovenstaande opgestelde lijst met factoren frequent voor in de rechtspraak.²⁹³ Aan de hand hiervan, wordt vastgesteld of de nationale rechter een bepaalde factor al dan niet voldoende in rekening heeft gebracht.²⁹⁴

154. In wat volgt zullen specifieke rechten, gelinkt aan artikel 8 EVRM besproken worden in het licht van de thesis.

8 Het recht op afbeelding en het portretrecht, als onderdeel van artikel 8 EVRM²⁹⁵

155. Het basisprincipe dat een foto niet zomaar gepubliceerd mag worden zonder diens uitdrukkelijke toestemming geldt nog steeds.²⁹⁶ Het recht op afbeelding wordt beschermd in de Belgische Auteurswet²⁹⁷ en vindt haar grondslag in het persoonlijkheidsrecht op afbeelding, dat is ontwikkeld door de rechtspraak en rechtsleer.²⁹⁸

²⁹⁰ EHRM (GK) 7 februari 2012, 'Von Hannover/Duitsland (II)'.

²⁹¹ NIEUWENHUIS A.J., 'Laveren tussen persvrijheid en respect voor het privéleven', *Mediaforum* 2012/1, (2) 2-13.

²⁹² VOLGENANT O., 'Vip's in het wild: things got wild, De Von Hannover-arresten van het EHRM', *Mediaforum* 2012, (79) 83; EHRM (GK) 7 februari 2012, 'Von Hannover/Duitsland (II)', §104-107; ECHR, Guide on Article 10 of the ECHR, 31 augustus 2024, 32.

²⁹³ EHRM 3 december 2013, . 64520/10, 'Ungváry & Irodalom Kft/Hongarije', §45.

²⁹⁴ NIEUWENHUIS A., 'Van catalogusformules en strong reasons: de ontwikkeling van de artikel 10 jurisprudentie van het EHRM van 2010 tot en met 2016 (deel I)', *Mediaforum* 2017/1, (2) 7.

²⁹⁵ Zie contra DIERICKX L., *Het recht op afbeelding*, Intersentia, 2005, 18.

²⁹⁶ GULDIX E., 'Algemene systematische beschouwingen over het persoonlijkheidsrecht op eigen afbeelding', *RW* 1980-1981, (1161) 1161-1192; DOUTRELEPONT C., 'L'introuvable droit à l'image' in X (ed.), *Mélanges offerts à Raymond Vander Elst*, Nemesis, 1986, 223-241.

²⁹⁷ Art. 10 Wet 30 juni 1994 betreffende het auteursrecht en de naburige rechten, *BS* 27 juli 1994.

²⁹⁸ DIERICKX L., *Het recht op afbeelding*, Intersentia, 2005, 3.

156. Het portretrecht is hiervan een explicitering en zorgt voor een inperking van het gebruik van derden van herkenbare afbeeldingen van personen.²⁹⁹ Toch bestaan hier uitzonderingen op bij publieke personen, in functie van de expressievrijheid, het recht op informatie en actualiteitsverslaggeving.³⁰⁰

157. Een ruimer recht op afbeelding als persoonlijkheidsrecht wordt erkend in het verlengde van het recht op privacy³⁰¹, een onrechtmatige publicatie of uitzending³⁰² of in toepassing van de AVG. Verder wordt het recht op afbeelding ook toegepast wanneer de openbaarmaking of verspreiding lasterlijke of beledigende foto's betreft.³⁰³ Strafvervolging is ook mogelijk bij publicatie van foto's van minderjarigen en slachtoffers van zedendelicten (*supra*).³⁰⁴ Ook erfgenamen of rechtverkrijgenden van de geportretteerde, kunnen nog een beroep doen op een familiaal persoonlijkheidsrecht dat de nagedachtenis van de overledene beschermt.³⁰⁵

158. In beginsel wordt de afbeelding van een persoon beschermd door het persoonlijkheidsrecht op afbeelding, doch wordt traditioneel gesteld dat dit recht vervalt na overlijden.³⁰⁶ Toch kan de aantasting van de nagedachtenis van een overledene de gevoelens van diens naasten krenken of materieel schaden, wanneer de negatieve reputatie onrechtstreeks met hen in verband wordt gebracht. Om deze reden hebben nabestaanden rechtsbescherming tegen de aantasting van de nagedachtenis van een overleden naaste.³⁰⁷

Er bestaat echter geen absoluut vetorecht van nabestaanden om een publicatie van een afbeelding van een overledene te weigeren. Dit komt omdat de geoorloofdheid van de publicatie wordt afgewogen tegenover andere concurrerende rechten, zoals het recht op informatie en de vrije meningsuiting.³⁰⁸

159. Een belangrijke wending is de positieve verplichting uit art. 8 EVRM: het EHRM versterkt de bescherming van privacy en het recht op een goede naam, waardoor (Belgische) overheden effectieve

²⁹⁹ VOORHOOF D., 'Facebook en de Raad voor de Journalistiek-Foto's van slachtoffers in de media', *NJW* 2011, (38) 39.

³⁰⁰ Antwerpen (KG) 8 februari 1999, *AM* 1999, 241, noot VOORHOOF D; Voorz. Rb. Brussel 21 maart 2001, *AM* 2002, 75; Antwerpen 21 juni 2004, *AM* 2005, 76 en Cass. 27 april 2007, *AM* 2007, 377.

³⁰¹ Art. 8 EVRM; Art. 22 Gw.

³⁰² Art. 1382 oud BW.

³⁰³ Art. 443-450 Sw.

³⁰⁴ Art. 443bis Sw; Art. 378bis Sw.

³⁰⁵ Antwerpen 15 mei 1975, *RW* 1975-76, noot CORBET J.

³⁰⁶ DEBRUYNE, N. en TILLEMANS, B., 'Over de doden niets dan goeds? Afbeeldingen van overledenen en de rechten van familieleden' in X. (ed.), *Liber amicorum Patrick Senaeve*, Wolters Kluwer, 2017, 118.

³⁰⁷ *Ibid.*

³⁰⁸ ISGOUR M., *Le droit à l'image*, Larcier, 2014, 115-116.

bescherming van het recht op afbeelding moeten bieden, onder meer via voldoende hoge schadevergoedingen bij inbreuken door de media.³⁰⁹

8.1 Dader

160. Het recht op afbeelding, gelinkt aan de dader, wordt door het Hof gekoppeld aan artikel 8 EVRM. Op die manier wordt vaak teruggegrepen naar de criteria uit de rechtspraak van het Hof die als leidraad dienen (*supra*). Bij het recht op afbeelding zijn er vijf relevante criteria: *de bijdrage aan een debat van algemeen belang; de mate van bekendheid van de betrokken persoon; het onderwerp van de nieuwsreportage; het voorafgaande gedrag van de betrokken persoon; de inhoud, vorm en gevolgen van de publicatie; en, in voorkomend geval, de omstandigheden waarin de foto's zijn genomen*. Wanneer het Hof een verzoekschrift onderzoekt dat is ingediend op grond van artikel 10 EVRM, onderzoekt het ook de *wijze waarop de informatie is verkregen, de waarheidsgetrouwheid ervan, en de zwaarte van de sanctie die aan de journalisten of uitgevers is opgelegd*. Toch blijven de omstandigheden van de zaak doorslaggevend.³¹⁰ In onderstaande uiteenzetting wordt dit toegelicht aan de hand van gekozen rechtspraak van het Hof.

161. In de zaak *Egeland en Hanseid t. Noorwegen*, waar de hoofdredacteuren van twee grote kranten in Noorwegen klaagden over hun veroordeling tot een geldboete voor de onrechtmatige publicatie van foto's van een vrouw die net veroordeeld was voor haar betrokkenheid bij een drievoudige moord, oordeelde het Hof dat er geen sprake was van een schending van artikel 10 EVRM.³¹¹ Het Hof moest oordelen of de opgelegde veroordelingen en boetes, die een inmenging vormden op art. 10 EVRM, noodzakelijk waren in een democratische samenleving om de legitieme doelstelling te bereiken.³¹²

162. De foto's werden op een openbare plaats genomen tijdens een publieke gebeurtenis, waarbij de veroordeelde het gerechtsgebouw verliet in een staat van verminderde zelfcontrole, kort na de uitspraak. Haar identiteit was reeds bekend bij het grote publiek, maar het Hof vond de afbeelding van bijzonder indringende aard. Ze had niet ingestemd met het maken of publiceren van de foto's, ondanks pogingen van haar advocaat om dit te voorkomen. Ook al had ze eerder met de pers meegewerkt, haar privacy moest worden beschermd, vooral gezien de Noorse wet het fotograferen van veroordeelden buiten de rechtbank verbiedt. Aangezien er geen Europese consensus was over het fotograferen van veroordeelden in kwetsbare situaties, kreeg Noorwegen een ruime *beoordelingsmarge*. Het Hof achtte deze maatregel legitiem en proportioneel om het recht op privacy van de veroordeelde te beschermen.

³⁰⁹ Zie o.a. EHRM 11 januari 2000, 'News Verlags GmbH & Co KG/ Oostenrijk'; EHRM 28 januari 2003, 'Peck/VK'; EHRM 24 juni 2004, 'Von Hannover/ Duitsland'; EHRM 19 september 2006, 'White/Zweden'; EHRM 14 juni 2007, 'Hachette Filipacchi Associés/Frankrijk'; EHRM 9 april 2009, 'A./Noorwegen'.

³¹⁰ ECHR, Guide on Article 10 of the ECHR, 31 augustus 2024, 34.

³¹¹ EHRM 16 april 2009, 34438/04, 'Egeland en Hanseid/Noorwegen'.

³¹² EHRM 26 april 1979, 6538/74, 'Sunday Times/VK'.

163. Het Hof stelde dat de nationale rechtbank beter geplaatst was om te bepalen hoe de balans tussen privacy en persvrijheid moet worden afgewogen in hun specifieke rechtscultuur. Bovendien had Noorwegen geen buitensporig zware sanctie opgelegd.

164. Samenvattend waren de vereisten van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en van een eerlijke rechtsbedeling voldoende, om de beperking van het recht van vrije meningsuiting van de verzoekende redacteurs te rechtvaardigen.³¹³

165. Het valt op dat er meer rechtspraak van het EHRM voorhanden is in verband met het recht op afbeelding van verdachten, dan van daders (cf. veroordeelden). Mijns inziens valt dit te verklaren door het vermoeden van onschuld dat nog speelt bij verdachten en een sterkere bescherming onder artikel 8 EVRM.³¹⁴

8.2 Slachtoffer

166. Uit de Hannoverarresten blijkt dat de uitzonderingen op het recht op afbeelding niet eindeloos zijn (*supra*). Ook publicatie van foto's van publieke figuren zonder toestemming, kan een effectieve schending inhouden van het recht op afbeelding, gelinkt aan het recht op privacy.³¹⁵

167. Wanneer foto's worden gepubliceerd van slachtoffers van misdrijven, rampen of ongevallen, ligt het recht op afbeelding nog gevoeliger.³¹⁶ In de zaak *Hachette Filipacchi Associés t. Frankrijk* stelde het EHRM dan ook dat bij de publicatie van foto's, de bescherming van de reputatie en de rechten van anderen van bijzonder belang zijn, zeker omdat beelden die zeer persoonlijke of zelfs intieme 'informatie' over een persoon of zijn of haar familie bevatten, onder een breed publiek kunnen worden verspreid.³¹⁷

168. In de zaak waarin een foto van het lichaam van een vermoorde prefect van Corsica werd gepubliceerd, stelde het EHRM dat journalisten rekening moesten houden met het verdriet van de familie, gezien de gewelddadige en traumatische omstandigheden van het overlijden. Het Hof benadrukte dat de familie zich uitdrukkelijk verzette tegen de publicatie van de foto, die hun trauma verergerde. Ze hadden gegronde

³¹³ ECHR, Factsheet Right to the protection of one's image, November 2023, 15.

³¹⁴ EHRM 23 oktober 2008, 13470/02, 'Khuzbin e.a./Rusland'; EHRM 24 februari 2009, 42716/02, 'Toma/Roemenië'; EHRM 12 december 2013, 20383/04, 'Khmel/Rusland'.

³¹⁵ EHRM 24 juni 2004, 'Von Hannover/Duitsland', §65-70.

³¹⁶ DEBRUYNE, N., TILLEMANN, B., 'Over de doden niets dan goeds? Afbeeldingen van overledenen en de rechten van familieleden' in X. (ed.), *Liber amicorum Patrick Senaev*, Wolters Kluwer, 2017, 139.

³¹⁷ EHRM 14 juni 2007, 'Hachette Filipacchi Associés/Frankrijk', §42.

redenen om aan te nemen dat hun recht op privacy was geschonden.³¹⁸ Hieruit blijkt dat een weergave van gebeurtenissen op openbare plekken, niet per definitie een kleine inbreuk op de privacy vormt.

169. In een andere zaak bevestigde het Hof dat het publiceren van een foto van een jonge man die tot zelfdoding was overgegaan, zonder de toestemming van de nabestaanden, een inbreuk uitmaakte van hun persoonlijkheidsrecht, mede in relatie tot het portretrecht.³¹⁹

170. In de zaak *Société de Conception de Presse et d'Édition t. Frankrijk* werd de uitgever veroordeeld voor de ongeoorloofde publicatie van een foto van een mishandelde man, genomen door zijn folteraars. Het Hof oordeelde dat er geen sprake was van een schending van art. 10 EVRM en bevestigde de uitspraak van de Franse rechter. De beperking was noodzakelijk in de democratische samenleving. De gepubliceerde foto vormde een ernstige inmenging in het privéleven van de jongeman en zijn familie. Bovendien was de beperking op de persvrijheid proportioneel, gezien de nationale rechterlijke instanties slechts oordeelden dat de foto zwart moest worden gemaakt, zonder het artikel te censureren of verwijderen.³²⁰

8.2.1 Een absoluut verbod op foto's van minderjarigen of zedenslachtoffers?

171. Het Hof verwijst in *Flinkkilä t. Finland* naar de aanbeveling van de Raad van Europa betreffende de informatieverstrekking via media in strafprocedures³²¹, met nadruk op de bijzondere bescherming aan minderjarigen, kwetsbare personen, slachtoffers, getuigen en de families van verdachten, beklaagden en veroordeelden.³²² Hiervoor wordt verwezen naar eerdere aanbevelingen betreffende de positie van het slachtoffer in het kader van het strafrecht en de strafprocedure.³²³

172. Het Hof stelt dus geen absoluut verbod op publicatie van foto's van minderjarigen of slachtoffers zedenfeiten, maar legt de lat wel hoog. Het publiceren van deze beelden zal in de regel leiden tot een ernstige schending van artikel 8 EVRM, tenzij er uitdrukkelijke toestemming is of een zeer zwaarwegend maatschappelijk belang. Door de verwijzing naar eerdere aanbevelingen, is het duidelijk dat dit strenge beleid verankerd is in de rechtspraak van het EHRM.

³¹⁸ *Ibid*, par. 48-49.

³¹⁹ EHRM 14 september 2010, 43829/07, 'Eckhardt en Gabriele Müller/Duitsland'.

³²⁰ ECHR, Factsheet Right to the protection of one's image, November 2023, 10-11.

³²¹ Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings, 10 July 2003, Rec(2003)13.

³²² EHRM 6 april 2010, 25576/04, 'Flinkkilä e.a./Finland', §45-47.

³²³ Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the position of the victim in the framework of criminal law and procedure, 28 June 1985, Rec(85)11.

9 Recht op vergetelheid, gelinkt aan het daderperspectief³²⁴

9.1 Twee facetten

173. Het recht op vergetelheid heeft twee facetten. Het eerste facet heeft betrekking op de heropening (door de pers) van iemands gerechtelijk verleden.³²⁵ Het vormt in deze zin een bijzondere modaliteit van het recht op privacy, waarbij een persoon kan weigeren om het onderwerp te zijn van informatie, ofwel systematisch, ofwel ter gelegenheid van een bepaalde gebeurtenis, afhankelijk van criteria en de verstreken tijd.³²⁶ Zo zal een persoon die door een rechtszaak in de schijnwerpers van de media is komen te staan, aan de media kunnen vragen om niet voortdurend herinnerd te worden aan zijn of haar justitiële verleden, zodat sociale re-integratie makkelijker wordt.³²⁷

174. Het recht op vergetelheid, in deze zin, erkent het subjectief recht van mensen die onterecht geconfronteerd worden met de publicatie van oude strafbare feiten waarvoor ze zijn veroordeeld. Of deze herleving onrechtmatig is, hangt af van de omstandigheden waarin de informatie wordt verspreid. Zo wordt nagegaan of er nog steeds een actueel belang is van deze informatie, de bijdrage aan het algemeen debat, of deze informatie een historisch karakter heeft, enz.³²⁸

175. Aan de andere kant draagt de pers een verplichting om mensen niet voortdurend te herinneren aan bepaalde feiten, en in het bijzonder die van gerechtelijke aard.³²⁹ Hoewel dit recht op vergetelheid in eerste instantie gebruikt wordt in de context van de traditionele pers, wordt het ook online toegepast als gevolg van de opkomst van de digitale archieven.³³⁰ Wanneer de pers de informatie toch verspreidt, vormt deze fout een probleem van journalistieke ethiek en roept dit vragen op over de noodzaak om in iemands verleden te graven of dat het eerder gepast is om het verleden te laten rusten...³³¹

176. Ook dit recht komt in het vaarwater terecht van het recht op vrije meningsuiting en de persvrijheid. In elke situatie wordt aldus een afweging gemaakt tussen het recht op vergetelheid als facet van het recht op privacy en het recht op vrije meningsuiting.

³²⁴ Luik 25 september 2014, *NJW* 2015/314, 26, noot VAN EECKE P., LE BOUDEEC M; HvJ (GK) 13 mei 2014, C-131/12, ECLI:EU:C:2014:317; Cass. 29 april 2016 *NJW* 2016/350, 778, noot BREWAEYS E.

³²⁵ DEFREYNE E., 'Le droit à l'oubli et les archives journalistiques', *RTDI* 2013/2, (75) 77.

³²⁶ JONGEN F. en STROWEL A., *Droit des médias et de la communication*, Larcier, 2017, 400-401.

³²⁷ BOGHAERT L., 'The right to be forgotten als vereiste voor resocialisatie?', *TPP* 2020/1, (25) 27.

³²⁸ DEFREYNE E., 'o.c.', *RTDI* 2013/2, 77.

³²⁹ JONGEN F. en STROWEL A., o.c., 400.

³³⁰ DEFREYNE E., 'o.c.', *RTDI* 2013/2, 77.

³³¹ *Ibid.*

177. Het tweede facet van het recht op vergetelheid houdt meer specifiek verband met het wissen van digitale gegevens, waarvoor de AVG de juridische basis biedt.³³² Dit aspect van gegevenswissing, dat wordt gezien als een vorm van vergeten, werd officieel erkend door het Hof van Justitie in 2014.³³³ Aangezien dit deel van de thesis focust op de spanning tussen artikel 8 en 10 EVRM, wordt alleen het eerste facet als onderdeel van art. 8 EVRM besproken.

178. Gelinkt aan het recht op privacy, moet worden verduidelijkt dat het recht op vergetelheid niet tot doel heeft om het verleden te kunnen herschrijven en zo de geschiedenis uit te kunnen wissen. Het betreft de mogelijkheid om te protesteren tegen een nieuwe bekendmaking van informatie die in eerste instantie rechtmatig werd verspreid, maar nu niet meer geoorloofd is.³³⁴

179. In België wordt art. 1382 oud BW gebruikt als grondslag om een vordering in te stellen op het recht van vergetelheid, als een onderdeel van het recht op privacy.³³⁵ Hiervoor moet er sprake zijn van een ‘eerste’ rechtmatige publicatie in het verleden. Hiernaast is een tweede ‘nieuwe’ rechtmatige publicatie vereist, waarbij de eerdere feiten opnieuw in herinnering worden gebracht. Deze voorwaarden zijn cumulatief.³³⁶

180. De fout in de zin van art. 1382 oud BW bestaat uit een plaatsing van een online artikel, ondanks het herhaaldelijk vragen van de persoon in kwestie om het artikel te verwijderen of ten minste over te gaan tot anonimisering.³³⁷ Door deze weigering zonder geldige motivering om in te gaan op de vraag van de betrokkene om over te gaan tot gegevensaanpassing of anonimisering, is er sprake van een fout.³³⁸ De vraag is of een normaal zorgvuldige uitgever in dezelfde omstandigheden een verzoek tot verwijdering of anonimisering ook zou hebben geweigerd? Als het antwoord positief is, is er geen fout. Bij een negatief antwoord, is er wel sprake van een fout in de zin van art. 1382 oud BW.³³⁹ De beoordeling van deze fout gebeurt in de praktijk door een belangenafweging tussen twee fundamentele rechten van gelijke waarde: enerzijds de vrijheid van meningsuiting, ingeroepen door de verantwoordelijke uitgevers en vastgelegd in de artikelen 25 Gw. en 10 EVRM, en anderzijds het recht op eerbiediging van het privéleven, ingeroepen door de klagers en gewaarborgd door de artikelen 22 Gw. en 8 EVRM.³⁴⁰ Er moet worden aangetoond dat

³³² DEFREYNE E., ‘o.c.’, *RTDI* 2013/2, 77; AUSLOOS J., ‘Het recht op gegevenswissing (‘recht op vergetelheid’). Het kluwen van artikel 17 AVG ontrafeld’, *TPP* 2019/4, 6.

³³³ *Ibid.*; HvJ (GK) 13 mei 2014, C-131/12, ‘Google Spain/AEPD’, *Juristenkrant* 2014/290, 2 (weergave SCHOEFS R.).

³³⁴ CARNEROLI S., *Le droit à l’oubli, du devoir de mémoire au droit à l’oubli*, Larcier, 2016, 11.

³³⁵ JONGEN F. en STROWEL A., *Droit des médias et de la communication*, Larcier, 2017, 405.

³³⁶ *Ibid.*

³³⁷ Cass. 29 april 2016, *Juristenkrant* 2016/333, 5 (weergave GEUENS M.).

³³⁸ GEUENS M., ‘Cassatie breidt Europese rechtspraak over recht op vergetelheid gevoelig uit’, *Juristenkrant* 2016/333, (5) 5.

³³⁹ CRUYSMANS E., ‘Liberté d’expression, archives numériques et protection de la vie privée: la conciliation de trois réalités divergentes grâce au droit à l’oubli’, *JLMB* 2014/41, (1972) 1977.

³⁴⁰ *Ibid.*

voldaan is aan de vereisten van legaliteit, legitimiteit en proportionaliteit om het recht van vrije meningsuiting te beperken (*supra*).³⁴¹

181. Het EHRM erkent dat verdragsstaten in bepaalde zaken beter geplaatst zijn om over de noodzaak van een beperking te beoordelen, en zo over een *margin of appreciation* beschikken.³⁴² Deze beoordelingsmarge is niet onbeperkt en varieert in functie van de aard van het in het geding zijnde grondrecht, het doel van de maatregel, de context en (het bestaan van) de Europese consensus. Deze marge is evolutief te interpreteren en neemt af naarmate de consensus zich ontwikkelt.³⁴³

182. Zoals blijkt uit verschillende arresten, is er geen sprake van het primeren van artikel 10 EVRM op artikel 8 EVRM of omgekeerd. In principe verdienen de door deze bepalingen gewaarborgde rechten aldus een gelijke eerbiediging.³⁴⁴ In wat volgt zal aan de hand van relevante rechtspraak worden gekeken naar hoe het Hof deze afweging maakt, gelinkt aan het onderwerp van deze thesis.

9.2 M.L. en W.W. t. Duitsland

183. In *M.L. en W.W. t. Duitsland*³⁴⁵ wees het EHRM een verzoek om ‘het recht om te worden vergeten’ op grond van art. 8 EVRM af. Twee mannen, veroordeeld voor de moord op een acteur in 1993, vroegen na hun vrijlating in 2008 om hun namen in oude online nieuwsberichten te anonimiseren. De media weigerden, en de Duitse rechters oordeelden dat het publiek nog steeds belang had bij toegang tot deze informatie.³⁴⁶ De twee mannen stapten naar het EHRM en beweerden dat hun recht op privacy werd geschonden.

184. Bij de noodzakelijkheidsbeoordeling van de opgelegde maatregel, paste het Hof opnieuw de zes criteria toe vanuit het arrest *Axel Springer t. Duitsland* (*supra*).³⁴⁷ Het Hof komt tot de conclusie dat de anonimisering van de artikels een ongegronde inbreuk vormt op art. 10 EVRM.

185. Het Hof oordeelt dat het opnemen van geïndividualiseerde informatie, zoals de volledige naam van de betrokkene, een belangrijk aspect is van het werk van de pers, vooral bij strafzaken die veel aandacht

³⁴¹ ALEN A. en MUYLLE K., *Handboek van het Belgisch Staatsrecht*, Kluwer, 2011, 946.

³⁴² ADAMOVICH L., ‘Marge d’appréciation du législateur et principe de proportionnalité dans l’appréciation des restrictions prévues par la loi au regard de la Convention européenne des droits de l’homme’, *RTDH* 1991, 291-300.

³⁴³ ALEN A. en MUYLLE K., ‘o.c.’, Kluwer, 2011, 800.

³⁴⁴ EHRM 16 juli 2013, 33846/07, ‘Wegrzynowski en Smolczewski/Polen’, §56; EHRM 23 juli 2009, 12268/03, ‘Hachette Filipacchi Associés/Frankrijk’, §41; EHRM 10 mei 2011, 48009/08, ‘Mosley/Verenigd Koninkrijk’, §111.

³⁴⁵ EHRM 28 juni 2018, 60798/10 en 65599/10, ‘M.L. en W.W./Duitsland’.

³⁴⁶ *Ibid.*, §95.

³⁴⁷ VOORHOOF D., ‘European Court of Human Rights: M.L. and W.W. v. Germany’, *IRIS* 2020/8, 1.

krijgen.³⁴⁸ In casu bleef de beschikbaarheid van de artikels op websites van de mediakanalen ten tijde van de indiening van de verzoeken bijdragen aan een debat van algemeen belang, dat niet was verminderd door het verstrijken van de tijd.³⁴⁹ De bekendheid van de verzoekers ten tijde van hun verzoek tot anonimisering en hun eerdere initiatief tot contact met de journalisten bevestigt dit.³⁵⁰ Het Hof bevestigt dat het publiek er niet alleen belang bij heeft over een actuele gebeurtenis te worden geïnformeerd, maar ook onderzoek te kunnen doen naar gebeurtenissen in het verleden.³⁵¹

186. Gelet op de beoordelingsmarge van de nationale autoriteiten, concludeert het Hof dat er geen zwaarwegende gronden zijn om **zijn** beoordeling in de plaats te stellen van die van het Bundesgerichtshof. Derhalve kan niet worden gesteld dat het Bundesgerichtshof door de afwijzing van het verzoek van verzoekers niet heeft voldaan aan de positieve verplichting van de Duitse staat om verzoekers' recht op eerbiediging van hun privéleven in de zin van artikel 8 EVRM te beschermen. Bijgevolg is deze bepaling niet geschonden.³⁵²

9.3 Hurbain t. België

187. In het recent arrest Hurbain tegen België heeft het EHRM zich uitgesproken over het na te streven evenwicht tussen de bescherming van het privéleven en de informatievrijheid in het kader van het online archiveren van journalistieke bijdragen.³⁵³ Aangezien dit arrest van uiterst actuele aard is, wordt dit verder toegelicht (*infra*). Aan dit arrest gaat een hele historie van rechtspraak vooraf.

In 1994 veroorzaakte een dronken arts een dodelijk ongeval. Le Soir publiceerde hierover een artikel waarin zijn naam werd vernoemd. Na zijn veroordeling in 2000, kreeg hij in 2006 herstel in eer en rechten. Na het uitzitten van zijn straf, stelt hij vast dat zijn naam nog steeds voorkomt in een online artikel uit Le Soir. Het stuk, oorspronkelijk gepubliceerd in de papieren krant in 1994, werd in 2008 zonder aanpassingen en kosteloos digitaal beschikbaar gemaakt. De arts vraagt aan Le Soir om zijn naam te verwijderen of te anonimiseren, zich beroepend op zijn recht op vergetelheid. Le Soir weigert, waarna de arts naar de rechtbank stapt. In 2013 oordeelde de rechtbank dat Le Soir het artikel moest anonimiseren.³⁵⁴ De papieren versie met volledige naam blijft wel beschikbaar en kan nog steeds worden opgevraagd.³⁵⁵

³⁴⁸ *Ibid.*

³⁴⁹ EHRM 28 juni 2018, 'M.L. en W.W./Duitsland', §105.

³⁵⁰ *Ibid.*, §106-108.

³⁵¹ EHRM 28 juni 2018, 'M.L. en W.W./Duitsland', §101.

³⁵² *Ibid.*, §116.

³⁵³ WILLEMS G., 'Overzicht van rechtspraak EHRM inzake personen- en familierecht (2017-2022)', *T.Fam.* 2023/6, (157) 161.

³⁵⁴ Rb. Neufchâteau 25 januari 2013, *JLMB* 2013/22, 1182.

³⁵⁵ VVJ, Hurbain t. België: Le Soir moet artikel in internetarchief anonimiseren; 5 juli 2023 (geraadpleegd op 5 april 2025).

Le Soir stelt hoger beroep in maar krijgt geen gelijk. Het Hof van Beroep haalt zelf verschillende criteria aan om zich op het recht op vergetelheid te kunnen beroepen, zoals *het gebrek aan actueel belang bij de herbekendmaking, het gebrek aan historisch belang, geen openbaar leven leiden, het belang bij de resocialisatie etc.*³⁵⁶ Na toepassing van deze criteria oordeelde het Hof dat de weigering tot anonimisering, een fout was in de zin van art. 1382 oud BW.³⁵⁷ Opnieuw is Le Soir niet akkoord en stapt naar het Hof van Cassatie.

Het Hof van Cassatie verwierp op 29 april 2016 het cassatieberoep en erkende het recht op vergetelheid als onderdeel van het recht op privacy.³⁵⁸ De vrijheid van meningsuiting kan dus beperkt worden om het recht op vergetelheid te respecteren. Dit kan praktisch door het anonimiseren van gegevens of het verwijderen van een artikel. Het Hof oordeelde dat de weigering van Le Soir om de gegevens aan te passen of te anonimiseren, een fout uitmaakte. Het anonimiseren wordt door het Hof van Cassatie dan ook gezien als een terechte ‘straf’, zeker omdat deze straf de minst verregaande oplossing was.³⁵⁹

188. Le Soir trok vervolgens naar het EHRM, dat op 22 juni 2021 oordeelde dat artikel 10 EVRM niet werd geschonden. Dit werd bevestigd door de Grote Kamer: Le Soir moest het online artikel verder anonimiseren ter bescherming van het recht op privacy van de arts.³⁶⁰

189. Het Hof toetste eerst de beperkingsvoorwaarden van art. 10 EVRM. Zo is voldaan aan het wettelijkheidsvereiste (art. 1382 oud BW), het legitiem doel (de bescherming van de reputatie of de rechten van anderen)³⁶¹, en het noodzakelijkheidsvereiste. Hiervoor werd verwezen naar de bestaande criteria (*supra*)³⁶², én nieuwe criteria zoals: de duur van de periode gedurende welke het artikel online staat, de gevoeligheid van de gegevens en de zwaarte van de sanctie.³⁶³ Welke criteria doorslaggevend zijn, hangt af van de concrete omstandigheden van de zaak.³⁶⁴

³⁵⁶ Luik 25 september 2014, *NjW* 2015, 26.

³⁵⁷ *Ibid*, 31.

³⁵⁸ CLINCK J., ‘Het recht om (digitaal) vergeten te worden erkend door het Hof van Cassatie’, *TBH* 2017/2, (214) 220.

³⁵⁹ Cass. 29 april 2016, *Juristenkrant* 2016/333, 5 (weergave GEUENS M.); *In 2018 bevestigde het Hof deze lijn opnieuw in een gelijkaardige zaak, en oordeelde dat uitgevers verplicht kunnen worden oude artikels te anonimiseren als dat nodig is om reputatieschade of maatschappelijke belemmeringen te voorkomen*; Cass. 8 november 2018, *AM* 2018-19/2, 277.

³⁶⁰ EHRM 4 juli 2023, 57292/16, ‘Hurbain/België’.

³⁶¹ *Ibid*, §169.

³⁶² *Ibid*, §203.

³⁶³ EHRM 25 November 2021, 77419/16, ‘Biancardi/Italy’, §67.

³⁶⁴ EHRM 4 juli 2023, ‘Hurbain/België’, §211.

190. Het Hof is van oordeel dat bij de afweging van gelijkwaardige rechten, in de context van een verzoek tot wijziging van journalistieke inhoud die online is gearcheveerd, rekening moet worden gehouden met volgende criteria:³⁶⁵

- a. *De aard van de gearcheveerde informatie.* (§214-219)
- b. *De tijd die is verstreken sinds de gebeurtenissen en sinds de eerste en de online publicatie.* Het artikel verscheen in 1994 op papier en pas in 2008 online. In deze omstandigheden is het Hof van oordeel dat de arts, die in 2006 was gerehabiliteerd³⁶⁶, na al die tijd een legitiem belang had bij re-integratie in de maatschappij zonder permanent aan zijn verleden te worden herinnerd. (§221)
- c. *Het hedendaagse belang van de informatie,* dat beoordeeld wordt op het moment van het verzoek tot anonimisering. Het Hof stelt dat publiek belang niet kan worden herleid tot sensatiezucht van het publiek. (§222-225)
- d. *De vraag of de persoon die aanspraak maakt op het recht om te worden vergeten goed bekend is en zijn of haar gedrag sinds de gebeurtenissen* (§230)
- e. *De negatieve gevolgen van de blijvende beschikbaarheid van de informatie online* (§234)
- f. *De mate van toegankelijkheid van de informatie in de digitale archieven* (§236-239)
- g. *De impact van de maatregel op de vrijheid van meningsuiting en meer in het bijzonder op de persvrijheid.* (§240-254)

9.3.1 Conclusie

191. Het Hof is van oordeel dat de Belgische hoven het recht op privacy correct hebben afgewogen tegenover het recht op vrije meningsuiting. Ze hebben op coherente wijze rekening gehouden met de aard en de ernst van de gerechtelijke feiten waarover in het betreffende artikel wordt bericht, met het feit dat het artikel geen actueel, historisch of wetenschappelijk belang had en met het feit dat de arts niet algemeen bekend was. Bovendien hechtten zij belang aan de ernstige schade die hij had geleden als gevolg van de voortdurende online beschikbaarheid van het artikel met onbeperkte toegang, die ertoe kon leiden dat er een *virtueel strafblad* ontstond, vooral gezien de tijd die was verstreken sinds de oorspronkelijke publicatie van het artikel. Na beoordeling van de maatregelen, oordeelden zij dat de anonimisering van het artikel geen buitensporige en onuitvoerbare last oplegde aan de verzoekster, terwijl het wel het meest doeltreffende middel vormde om de privacy van de arts te beschermen. (§255-257) De Belgische rechters handelden in lijn met het EVRM en dus is er geen schending van art. 10 EVRM.

³⁶⁵ *Ibid.*, §205 e.v.

³⁶⁶ *Niettemin is het Hof van oordeel dat het feit dat iemand is gerehabiliteerd op zichzelf geen rechtvaardiging kan vormen voor de erkenning van een ‘recht op vergetelheid’.* (§233)

9.3.2 Bedenkingen

192. Het is afwachten hoe feitenrechters hiermee omgaan. Deze zaak betreft een extreme casus waardoor het bijna vanzelfsprekend is dat het EHRM oordeelt in het voordeel van de arts. Het gaat hier om casuïstiek, waarbij vooral de lange tijdspanne doorslaggevend was. De vraag rijst wat er gebeurt in minder evidente zaken: hoe ver reikt het recht op vergetelheid?

193. Uit beide arresten blijkt dat de voltooiing van de straf centraal staat: zolang iemand nog een straf uitzit, heeft het publiek actueel belang bij toegang tot informatie en is er nog geen sprake van voltooidere rehabilitatie. Ondanks het feit dat het Hof het niet categorisch uitsluit dat iemand tijdens zijn straf al een beroep zou kunnen doen op het recht op vergetelheid, weegt het wel zwaarder door als de straf voltooid is. Zo groeit de privacy in belang naarmate de tijd verstrijkt. Betekent dit dan dat herintegratie pas mogelijk is wanneer iemand de gevangenis verlaat?

194. De Raad stelt dat hoewel herintegratie idealiter al tijdens de detentie van start gaat, sommige feiten de maatschappij zo geschokt hebben (zoals verkrachting en moord)³⁶⁷ dat de identificatie van de dader gerechtvaardigd kan blijven, zelfs na detentie. In dergelijke gevallen is het recht op privacy en herintegratie ondergeschikt aan het maatschappelijk belang. Er geldt geen algemene regel: geval per geval wordt beoordeeld hoe zwaar de feiten wegen en in hoeverre identificatie nog een maatschappelijk belang dient.³⁶⁸ Mijns inziens zorgt deze ruime beoordelingsvrijheid toch voor onduidelijkheid: waar trek je de grens?

195. Een bijkomende kritiek betreft de wisselende sets van criteria die het Hof gebruikt. Gezien de toenemende complexiteit van zaken waarin digitale privacy en persvrijheid met elkaar botsen, zou coherente methodologie wenselijk zijn. Mijns inziens vormt dit een probleem aangezien het onduidelijk is welke set voorrang krijgt, of ze cumulatief of alternatief gelden etc. Ook rechter Pavli wijst hierop in zijn *dissenting opinion*.³⁶⁹ Hij benadrukt dat het toepassen van één uniforme set criteria niet haalbaar is bij het zeer uiteenlopende scala aan conflicten die kunnen ontstaan tussen de belangen van art. 8 en 10 EVRM. Dit geldt met name gezien de groeiende reikwijdte en diversiteit van claims die het Hof heeft erkend als onderdeel van art. 8 EVRM. Hij stelt dat de Hannover-criteria in deze context de grens van hun bruikbaarheid hebben bereikt. Vervolgens gebruikt de Grote Kamer dan ook een andere set van criteria. Betekent dit een einde van de Hannover criteria? Het Hof zou er goed aan doen om te motiveren welke criteria het wanneer gebruikt.

³⁶⁷ Raad 20 juni 2019, 'BAKI/Nieuwsblad.be'.

³⁶⁸ Interview met Sofie Demeyer (Secretaris-Generaal/Ombudsman Raad voor de Journalistiek), 15 april 2025.

³⁶⁹ EHRM 22 juni 2021, 57292/16, 'Hurbain/België', §15-17.

196. Het recht op vergetelheid lijkt een klein aspect, maar wanneer je het door de bril van art. 8 EVRM leest, wordt het toepassingsgebied veel ruimer.

10 Recht op een eerlijk proces en het vermoeden van onschuld in de zin van artikel 6 EVRM

197. De persvrijheid kan in conflict komen met het recht op een eerlijk proces en het vermoeden van onschuld in de zin van art. 6 EVRM. Aangezien deze thesis focust op slachtoffers en daders, wordt hieronder een eerder summiere toelichting gegeven met betrekking tot verdachten.

198. Artikel 6, §1 EVRM heeft betrekking op de gelijkheid van wapens tussen de beklaagde en de aanklager, waarin de persvrijheid een rol speelt. Een voorbeeld hiervan betreft een perscampagne die volledig gebaseerd werd op informatie van de vervolgende partij, waardoor een eerlijk proces onmogelijk was. Hierdoor stond de verdediging volledig machteloos tegenover de andere partij.³⁷⁰ Toch is niet elke communicatie met de pers een inbreuk op het beginsel van gelijkheid van wapens. In deze zin stelt het Hof dat *“de grenzen van toelaatbare opmerkingen over lopende strafprocedures, zich niet mogen uitstrekken tot verklaringen die, al dan niet opzettelijk, de kansen van een persoon op een eerlijk proces kunnen schaden of het vertrouwen van het publiek in de rol van de rechtbanken in de rechtsbedeling kunnen ondermijnen.”*³⁷¹

199. Er zal niet snel sprake zijn van een aantasting van de waarborgen op een eerlijk proces. Het EHRM benadrukt dat het onvermijdelijk is in een democratie dat zaken met veel publiciteit in de media komen, maar dat dit niet automatisch afbreuk doet aan de rechten van de verdachte op een eerlijk proces. Het Hof onderzoekt of er voldoende waarborgen zijn opdat de procedure als geheel eerlijk verloopt, en vereist overtuigend bewijs van een objectieve schending van de rechterlijke onpartijdigheid vooraleer een schending van art. 6, lid 1 kan worden vastgesteld.³⁷² Ook het Hof van Cassatie oordeelde dat intensieve media-aandacht voor strafzaken niet automatisch leidt tot een aantasting van het recht op een eerlijk proces, noch tot een inbreuk op het vermoeden van onschuld.³⁷³

³⁷⁰ BERBUTO S. en JACQUES E., ‘Pers’ in X. (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Wolters kluwer, 2013, 30; EHRM 10 februari 1995, 15175/89, ‘Allenet De Ribemont/Frankrijk’, §35.

³⁷¹ EHRM 11 januari 2000, 31457/96, ‘News Verlags GmbH & Co/OOSTENRIJK’, §56.

³⁷² EHRM 15 september 2020, 21218/12, ‘Čivinskaitė/Litouwen’, §122.

³⁷³ Cass. 19 februari 2008, *NjW* 2008/179, 256, noot BREWAEYS, E.

10.1 Vermoeden van onschuld

200. Artikel 6, §2 EVRM heeft betrekking op het vermoeden van onschuld en stelt: *“Een ieder tegen wie een vervolging is ingesteld, wordt voor onschuldig gehouden totdat zijn schuld in rechte is komen vast te staan.”* Dit aspect van het recht op een eerlijk proces eist een grote oplettendheid en verantwoordelijkheid van journalisten. Zij moeten op uiterst voorzichtige wijze³⁷⁴ te werk gaan wanneer zij ernstige feiten bekend maken op het moment dat het onderzoek nog bezig is.³⁷⁵

201. In verband met de afweging tussen het vermoeden van onschuld en de persvrijheid stelt het EHRM dat *“vanwege de plichten en verantwoordelijkheden die inherent zijn aan de uitoefening van de vrijheid van meningsuiting, de bescherming die artikel 10 EVRM biedt aan journalisten m.b.t. de verslaggeving over kwesties van algemeen belang ondergeschikt is aan de voorwaarde dat zij te goeder trouw handelen om nauwkeurige en betrouwbare informatie te verstrekken in overeenstemming met de journalistieke deontologie.”*³⁷⁶

202. Het Hof oordeelde in een specifieke zaak dat een verbod op het publiceren van een foto van een verdachte extremist die in voorlopige hechtenis zat, op verdenking van het versturen van bombrieven naar politici, een schending van art. 10 EVRM was. Deze beperking leek op het eerste gezicht geoorloofd wegens de bescherming van het vermoeden van onschuld. Toch stelde het EHRM dat het totale publicatieverbod van de foto verder ging dan noodzakelijk was om de verdachte hiertegen te beschermen.³⁷⁷ Er bestaat dus geen redelijke evenredigheidsverhouding tussen de verbodsmaatregelen zoals geformuleerd door het Hof van Beroep te Wenen en de nagestreefde legitieme doelen.³⁷⁸

203. Hier tegenover staat een oordeel van het Hof waarin het verbod tot publicatie van akten van beschuldiging voordat deze in openbare zitting gelezen worden, art. 10 EVRM niet schendt. Het recht van het publiek om informatie te ontvangen over het verloop van een strafprocedure staat niet boven het vermoeden van onschuld.³⁷⁹

204. Hieruit blijkt dat het publiceren van persoonsgegevens van verdachten op zichzelf geen inbreuk is op het vermoeden van onschuld. Journalisten overschrijden de grens van het toelaatbare wanneer zij personen doelbewust als reeds veroordeeld voorstellen, en via een mediacampagne het recht op een eerlijk proces

³⁷⁴ ECHR, Guide on Article 10 of the ECHR, 31 augustus 2024, 30.

³⁷⁵ Rb. Brussel 9 november 2001, *AM* 2002/3, 288.

³⁷⁶ EHRM 20 mei 1999, 21980/93, ‘Bladet Tromsø en Stensaas/Noorwegen’, §65.

³⁷⁷ VOORHOOF D., ‘De media en de verdachte’, *Juristenkrant* 2012/245, (7) 12.

³⁷⁸ EHRM 11 januari 2000, 31457/96, ‘News Verlags GmbH&Co/Oostenrijk’, §59.

³⁷⁹ EHRM 24 november 2005, 53886/00 ‘Tourancheau en July/Frankrijk’, §51.

opzettelijk aantasten door een ongeoorloofde invloed op justitie uit te oefenen. Pas dan kan een veroordeling of maatregel tegen een journalist, krant, tijdschrift of omroep gerechtvaardigd zijn.³⁸⁰ Het is dus niet voldoende voor een verdachte om te stellen dat bepaalde artikels hem slecht uitkomen, hij zal objectieve argumenten moeten geven waarom een eerlijk proces niet langer mogelijk zou zijn.³⁸¹

10.2 Het vrijgeven van identiteit tijdens het vooronderzoek?

In principe verloopt het vooronderzoek in strafzaken geheim en schriftelijk.³⁸² Zowel voor het opsporings-³⁸³ als het gerechtelijk onderzoek³⁸⁴ wordt voorzien hoe het parket informatie moet verstrekken aan de pers. Dit dient te gebeuren met inachtneming van het vermoeden van onschuld, het recht op verdediging, de persoonlijke levenssfeer, de persoonlijke waardigheid en de beroepsregels. Voor zover mogelijk wordt de identiteit van personen die in het dossier worden genoemd niet bekendgemaakt.³⁸⁵

205. Als het over journalisten zelf gaat, oordeelt het EHRM dat zij wel moeten kunnen berichten over lopende strafonderzoeken, ook al is dat tegen de zin van justitie.³⁸⁶ Het geheim van het onderzoek geldt dus alleen voor wie dat onderzoek voert, zoals parketmagistraten, onderzoeksrechters en politierechercheurs.³⁸⁷ Toch is het niet zo zwart-wit.

10.2.1 Bédat t. Zwitserland

206. In *Bédat t. Zwitserland* oordeelde het EHRM dat art. 10 EVRM niet werd geschonden aangezien de autoriteiten binnen hun beoordelingsmarge handelden: de sanctie was gerechtvaardigd om het recht op een eerlijk proces te beschermen.

207. Een journalist publiceerde vertrouwelijke informatie uit een strafdossier over een verdachte die met zijn auto op voetgangers was ingereden, met drie doden en acht gewonden tot gevolg. Het artikel bevatte privégegevens, politieverhoren en correspondentie tussen de verdachte en de onderzoeksrechter. Bovendien stelde het artikel dat de verdachte geen berouw toonde en dat hij met alle leugens, naïviteit, arrogantie en

³⁸⁰ VOORHOOF D., 'Trial by media' en persvrijheid: fundamentele rechten zijn geen knuppel', *Juristenkrant* 2020/415, 12-13; EHRM 29 augustus 1997, 83/1996/702/894, 'Worm/Oostenrijk'; VOORHOOF D., 'De buurman-seriemoordenaar, het vermoeden van onschuld en de media', *Juristenkrant* 2010/202, 11.

³⁸¹ *Ibid.*

³⁸² DECLERCQ R., *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Kluwer, 2014, 248.

³⁸³ Art. 28 *quinquies*, §3 Sv.

³⁸⁴ Art. 57, §3 Sv.

³⁸⁵ JACOBS A., 'Le secret de l'information et de l'instruction' in FRANCHIMONT M. (ed.), *La loi du 12 mars 1998 réformant la procédure pénale, Formation permanente*, CUP, 1998, 251.

³⁸⁶ DELTOUR P., 'Trial by media, journalism by law?', *Juristenkrant* 2020/414, 12-13; EHRM 26 april 1979, 6538/74, 'Sunday Times/VK', §65-66.

³⁸⁷ *Ibid.*

geheugenverlies, het zichzelf onmogelijk maakte om te verdedigen.³⁸⁸ De informatie was afkomstig uit een verloren dossierkopie, die door een onbekende aan het tijdschrift werd bezorgd. De journalist publiceerde het artikel en werd veroordeeld tot een boete wegens het openbaar maken van geheime stukken.

208. Het EHRM (GK) oordeelde, anders dan de eerste beslissing, dat art. 10 EVRM niet was geschonden. Hoewel het artikel een kwestie van algemeen belang was, had een ervaren journalist moeten weten dat de documenten onder de geheimhoudingsplicht vielen.³⁸⁹ Het Hof stelde verschillende criteria voorop bij het afwegen van de conflicterende rechten (6, 8 en 10 EVRM):

- a. *De manier waarop de informatie werd verkregen.* Het Hof oordeelde dat hoewel Bédat de informatie niet op onrechtmatige wijze verkreeg, hij zich als beroepsjournalist bewust moest zijn van de vertrouwelijke aard van de informatie.
- b. *De inhoud en toon van het artikel.* Het artikel is spottend, negatief, sensationeel en bevatte vragen die de gerechtelijke autoriteiten in de onderzoeks- en procesfase moesten beantwoorden. (§61)
- c. *De bijdrage van het artikel aan een debat van algemeen belang.* Dit werd niet aangetoond. (§66)
- d. *De impact op het lopende strafproces* was groot. Hierdoor werd een inherent risico vastgesteld om het verdere verloop van de procedure verder te beïnvloeden. (§69)
- e. *De inbreuk op het privéleven van de verdachte.* Aangezien de verdachte in voorlopige hechtenis zat ten tijde van de publicatie, verkeerde hij in een kwetsbare situatie. Des te meer door zijn psychische problemen. (§78)
- f. *De proportionaliteit van de sanctie.* Het Hof is van oordeel dat het instellen van strafvervolgning en de aan verzoeker opgelegde straf geen onevenredige inbreuk vormen op de uitoefening van zijn vrije meningsuiting. (§81)

209. Uit dit arrest blijkt dat het lekken van informatie uit strafdossiers door een journalist kritisch wordt benaderd. Verder wordt ook het concept van de *verantwoordelijke journalistiek* benadrukt, zelfs wanneer de informatie op een rechtmatige wijze wordt verkregen.

210. Opvallend is dat de criteria bij conflicten tussen art. 10 en 8 EVRM, nu ook worden toegepast wanneer art. 6 EVRM in het geding is. (§52-53) Toch is er een verschil: art. 8 heeft horizontale werking en legt staten positieve verplichtingen op om burgers te beschermen. Daarentegen bevat art. 6 EVRM een directe verplichting voor de staat om een eerlijk proces te garanderen, inclusief het vermoeden van onschuld. Dit wordt ook opgemerkt door VOORHOOF die stelt dat deze uitbreiding van de reikwijdte en handhaving van

³⁸⁸ EHRM 29 maart 2016, 56925/08, 'Bédat/Zwitserland', §9.

³⁸⁹ *Ibid*, §26-27.

het vermoeden van onschuld naar private actoren, zoals journalisten, problematisch is.³⁹⁰ Volgens hem verzwakt dit de persvrijheid. Deze eisen aan de media om - net als rechters - het vermoeden van onschuld te waarborgen in hun berichtgeving over criminaliteit, gaat te ver. Concluderend stelt hij dat wanneer de media dezelfde plichten krijgen als de rechterlijke macht inzake het vermoeden van onschuld, de verschillende rollen van journalistiek en justitie fundamenteel worden verward.

211. Mijns inziens hoeft dit geen zwart-wit verhaal te zijn en is er nood aan nuance. Journalisten hebben weliswaar een waakhondfunctie, maar die rol kent deontologische en juridische grenzen, waaronder het respecteren van het vermoeden van onschuld, ook in de publieke sfeer. Het is niet houdbaar dat journalisten onbeperkt mogen beschuldigen zolang een rechter nog niet heeft geoordeeld. Zoals het Hof ook stelt, mag van een journalist verantwoord gedrag worden verwacht gezien hun maatschappelijke invloed. Strafzaken mogen wel worden besproken, doch met voorzichtigheid bij het noemen van namen, het insinueren van schuld of publicatie van geheime stukken. De verwijzing naar '*responsible journalism*' impliceert dat ook journalisten art. 6 EVRM moeten respecteren, wat volgens mij niet leidt tot rolverwarring maar wel tot de erkenning van gedeelde verantwoordelijkheden in een democratische rechtsstaat.

10.2.2 RTBF-2022

212. In de RTBF-zaak (*infra*), benadrukte het Hof dat art. 6, §2 EVRM geldt als waarborg tegen elke inmenging van overheidsorganen, die niet verantwoordelijk kunnen worden gesteld voor de uitingen van privépersonen. Staten kunnen wel extra bescherming bieden in de verhouding tussen burgers. In zaken waar schendingen werden vastgesteld inzake het vermoeden van onschuld, ging het voornamelijk over schendingen door rechters, politie en procureurs, die de indruk hadden gewekt dat individuen schuldig waren in plaats van te verduidelijken dat het ging over de staat van verdenking.³⁹¹ Een doorslaggevende factor in deze zaak was dat de reportage expliciet vermeldde dat het strafonderzoek liep, met verwijzing naar het vermoeden van onschuld van de verdachten. Tot slot oordeelde het Hof dat een lichte sanctie op zich onvoldoende is om een beperking van art. 10 EVRM te rechtvaardigen. Zo kon de veroordeling een *chilling effect* hebben op de RTBF.

213. Het arrest verduidelijkt dat het vermoeden van onschuld anders wordt benaderd voor de media en journalistiek, in tegenstelling tot de strikte toepassing van art. 6 §2 EVRM die wordt verwacht van overheidsinstanties.³⁹²

³⁹⁰ VOORHOOF D., 'The Grand Chamber strikes again by finding no violation in freedom of expression case Bédat v. Switzerland', *Strasbourg observers*, 11 april 2016, 1.

³⁹¹ VOORHOOF D., 'Meer ruimte voor kritische gerechtsjournalistiek: EHRM veroordeelt België in RTBF-zaak', *Juristenkrant* 2023/462, 1-3.

³⁹² *Ibid.*

10.3 Tussenconclusie

214. Ondanks bovenstaande uiteenzetting in verband met de grens om te kunnen spreken van een aantasting van de waarborgen op een eerlijk proces en het vermoeden van onschuld, moet worden benadrukt dat het publiceren van naam, foto etc. van een verdachte/veroordeelde weldegelijk een inbreuk kan uitmaken op het recht op eer en goede naam (*infra*), recht op afbeelding, recht op privacy, etc (*supra*). Omgekeerd kan het natuurlijk ook zijn dat het publiceren van naam en foto van een verdachte juist wel te rechtvaardigen valt in de zin van art. 10 EVRM.

215. Wanneer journalisten mensen in een ongunstig daglicht stellen, is er geen sprake van een onrechtmatige publicatie, als dit gebaseerd is op voldoende betrouwbare bronnen en verband houdt met een thematiek van maatschappelijk belang. Er moet dus een pertinente afweging worden gemaakt, rekening houdend met factoren, om een sanctie of inperking van de journalistieke gerechtsverslaggeving te kunnen rechtvaardigen. Hierbij is de naleving of schending van journalistieke deontologie van belang. Het EHRM benadrukt dat de journalisten bescherming genieten onder art. 10 EVRM zolang zij te goeder trouw en op basis van correcte feiten informatie verstrekken, in overeenstemming met de journalistieke deontologie.³⁹³

216. VOORHOOF schrijft hierover dat het onaangename discours over de schending van het onschuldvermoeden en het overdrijven van de mediaberichtgeving op het verdere strafproces, geen valabele, noch doorslaggevende redenen zijn om de journalistieke verslaggeving over belangrijke strafzaken in te perken. Hij stelt dat fundamentele rechtsprincipes, gewaarborgd moeten blijven, doch niet mogen dienen als knuppel om andere grondrechten uit te schakelen en vice versa.³⁹⁴

10.4 Verdiscontering in de strafmaat?

217. Een bijkomende vraag die gesteld kan worden met betrekking tot het recht op een eerlijk proces is: moet de strafrechter rekening houden met een (sterk) gemediatiseerde publieke veroordeling, en deze verdisconteren in de strafmaat? Volgens VERSTRAETEN moet er effectief worden nagedacht over een adequate respons op schadelijke berichtgeving, uitgaande van de pers.³⁹⁵ Zo is de strafrechter bovendien vrij om - wanneer hij een schuldigverklaring uitspreekt - bij de straftoemeting rekening te houden met de schadelijke mediaberichtgeving waardoor de betrokkene al is gesanctioneerd. Zo kan een publieke

³⁹³ ECHR, Guide on Article 10 of the ECHR, 31 augustus 2024, 64.

³⁹⁴ VOORHOOF D., 'Over persvrijheid, trial by media, en het vermoeden van onschuld', *De Journalist* 2020/228, (23) 25.

³⁹⁵ VERSTRAETEN R., 'Recht en mediatisering' in DE ORDE VAN ADVOCATEN TE ANTWERPEN (ed.), *Over mediatisering van justitie?*, Larcier, 2009, (1) 13.

veroordeling verdisconteerd worden in de strafrechtelijke veroordeling. Deze werkwijze wordt soms gehanteerd in Nederland. In België zijn hiervan weinig tot geen toepassingen te vinden.

218. Een voorbeeld uit Nederland betreft een zaak uit 2020 met volgende motivering: *“Bij het bepalen van de straf heeft de rechtbank rekening gehouden met de overschrijding van de redelijke termijn, de omstandigheid dat de verdachte nadien zelf ook is mishandeld door beveiligers en de negatieve publiciteit in de media, waardoor de verdachte zijn baan is kwijtgeraakt.”*³⁹⁶ In een andere zaak wordt ook verwezen naar de negatieve publiciteit maar komt de rechtbank tot een andere beslissing en stelt: *“De media-aandacht heeft een negatieve impact op de verdachte en zijn privéleven gehad, maar niet in die mate dat dit tot strafvermindering zou moeten leiden. De rechtbank legt de verdachte een gevangenisstraf op.”*³⁹⁷

219. Nederland aanvaardt aldus de werkwijze om schadelijke berichtgeving van de media te verdisconteren in de strafmaat. Wel moet worden gewezen op het feit dat dit niet vanzelfsprekend is. Er moeten genoeg elementen voorhanden zijn in hoofde van de betrokkene.

220. In België is er geen rechtspraak voorhanden waarin (schadelijke) mediaberichtgeving stelselmatig leidt tot strafvermindering. Wel is het zo dat rechters in principe veel vrijheid hebben bij de straftoemeting.³⁹⁸ Bovendien is er ook geen vaste lijst van verzachtende omstandigheden voorhanden, waardoor rechters theoretisch gezien rekening kunnen houden met negatieve en schadelijke media-aandacht ten opzichte van de betrokkene. Het voorbeeld bij uitstek betreft de Sanda Dia-zaak waarbij effectief werd verwezen naar de impact van de online berichtgeving op de daders: *“De rechter houdt in casu bij het individualiseren van de strafmaat ook rekening met de negatieve berichtgeving over de zaak in de (sociale) media waarvan de beklaagden (en zelfs familieleden) het voorwerp waren.”*³⁹⁹ Hier kan wel worden verwezen naar een verdiscontering in de strafmaat door de negatieve media-aandacht. Toch wens ik hier een kritische kanttekening bij te maken: er is geen sprake van een automatische strafvermindering bij schadelijke media-aandacht en dit mag ook geen toepassing vinden in de toekomst. Op die manier zou de idee kunnen ontstaan dat daders minder hard gestraft worden wanneer zij zelf het slachtoffer zijn van een online lynchpartij of schadelijke aandacht. Het mag niet zo zijn dat de publieke opinie een directe invloed krijgt op de strafmaat, dit gaat lijnrecht in tegen het principe van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht.

221. Zoals eerder vermeld speelt het gedrag van de betrokkene tegenover de media ook mee. Wanneer de betrokkene zelf details deelt over de zaak en de media opzoekt, kan er geen sprake zijn van een reductie van de

³⁹⁶ Rb. Den Haag 15 december 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:12658.

³⁹⁷ Rb. Rotterdam 13 juli 2023, ECLI:NL:RBROT:2023:6492.

³⁹⁸ FRANSEN, H., Verzachtende omstandigheden in X. (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Wolters Kluwer, 2023, 22.

³⁹⁹ Antwerpen (C2e k.) 26 mei 2023, *RW* 2023-24, afl. 15, 579.

straf. Bovendien stelt het EHRM dat er geen bescherming geboden is aan de betrokkene wanneer hij lijdt aan reputatieverlies, als gevolg van het plegen van een misdrijf. Op die manier lijkt het naar mijn mening eerder uitzonderlijk dat strafvermindering wordt uitgesproken.⁴⁰⁰

11 Recht op eer en goede naam, als onderdeel van artikel 8 EVRM

222. Het recht op eer en goede naam is een persoonlijkheidsrecht. Deze rechten verlenen iemand juridische aanspraken op het gebruik van intrinsieke bestanddelen van de persoonlijkheid. Ze bieden ook een bescherming van de fysieke, psychische en morele integriteit.⁴⁰¹

223. Aangezien het recht op eer en goede naam en reputatie deel uitmaken van het privéleven, valt dit ook onder de bescherming van art. 22 Gw. Wanneer de eer en goede naam wordt geschonden, kan je burgerrechtelijke stappen ondernemen via art. 1382 oud BW (thans art. 6.5 BW). Het is bovendien ook strafrechtelijk beschermd via het misdrijf van laster en eerroof in de zin van art. 443-452 Sw. (thans art. 240-246 Sw).⁴⁰²

224. Het recht op eer en goede naam, als onderdeel van het recht op privacy, kan ook in conflict komen met het recht op vrije meningsuiting in de zin van art. 10 EVRM.⁴⁰³ Belangrijk is het oordeel van het EHRM dat art. 8 EVRM niet kan worden ingeroepen om te klagen over reputatieverlies dat het voorzienbare gevolg is van iemands eigen handelen, zoals bijvoorbeeld het plegen van een strafbaar feit.⁴⁰⁴

225. Hieronder wordt een overzicht gegeven van recente rechtspraak, zonder exhaustief te willen zijn.

11.1 RTBF-zaken

226. De RTBF-zaken zijn een goed voorbeeld om het recht op eer en goede naam te situeren binnen de mensenrechten.

⁴⁰⁰ NIEUWENHUIS A., ‘Van catalogusformules en strong reasons: de ontwikkeling van de artikel 10 jurisprudentie van het EHRM van 2010 tot en met 2016 (deel I)’, *Mediaforum* 2017/1, (2) 7.

⁴⁰¹ BARBAIX R. en CARETTE N., *Privaat(vermogens)recht*, Intersentia, 2023, 43.

⁴⁰² Wet 29 februari 2024 tot invoering van Boek I van het Strafwetboek, *BS* 8 april 2024.

⁴⁰³ EHRM, Factsheet Protection of reputation, March 2024; EHRM 15 november 2007, 12556/03, ‘Pfeifer/Oostenrijk’, §35.

⁴⁰⁴ EHRM 7 februari 2012, ‘Axel Springer AG/Duitsland’, §83; EHRM 1 juli 2003, 55480/00 en 59330/00, ‘Sidabras en Džiautas/Litouwen’, §49.

11.1.1 2011

227. In 2011 verbood de kortgedingrechter een RTBF-uitzending over medische fouten na klacht van een neurochirurg wegens aantasting van zijn goede naam en reputatie. Het Hof van Cassatie aanvaardde dit verbod, verwijzend naar art. 25 Gw, dat niet van toepassing is op televisie-uitzendingen. Het Hof hanteert aldus een enger begrip van ‘drukkers’ en verantwoordt zo een rechterlijk verbod via kort geding van een televisieprogramma.⁴⁰⁵ Het Hof baseerde zich op art. 584 Ger.W inzake de bevoegdheid van de kortgedingrechter om bij voorraad uitspraak te doen in zaken die hij spoedeisend acht (ernstige bedreiging van het recht op eer en goede naam), in samenlezing met art. 1382 oud BW. Dit bood volgens het Hof een voldoende wettelijke basis.⁴⁰⁶

228. In samenlezing met artikelen 19 en 25 van de Grondwet kan een aangekondigd artikel of boek niet preventief verboden worden. Volgens de rechtspraak zou dit preventief verbod, in tegenstelling tot printmedia, wel mogelijk zijn bij audiovisuele media. Dit gebeurde bij de uitzending van het RTBF-programma waar de arts in kort geding een uitzendverbod eiste en werd bevestigd door het Hof van Cassatie in 2006.⁴⁰⁷

229. Het EHRM oordeelde echter dat dergelijk verbod strijdig is met art. 10 EVRM wegens het ontbreken van een duidelijke wettelijke basis, om via rechterlijke preventieve wijze een uitzendverbod te bevelen wegens de schending van de eer en goede naam.⁴⁰⁸ Concluderend is een combinatie van een vage wettelijke basis, versnipperde rechtspraak inzake de legitimering van het uitzendverbod en het verbod van censuur in de Grondwet, nefast voor de rechtszekerheid en vrije meningsuiting. Het rechterlijk verbod van een televisie-uitzending in België heeft aldus géén wettelijke basis.⁴⁰⁹

11.1.2 2022

230. In 2022 werd België opnieuw veroordeeld door het EHRM wegens een schending van art. 10 EVRM. De Belgische rechtscollèges gaven te veel gewicht aan het recht op privacy en het vermoeden van onschuld, bij de beoordeling van een inmenging in de journalistieke publicatie inzake een lopend strafonderzoek van maatschappelijk belang.

⁴⁰⁵ EHRM 29 maart 2011, 50084/06, ‘RTBF/België’, *Juristenkrant* 2011/230, 8 (weergave VOORHOOF D.).

⁴⁰⁶ VOORHOOF D., ‘EHRM vrijwaart Belgische censuurverbod ook voor audiovisuele media’, *Juristenkrant* 2011/230, 8.

⁴⁰⁷ Cass. 2 juni 2006, *Juristenkrant* 2011/230, 9 (weergave SONCK S.).

⁴⁰⁸ EHRM 29 maart 2011, ‘RTBF/België’.

⁴⁰⁹ *Ibid.*

231. Het betrof geen uitzendverbod maar een civielrechtelijke veroordeling tot betaling van een schadevergoeding. De zaak betrof een RTBF-reportage over een koppel, verdacht van seksuele exploitatie van jonge vrouwen, waarvan minstens één minderjarig.⁴¹⁰ Hoewel het koppel later effectief werd veroordeeld voor deze feiten, werd RTBF civielrechtelijk veroordeeld door de manier waarop ze de feiten rapporteerde, wat toen een miskenning was van hun vermoeden van onschuld. RTBF stapte naar het EHRM en beriep zich op het recht op kritische journalistieke verslaggeving, ook tijdens het lopende strafonderzoek.

232. Zo verzamelde de RTBF-journalist maanden op voorhand informatie op basis van getuigenissen. De omroep onthulde dat er topless wedstrijden werden georganiseerd in privékring, in de sporthal van het atheneum, waarvan de man voormalig prefect bleek te zijn. Bovendien werd dit opgenomen en verder verhandeld. Er werden getuigenissen getoond van de schooldirectie, de jonge meisjes en beelden van het huis van het koppel. In een interview bevestigde het koppel zélf dat ze deze wedstrijden organiseerden, en toestemming kregen van de vrouwen.

233. Naar aanleiding van deze reportage vond het koppel dat hun eer op goede naam geschonden was. Tijdens de uitzending in 2006 was er al een strafonderzoek ingesteld, doch waren zij nog niet in beschuldiging gesteld. Het koppel stelde dat de reportage hen onterecht in verband had gebracht met seksuele uitbuiting, prostitutie, porno en mensenhandel waardoor dit neerkwam op een *‘lynchage médiatique’*. Ze eisten hiervoor een schadevergoeding.

234. In eerste aanleg kreeg het koppel gelijk en maakte de journalist zich schuldig aan een onzorgvuldige journalistieke handeling waardoor de RTBF werd veroordeeld tot een schadevergoeding. Dit werd bevestigd in hoger beroep⁴¹¹ en benadrukte dat de reportage inging tegen de voorschriften van de journalistieke deontologie. Bovendien was het koppel geen ‘publiek persoon’ waardoor het recht op privacy zwaar kon doorwegen. Aanvullend werd verwezen naar de impact op het vermoeden van onschuld door de provocerende wijze van rapporteren. In Cassatie⁴¹² werd dit arrest bevestigd.

235. Het EHRM beslist unaniem anders en stelt de motivering van de Belgische rechtscolleges in vraag. Zo is de afweging tussen rechtsbelangen van art. 6 en 8 EVRM en art. 10 EVRM niet overeenkomstig de criteria die het Hof normaal gezien hanteert. De inmenging in de vrije meningsuiting van de RTBF is dus niet noodzakelijk. Het Hof verwijst vooral naar het maatschappelijk belang van de reportage en het recht van het publiek om ook informatie te ontvangen tijdens het strafonderzoek, zeker wanneer blijkt dat de

⁴¹⁰ ECHR, An RTBF programme on possible sexual abuse of children concerned matters of public interest and was protected by freedom of expression, Press Release, 13 december 2022, 3.

⁴¹¹ HvB Luik 30 juni 2010, onuitg.

⁴¹² Cass. 27 juni 2014, *Arr. Cass.* 2014/6-7-8, 1667.

gerechtelijke autoriteiten geen verklaring hebben afgelegd over het verloop van het onderzoek. Door het groot maatschappelijk belang hebben de Belgische autoriteiten slechts een beperkte beoordelingsmarge bij het bepalen of er een ‘dringende maatschappelijke noodzaak’ was om een sanctie te nemen. Hoewel beiden geen publieke personen waren, hebben ze door het interview impliciet toegestemd met een mindere mate van hun privacybescherming.⁴¹³ De reportage van de journalist was voldoende waarheidsgetrouw en zorgvuldig. De stijl van de reportage kan volgens het Hof ook geen onrechtmatigheid op zich uitmaken.

236. De Belgische rechtscolleges hebben dus niet voldoende gemotiveerd waarom een inmenging in art. 10 EVRM noodzakelijk zou zijn in een democratische samenleving. Ondanks de geringe aard van de opgelegde boete, oordeelde het Hof dat er geen redelijke evenredigheid bestond tussen enerzijds de beperkingen op art. 10 EVRM en anderzijds het nagestreefte legitieme doel, namelijk de bescherming van de goede naam van anderen.⁴¹⁴ Het Hof beslist unaniem tot een schending van art 10 EVRM door België. Er kan dus maar onrechtmatig gebruik van de vrije meningsuiting in verband met maatschappelijk belang worden vastgesteld wanneer op pertinente wijze beargumenteerd kan worden dat andere rechten of rechtsbelangen op ernstige wijze zijn geschaad, ná een correcte afweging van de rechten via de criteria uit de rechtspraak van het EHRM.

12 Recht van antwoord

12.1 Geen beperking van de persvrijheid of vrije meningsuiting, wel een aanvulling

237. In tegenstelling tot eerdergenoemde rechten is het recht van antwoord geen beperking op de vrijheid van meningsuiting, doch wel een aanvulling en correctief op de grondwettelijk gewaarborgde persvrijheid.⁴¹⁵ In die zin kan persvrijheid dus niet in het gedrang komen wanneer iemand beroep doet op het recht van antwoord.⁴¹⁶

12.2 Wie kan aanspraak maken op het recht van antwoord?

238. Het wettelijk recht van antwoord⁴¹⁷, vormt een aanvulling en correctie op de gewaarborgde persvrijheid.⁴¹⁸ Dit recht stelt elke burger of organisatie in staat om te reageren op informatie die via de

⁴¹³ ECHR, An RTBF programme on possible sexual abuse of children concerned matters of public interest and was protected by freedom of expression, Press Release, 13 december 2022, 3.

⁴¹⁴ *Ibid.*

⁴¹⁵ BREWAEYS E., *Recht van antwoord*, Wolters Kluwer 2005, 9.

⁴¹⁶ Corr. Brussel 24 augustus 1979, *RW* 1981-82, 126, noot VAN ISACKER F.

⁴¹⁷ Wet 23 juni 1961 betreffende het recht tot antwoord, *BS* 8 juli 1961.

⁴¹⁸ BERKMOES H., ‘Recht van antwoord’ in X. (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Wolters Kluwer, 2023, 11.

media over hen openbaar wordt gemaakt.⁴¹⁹ Tegelijk biedt het een vorm van snelle rechtsbescherming tegen de media.⁴²⁰ De betrokkene kan op die manier reageren op de publicatie door “*een voor de lezers verstaanbaar feitenrelaas weer te geven, dat gebeurlijk anders luidt dan het feitenrelaas waarop hij reageert, maar ook, wanneer het betwiste geschrift een aanval tegen hem bevat, om hem de kans te bieden aan te tonen dat de kritiek of tenlastelegging onterecht is.*”⁴²¹ Het is een fundamenteel recht van de burger waardoor een ongerechtvaardigde weigering van antwoord, een ernstig feit en krenking van het dit recht inhoudt.⁴²² Er moet zelfs geen belang, noch schade⁴²³ worden aangetoond om hierop beroep te kunnen doen.⁴²⁴ Ook de vraag of het geviseerde artikel al dan niet correct is, is irrelevant.⁴²⁵

239. Wanneer een recht van antwoord wordt gepubliceerd, betreft dit een aanvullende vorm van schadeloosstelling. Het recht van antwoord is ook niet vereist om een schadevordering in te kunnen stellen. Bovendien heeft de publicatie van een recht van antwoord geen invloed op het verloop van een later opgestarte aansprakelijkheidsvordering.⁴²⁶

240. Het recht van antwoord in België geldt zowel voor de gedrukte media als voor de audiovisuele media, mits kleine verschillen in de wetgeving.⁴²⁷ Daarentegen bestaat er (nog) geen regeling voor het recht van antwoord voor online publicaties.⁴²⁸ Er heerst een discussie over de vraag of deze regeling nodig is.⁴²⁹ Dit wordt in het licht van de thesis niet verder besproken.

12.3 Het recht van antwoord in het EVRM?

241. Het recht van antwoord wordt niet expliciet gewaarborgd in het EVRM. Bovendien kan dit recht niet zonder meer worden beschouwd als een afgeleide van de vrijheid van meningsuiting.⁴³⁰ De Europese Commissie heeft - weliswaar niet expliciet met betrekking tot het recht op antwoord - gesteld dat art. 10 EVRM uitgevers niet verplicht om het werk van een individu te publiceren.⁴³¹

⁴¹⁹ *Ibid.*

⁴²⁰ VOORHOOF D. en VALCKE P., ‘o.c.’, 2014, 276.

⁴²¹ Brussel (8e k.) 29 oktober 2002, *RW* 2004-05/37, 1467.

⁴²² Corr. Antwerpen (3e k.) 28 oktober 2011, *AM* 2012/2-3, 259.

⁴²³ Corr. Gent (21e k.) 21 december 2010, *Juristenkrant* 2011/226, 2 (weergave VOORHOOF D.).

⁴²⁴ Corr. Antwerpen (3e k.) 28 oktober 2011, *AM* 2012/2-3, 259.

⁴²⁵ Gent (1e k.) 30 april 2020, *AM* 2020/1, 114.

⁴²⁶ BREWAEYS E., ‘Persoonlijkheidsbelangen [Recht van antwoord]’, *TPR* 2023/4, 1568-1573.

⁴²⁷ Decr.VI. 27 maart 2009 betreffende radio-omroep en televisie, *BS* 30 april 2009.

⁴²⁸ Informatieverslag betreffende het recht van antwoord op het internet, SENAAT, 2018-2019, 15 maart 2019, nr. 6-465/3.

⁴²⁹ *Ibid.*

⁴³⁰ VELAERS J., *De beperkingen van de vrijheid van meningsuiting*, Maklu, 1991, 301.

⁴³¹ *Ibid.*

242. Sommigen stellen dat het recht op antwoord gegrond is op art. 8 EVRM.⁴³² Wanneer de bescherming van het privéleven slechts door erkenning van een recht op antwoord gewaarborgd zou kunnen worden, is het mogelijk dat art. 8 EVRM wordt geschonden, indien het recht van antwoord niet wordt erkend. Toch is art. 8 een zeer onzekere en voorwaardelijke rechtsgrond, waardoor de Raad van Europa verschillende initiatieven heeft genomen om het recht op antwoord te erkennen.⁴³³ Het recht op antwoord is wel expliciet gewaarborgd in de Belgische nationale wetgeving (*supra*).

243. Hoewel het Hof zelf geen algemene positieve verplichting oplegt aan staten om een wettelijk recht van antwoord in te bouwen, kan het recht van antwoord wel bijdragen aan een fair evenwicht tussen art. 8 en art. 10 EVRM. Het Hof stelt dit recht van antwoord zelden centraal in zijn uitspraken, doch wordt de mogelijkheid tot repliek of tegenreactie betrokken bij de beoordeling of er een inbreuk wordt vastgesteld op artikelen 8 of 10 EVRM. In de volgende tussentitel zullen zaken besproken worden, die hierop betrekking hebben, doch niet exhaustief zijn.

12.3.1 Het recht van antwoord en het EHRM

244. Uit de rechtspraak blijkt dat het Hof het recht van antwoord niet afzonderlijk beoordeelt, doch mee laat wegen bij de vraag of betrokkenen effectief kunnen reageren op publicaties. Art. 8 EVRM beschermt het privéleven en de reputatie. Wanneer een individu publiekelijk en onterecht wordt aangevallen of foutief wordt voorgesteld, heeft dit een impact op de reputatie. In dit geval zal de staat moeten voorzien in herstelmechanismen, zoals bv. rectificatie (*supra*) of een recht van antwoord.

245. Hoewel het recht van antwoord wordt beschouwd als een correctiemechanisme van art. 8 EVRM erkent het Hof dat “*the right of reply*” binnen de werkingssfeer van art. 10 EVRM valt, als essentieel element van de vrijheid van meningsuiting.⁴³⁴ Het Hof verklaart dit uit “*de noodzaak om onjuiste informatie te kunnen betwisten, maar ook om een pluraliteit van meningen te waarborgen, met name in zaken van algemeen belang zoals het literaire en politieke debat.*”⁴³⁵

246. In *Ediciones Tiempo S.A. t. Spanje*⁴³⁶ oordeelde de Europese Commissie dat een opgelegd recht van antwoord geen onevenredige inbreuk vormt op de vrijheid van meningsuiting, omdat de uitgever het

⁴³² VELAERS J., ‘o.c.’, 301.

⁴³³ VELAERS J., *De beperkingen van de vrijheid van meningsuiting*, Maklu, 1991, 302.

⁴³⁴ MCGONAGLE T., *Freedom of expression and defamation – A study of the case law of the European Court of Human Rights*, Council of Europe, 2012, 53; EHRM 5 juli 2007, 28743/03, ‘Melnychuk/ Oekraïne’.

⁴³⁵ *Ibid.*

⁴³⁶ EHRM 12 juli 1989, 13010/87, ‘Ediciones Tiempo S.A./Spanje’.

oorspronkelijke artikel niet hoefde aan te passen, en bovendien haar versie van de feiten opnieuw kon publiceren, naast het antwoord van de benadeelde partij.⁴³⁷

247. In *Melnychuk t. Oekraïne*⁴³⁸ betrof het geschil de weigering van een krant om het antwoord van de verzoeker te publiceren op een negatieve recensie van zijn boek. De krant stelde dat het ingezonden stuk ongepaste en beledigende uitlatingen over de recensent bevatte, dat haar redenering aan de verzoeker was meegedeeld en dat hij vervolgens had geweigerd zijn antwoord aan te passen. Het Hof verklaarde het verzoek niet-ontvankelijk en benadrukte dat de vrijheid van meningsuiting geen onbeperkt recht op toegang tot de media inhoudt.⁴³⁹ Het Hof benadrukte dat kranten in principe over redactionele vrijheid beschikken, waaronder de bevoegdheid om te bepalen of zij bijdragen zoals artikelen van derden al dan niet publiceren. Maar in uitzonderlijke gevallen kunnen zij worden verplicht om bijvoorbeeld een rectificatie, een verontschuldiging of een rechterlijk vonnis in een lasterzaak te publiceren.⁴⁴⁰

248. Dergelijke situaties kunnen een positieve verplichting creëren voor de staat om de vrijheid van meningsuiting van een individu in dergelijke media te waarborgen.⁴⁴¹ Toch stelt het Hof dat de fundamentele verplichting van de staat om een weigering van toegang tot de media te waarborgen, geen willekeurige of onevenredige inbreuk vormt op de vrijheid van meningsuiting van een individu. Tegen dergelijke weigering moet wel een beroep mogelijk zijn bij de bevoegde nationale instanties.⁴⁴²

249. In *Flux t. Moldavië*⁴⁴³ benadrukt het Hof dat de persvrijheid geen vrijbrief mag zijn voor roekeloos en onzorgvuldig handelen, zeker niet wanneer het gaat over ernstige aantijgingen van corruptie. Het Hof beschouwt verantwoordelijke journalistiek als essentiële voorwaarde voor de bescherming onder art. 10 EVRM. Wanneer journalisten deze norm schenden kan een beperking op hun uitingsvrijheid gerechtvaardigd zijn. Opmerkelijk is de expliciete verwijzing naar de onmogelijkheid van het individu om te reageren op de aantijgingen in het artikel. Dit suggereert dat het Hof positief staat tegenover de toepassing van het recht van antwoord. Het gebrek hieraan kan meewegen in de beoordeling of de persvrijheid rechtmatig werd beperkt, wat duidt op een impliciete erkenning van het recht van antwoord als legitiem

⁴³⁷ MCGONAGLE T., *Freedom of expression and defamation -A study of the case law of the European Court of Human Rights*, Council of Europe, 2012, 53.

⁴³⁸ EHRM 5 juli 2007, 'Melnychuk/ Oekraïne'.

⁴³⁹ MCGONAGLE T., *Freedom of expression and defamation -A study of the case law of the European Court of Human Rights*, Council of Europe, 2012, 53.

⁴⁴⁰ *Ibid.*

⁴⁴¹ EHRM 5 juli 2007, 'Melnychuk/ Oekraïne'.

⁴⁴² MCGONAGLE T., *Freedom of expression and defamation -A study of the case law of the European Court of Human Rights*, Council of Europe, 2012, 53.

⁴⁴³ EHRM 29 juli 2008, 22824/04, 'Flux/Moldavië' (Nr. 6).

middel om evenwicht te bewaren tussen art. 10 en 8 EVRM. De schending van journalistieke plichten, zoals hoor, wederhoor en waarheidsvinding, rechtvaardigde volgens het Hof de inmenging in de persvrijheid.⁴⁴⁴

250. De beslissing viel met een nipte meerderheid van 4 tegen 3, wat wijst op verdeeldheid over hoe streng de journalistieke zorgvuldigheidsnormen moeten worden toegepast. Het weigeren van een recht van antwoord kan in bepaalde gevallen een doorslaggevend element zijn in de beoordeling van proportionaliteit. De minderheid toont bezorgdheden over het precedent waarin journalistieke vorm boven inhoud wordt geplaatst, en waarin het kritische publieke debat over corruptie wordt beknot door te strenge eisen aan journalistieke zorgvuldigheid.⁴⁴⁵ Zij vrezen dat het Hof op een hellend vlak wordt geplaatst aangezien het niet meer beschermt tegen misbruik van persvrijheid maar zelf oordeelt over de kwaliteit van journalistiek, wat redactionele vrijheid ondermijnt. Ook het *chilling effect* van sancties op journalisten wordt benoemd.⁴⁴⁶ Dreigt art. 10 EVRM uitgehold te worden?

Mijns inziens wordt met dit arrest het spanningsveld geïllustreerd tussen verantwoordelijkheid en vrijheid in de journalistiek. Wanneer wordt zorgvuldigheid een censuurmiddel? De minderheid brengt het debat terug naar de kern en stelt zich de vraag wat doorweegt in een democratische samenleving: de nood aan waarheidsvinding en publieke controle, of formele naleving van journalistieke gedragscodes?

251. In *Tölle*⁴⁴⁷ werd de voorzitter van een hulporganisatie voor partnergeweld veroordeeld wegens belediging, nadat ze reageerde op ernstige beschuldigingen van een man die zij ervan betichtte zijn vrouw te hebben mishandeld. Deze uitlating werd door de Kroatische rechtbanken als beledigend beschouwd terwijl Tölle stelde dat ze slechts haar organisatie verdedigde, en hiermee een vorm van het recht op antwoord uitoefende. Het EHRM oordeelde dat de strafrechtelijke veroordeling wegens belediging, n.a.v. haar publieke reactie op ernstige beschuldigingen, een ongerechtvaardigde inbreuk was op haar recht op vrije meningsuiting. Er werd geen rekening gehouden met mevrouw Tölle haar recht op antwoord, met betrekking tot een ernstige beschuldiging tegen haar vereniging. Bovendien werd de beoordelingsmarge overschreden en was er geen redelijke afweging van proportionaliteit tussen de maatregelen die het recht van mevrouw Tölle op vrijheid van meningsuiting beperkten en het legitieme doel dat werd nagestreefd, namelijk de bescherming van de reputatie of de rechten van anderen.⁴⁴⁸

⁴⁴⁴ VOORHOOF D. et al and MCGONAGLE T. (Ed. Sup.), *Freedom of Expression, the Media and Journalists: Case-law of the European Court of Human Rights, IRIS Themes*, European Audiovisual Observatory, 2022, 200.

⁴⁴⁵ EHRM 29 juli 2008, 'Flux/Moldavië' (Nr. 6), §1-18.

⁴⁴⁶ VOORHOOF D. et al and MCGONAGLE T. (Ed. Sup.), 'o.c.', 2022, 200.

⁴⁴⁷ EHRM 10 december 2020, 41987/13, 'Tölle/Kroatië'.

⁴⁴⁸ VOORHOOF D. et al and MCGONAGLE T. (Ed. Sup.), 'o.c.', 2022, 550.

12.4 Geen recht van antwoord in Nederland?

252. In Nederland is er geen wettelijk recht van antwoord.⁴⁴⁹ Ondanks voorstellen, werd dit telkens afgewezen wegens bezorgdheden over misbruik en inbreuk op de persvrijheid.⁴⁵⁰ Wanneer de media personen in een slecht daglicht stellen of onjuistheden schrijven, hebben burgers aldus geen recht tot weerwoord.⁴⁵¹ De enige mogelijkheid tot correctie kan via rectificatie of verdere juridische stappen. Het probleem hierbij is dat een rectificatie vaak pas na ettelijke maanden wordt toegekend na de eerste publicatie.⁴⁵² Bovendien bepaalt de gedupeerde niet zelf de inhoud van de reactie, maar wordt dit vormgegeven door de rechter of het medium.⁴⁵³ Tot op heden blijft discussie bestaan over de invoering van een recht van antwoord in Nederland.

13 Toetsing van de Code via een helikopterperspectief

253. Om uit te maken of de Code, met betrekking tot het vrijgeven van identiteit van daders en slachtoffers, in overeenstemming is met de grondrechten en mensenrechten, wordt de Code getoetst aan eerder genoemde rechten in het EVRM en de besproken rechtspraak van het EHRM.

13.1 Artikel 8 EVRM en afgeleide rechten

254. De Code bevat een volledig ‘hoofdstuk’ over respect voor het privéleven en de menselijke waardigheid. Dit wordt verder uitgewerkt in de richtlijn bij art. 23 inzake de identificatie in een gerechtelijke context voor verdachten, daders en slachtoffers. Ook het respect voor het privéleven van publieke figuren wordt uiteengezet.

255. Op het eerste gezicht lijkt de Code inzake het vrijgeven van de identiteit van daders door journalisten, in grote lijnen in overeenstemming te zijn met de vereisten die voortvloeien uit het EVRM en de rechtspraak van het EHRM. Zo wordt ook in de Code expliciet gevraagd aan journalisten om het recht op privéleven af te wegen tegenover het recht op informatie, wanneer de journalist in zijn berichtgeving een verdachte of veroordeelde identificeert.⁴⁵⁴ Verder wordt ook rekening gehouden met de ernst van het misdrijf en de fase van het proces.

⁴⁴⁹ VAN VEGCHEL J., ‘Een Nederlands recht van antwoord: driemaal is scheepsrecht?’, *Mediaforum* 2018/4, 94.

⁴⁵⁰ *Ibid*, 98.

⁴⁵¹ Rb. Amsterdam 16 juli 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:5033.

⁴⁵² VAN VEGCHEL J., ‘o.c.’, *Mediaforum* 2018/4, 94.

⁴⁵³ Art. 6:167 BW.

⁴⁵⁴ Code, 31.

256. In de Code wordt een opdeling gemaakt inzake de manier van berichtgeven. Naargelang de situatie kiest de journalist voor het niet bekendmaken van de identiteitsgegevens, beperkte identificatie of volledige identificatie. De volledige identificatie wordt verder niet gedefinieerd door de Code maar verwijst wel naar situaties die ook door het EHRM zijn erkend. Zo is volledige identificatie van de dader mogelijk wanneer er sprake is van een maatschappelijk belang, een publieke figuur, een dader die zelf met zijn verhaal naar buiten komt, en ernstige misdrijven.⁴⁵⁵ Bij verdachten zijn er strengere voorwaarden.

257. Het valt op dat deze tweedeling niet wordt gemaakt door het EHRM, dat rekening houdt met zijn eigen criteria bij de afweging inzake het al dan niet vrijgeven van de identiteit van de dader. Ondanks het feit dat er in de Code geen sprake is van een strikte toetsing van deze criteria, zijn deze gelijkaardig aan die van het Hof. Het enige criterium dat niet wordt benoemd door de Code, betreft de aard en zwaarte van de sancties. Dit is logisch aangezien dit criterium pas speelt bij de juridische beoordeling. De Code legt zelf geen sancties op.

258. Ook wat betreft slachtoffers is de Code grotendeels in overeenstemming met eerdergenoemde EHRM-criteria. De afweging tussen art. 8 en 10 EVRM speelt opnieuw een grote rol en de specifieke richtlijn bij art. 23 toont aan dat men bij slachtoffers nog voorzichtiger moet zijn dan bij verdachten of veroordeelden.

259. Ook in de Code wordt expliciet verwezen naar het afwegen van de bekendmaking tegen het maatschappelijke belang van de informatie. Verder wordt ook de uitzondering voor publieke personen vermeld. Het gedrag van het slachtoffer komt in aanmerking. Zo moet de journalist zoveel mogelijk rekening houden met de vraag van een slachtoffer, of zijn directe omgeving, om niet geïdentificeerd te worden. Over het opzoeken van publiciteit van het slachtoffer wordt echter niets gezegd.

260. Bovendien wordt expliciet verwezen naar de wettelijke uitzondering van slachtoffers van seksueel geweld. Ondanks het feit dat hiervan geen expliciet verbod bestaat door het EHRM, toont de Code wel aan dat zij de juridische grenzen respecteert.

261. Hoewel de richtlijnen van de Code gelijkaardig zijn aan die van het EHRM wordt toch voorgesteld om de criteria expliciet in te schrijven zodat zij kunnen dienen als leidraad voor de Vlaamse media.⁴⁵⁶ Opdat dit een positieve invloed heeft, moet dit duidelijk gebeuren met verwijzing naar het doel om in

⁴⁵⁵ *Ibid*, 32.

⁴⁵⁶ DE COCK R., e.a., *Pers & slachtoffers: rapport*; “Onderzoek in opdracht van de Vlaamse minister van Media en de Vlaamse minister van Welzijn”, Universiteit Antwerpen, *Steunpunt Media*, 2013, 237.

overeenstemming te zijn met de fundamentele mensenrechten. Een checklist zou mijns inziens een goede oplossing zijn.

13.1.1 Recht op afbeelding

13.1.1.1 Dader

262. De Code inzake het vrijgeven van de identiteit via beeldmateriaal van daders is grotendeels in overeenstemming met het EVRM en het EHRM. Aangezien het recht op afbeelding een afgeleide vormt van het recht op privacy, worden dezelfde vereisten gekoppeld aan de publicatie.

263. De Code verwijst niet specifiek naar het recht op afbeelding maar benadrukt wel dat wanneer de journalist gegevens vermeldt, hij extra voorzichtig moet omgaan met andere gegevens, inclusief beeld- en klankopnames, die identificatie mogelijk maken. Als de journalist de beeld- en klankopnames onherkenbaar maakt, doet hij dat op een doeltreffende manier. Er wordt ook verwezen naar de gevolgen waarmee de journalist rekening moet houden door het ‘voorzichtig omgaan met gegevens, waaronder herkenbaar beeldmateriaal.’

13.1.1.2 Slachtoffer

264. Wat opvalt is de gevraagde terughoudendheid bij de bekendmaking van gegevens of beelden die de identificatie mogelijk maken van slachtoffers van onder meer criminaliteit, rampen en ongevallen, en hun directe omgeving. Dit sluit mooi aan bij de rechtspraak van het EHRM waarin wordt verwezen naar de aanbeveling betreffende de positie van het slachtoffer in het kader van het strafrecht en de strafprocedure.⁴⁵⁷ De impact op het slachtoffer en de manier van publicatie staan centraal.

265. De Code stelt dat er rekening moet worden gehouden met de vraag van het slachtoffer of zijn directe omgeving, om niet geïdentificeerd te worden. Ook het EHRM hecht bijzonder belang aan het uitdrukkelijk bezwaar van de familie tegen de publicatie van de foto.⁴⁵⁸

266. In de Code is er een richtlijn die stelt dat de journalist de identiteit of herkenbare beelden van slachtoffers pas bekendmaakt nadat blijkt dat de directe omgeving op de hoogte is. Deze bepaling vindt expliciete steun in de rechtspraak van het EHRM. Het Hof onderstreept het verergerde trauma van

⁴⁵⁷ Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the position of the victim in the framework of criminal law and procedure, 28 juni 1985, Rec(85)11.

⁴⁵⁸ EHRM 14 juni 2007, ‘Hachette Filipacchi associés/Frankrijk’, §48.

slachtoffers en nabestaanden door de wijdverspreide publicatie van de foto.⁴⁵⁹ Hierdoor waren er gegronde redenen om aan te nemen dat er sprake was van een ongerechtvaardigde inmenging in hun privéleven.⁴⁶⁰

267. De Code voorziet ook in een extra bescherming voor slachtoffers van seksueel geweld. Dit sluit mooi aan bij de Europese normen (*supra*) en de nationale wetgeving in België.

13.1.2 Recht op vergetelheid

13.1.2.1 Dader

268. In de richtlijnen bij art. 23 van de Code wordt het recht op vergetelheid niet expliciet besproken. Er zijn wel ethische elementen die hierop aansluiten zoals de afweging van het belang van de berichtgeving tegen de reclassering en herintegratie van de veroordeelde en de plicht voor de journalist om latere gerechtelijke beslissingen te vermelden.

269. Toch wordt één keer expliciet het recht op vergetelheid benoemd bij art. 22, inzake digitale archieven en hergebruik van archiefinformatie: *“De journalist houdt rekening met de rechten van eenieder die in de berichtgeving voorkomt. Hij weegt die rechten af tegenover het maatschappelijk belang van de informatie.”* De relevante richtlijn stelt: *“Bij vragen van belanghebbenden om archieven aan te passen weegt de redactie het maatschappelijk belang van het archief en het recht op informatie af tegen het recht op vergetelheid van de betrokkene.”*

270. Deze afweging is in overeenstemming met de vereisten van het EHRM, doch gaat zij verder en verduidelijkt welke criteria moeten worden afgewogen. Hoewel de meeste criteria impliciet in de Code staan, wordt niets gezegd over de verstreken tijd sinds de gebeurtenis/publicatie, noch de toegankelijkheid van de informatie. Het Hof beschouwt deze criteria als doorslaggevend bij de beoordeling van de proportionaliteit van de blijvende identificatie. Er is een groot verschil tussen een klassiek archief en een online publicatie met digitale permanente herinnering. De Code verwijst niet naar dit verschil en mist zo nuance.

Mijns inziens zou het de overweging waard zijn om deze criteria toch te benoemen in de Code, zeker gezien het groeiend belang van digitale archieven en de impact hiervan op het privéleven van de betrokkenen.

⁴⁵⁹ *Ibid*, §49.

⁴⁶⁰ EHRM 14 juni 2007 ‘Hachette Filipacchi associés/Frankrijk’, §49.

13.1.2.2 De VVJ en het recht op vergetelheid

271. Het jaarverslag van de VVJ (2024) stelt dat het recht op vergetelheid in opmars is.⁴⁶¹ Toch wordt benadrukt dat men niet lichtzinnig mag omgaan met wissing. Men zegt dat feiten *‘heilig zijn en dat het wissen of bijwerken neerkomt op het herschrijven van de geschiedenis’*. Ze hechten dan ook belang aan het feit dat in de zaak *Hurbain*, ondanks de schrapping van de naam, de papieren versie wel beschikbaar blijft. Het toont aan dat de journalistiek weldegelijk bezig is met het recht op vergetelheid, en de toepassing naar de toekomst toe.

272. De VVJ stelt dat de aard en de ernst van de gerechtelijke feiten, het actualiteitsgehalte of historisch en wetenschappelijk belang, net als de efficiëntie van de maatregel en de inspanning van de anonimisering voor de uitgever worden meegenomen in de belangenafweging tussen de persvrijheid en het recht op privacy.

13.1.2.3 Ook voor slachtoffers?

273. Het recht van vergetelheid wordt gekoppeld aan veroordeelden, waardoor het in deze thesis ook alleen werd besproken in de context van de vrijgave van identiteit van daders. Toch kan het recht op vergetelheid in theorie ook van toepassing zijn op slachtoffers.⁴⁶² Al blijkt uit de rechtspraak van het EHRM dat hier geen expliciete toepassingen van zijn. Verklaringen hiervoor zijn volgens mij te vinden in de strikte toepassing van de media van de deontologische code bij het vrijgeven van de identiteit van slachtoffers. Hier wordt strenger op toegezien en er zijn minder mogelijkheden (*supra*). Bovendien geldt er vaak al een nationaal wettelijk verbod op identificatie van bepaalde slachtoffers, waardoor preventieve bescherming wordt ingebouwd.

13.1.3 Recht op eer en goede naam voor zowel dader als slachtoffer

274. Het recht op eer en goede naam wordt niet expliciet vernoemd bij de richtlijnen van art. 23 Code. Toch wordt het bij art. 20 Code inzake wederhoor wel vermeld: *“De journalist biedt een loyale kans op wederhoor wanneer zijn berichtgeving ernstige beschuldigingen uitbrengt die de eer en de goede naam betreffen.”*⁴⁶³ De richtlijn bij dit artikel stelt dat wanneer de journalist beschuldigingen uitbrengt, hij in principe de betrokkene vóór publicatie of uitzending contacteert en de kans biedt om te reageren, ook wanneer hij personen aan het woord laat die ernstige beschuldigingen uitbrengen. Als er gegronde redenen zijn om vooraf geen wederhoor te verlenen of als het praktisch niet mogelijk is, contacteert hij de betrokkene

⁴⁶¹ VVJ, VVJ-jaarverslag, december 2024, 15-16.

⁴⁶² DE WIT J., ‘Nieuwe wet wapent tegen wraakporno [Interview met Catherine Van De Heyning]’, *Juristenkrant* 2020/412, (8) 8-9.

⁴⁶³ Art. 20 Code.

achteraf. De betrokkene moet een redelijke termijn krijgen om te reageren. De journalist blijft verplicht waarheidsgetrouw te berichten en bronnen kritisch te benaderen. Verwijzingen naar officiële communicatie van parket, politie of gerechtelijke instanties gelden niet als beschuldigingen.⁴⁶⁴

275. Het Hof hanteert bij de afweging tussen het recht op eer en goede naam en het recht op persvrijheid verschillende criteria. Voor toepassing van art. 8 EVRM moet een aanval op iemands reputatie voldoende ernstig zijn en het privéleven schaden.⁴⁶⁵ Belangrijke factoren zijn onder meer: het maatschappelijk belang van de publicatie, het recht van het publiek op informatie, de mogelijkheid tot wederhoor, feitelijke en waarheidsgetrouwe aard van het bericht, de publieke status en de zorgvuldigheid van de journalist. (cf. RTBF)

276. Hoewel de Code aansluit bij de EHRM-rechtspraak, ontbreekt een expliciete verwijzing naar de samenhang tussen artikelen 20 en 23, terwijl het EHRM juist wel de link maakt bij de plicht tot wederhoor bij berichtgeving die de reputatie schaadt door identificatie. Een verwijzing naar dit verband in de Code lijkt aangewezen.

13.2 Artikel 10 EVRM en afgeleide rechten

13.2.1 Recht van antwoord gewaarborgd in de code?

277. Het recht van antwoord komt in de Code terug als ‘wederwoord’, onderdeel van de plicht tot waarheidsgetrouwe berichtgeving dat stelt: *“De journalist verleent desgevraagd loyaal een wederwoord om relevante feitelijke informatie recht te zetten of aan te vullen. Een vraag om wederwoord kan enkel om ernstige redenen afgewezen worden.”*⁴⁶⁶

278. Ook art. 6 verwijst hier impliciet: *“De journalist zet loyaal de relevante feitelijke informatie recht die hij onjuist weergegeven heeft. Bij ernstige fouten in online berichtgeving volstaat het niet om het artikel te verwijderen of te updaten, maar erkent de journalist de fout en publiceert hij de rechtzetting.”* Het gaat hier om wederwoord ná publicatie, te onderscheiden van wederhoor vóór (art. 20 Code, *supra*).

279. Bepalingen over wederwoord en wederhoor kunnen een alternatief of aanvulling bieden voor het recht van antwoord.⁴⁶⁷ Wederwoord en wederhoor dienen het publiek belang, waarborgen de waarheidsgetrouwe informatie en beschermen de eer en reputatie (art. 8 EVRM). Ze dragen bij aan een verantwoordelijke

⁴⁶⁴ *Ibid.*

⁴⁶⁵ EHRM 9 april 2009, 28070/06, ‘A./Noorwegen’, §64.

⁴⁶⁶ Code, 9.

⁴⁶⁷ Informatieverslag betreffende het recht van antwoord op het internet, SENAAT, 2018-2019, 15 maart 2019, nr. 6-465/3, 15.

uitoefening van art. 10 EVRM. Hoewel het EHRM geen absoluut recht op antwoord waarborgt, hecht zij wel belang aan zorgvuldige journalistiek, wat ook in de Code wordt weerspiegeld. Het belang van correctie en transparantie wordt ook erkend door het Hof als onderdeel van journalistieke zorgvuldigheid.⁴⁶⁸

280. In de EHRM-rechtspraak groeit de tendens om journalistieke uitingen te toetsen op procedurele correctheid, in plaats van hun bijdrage aan het publieke debat. De focus verschuift van het bestrijden van misbruik van de persvrijheid naar het beoordelen van de journalistieke kwaliteit en vorm, wat kan leiden tot rechterlijke inmenging in de redactionele vrijheid. Hierdoor ontstaat het risico dat journalisten worden gestraft voor imperfecte journalistiek, ondanks hun bijdrage aan het publieke debat, wat vragen oproept over de kern van art. 10 EVRM: het beschermen van het publieke debat, ook als dat scherp of onvolmaakt is.⁴⁶⁹

281. De bepalingen over wederhoor en wederwoord zijn in lijn met art. 10 EVRM en bevorderen de door het Hof bepleite verantwoordelijke journalistiek. Deze beginselen versterken eerder de vrije meningsuiting dan dat ze deze beperken. Al rijst de vraag of het Hof hierin niet te ver gaat...

13.3 Recht op een eerlijk proces

13.3.1 Vermoeden van onschuld

282. Het vermoeden van onschuld wordt in de Code gewaarborgd door de fundamentele principes van journalistieke ethiek: onafhankelijke en waarheidsgetrouwe berichtgeving, ook ten opzichte van justitie of slachtoffers, en de toepassing van hoor/wederhoor en wederwoord.⁴⁷⁰ Het vermoeden van onschuld wordt expliciet benoemd in de richtlijnen bij art. 23: “*De journalist houdt rekening met onzekerheden die met het gerechtelijke proces gepaard gaan, zoals de mogelijke onschuld van de verdachte...*”.⁴⁷¹

De Code sluit mooi aan bij het EVRM en het EHRM. Er wordt een hoge standaard van zorgvuldigheid en verantwoordelijkheid opgelegd aan journalisten bij berichtgeving over strafzaken in een lopend onderzoek.⁴⁷² Het vermoeden van onschuld rechtvaardigt geen preventieve censuur, zoals bleek uit eerdere rechtspraak tegen een absoluut verbod op de publicatie van de foto van een verdachte.⁴⁷³ De grenzen voor journalisten liggen waar de vrijheid van meningsuiting de kansen op een eerlijk proces of het vertrouwen van het publiek in de rechterlijke macht schaadt.⁴⁷⁴

⁴⁶⁸ EHRM 29 juli 2008, ‘Flux/Moldavië’ (Nr. 6).

⁴⁶⁹ *Ibid.*

⁴⁷⁰ DELTOUR P., ‘Trial by media, journalism by law?’, *Juristenkrant* 2020/414, 12-13; Art. 20 Code.

⁴⁷¹ Art. 23 Code.

⁴⁷² ECHR, Guide on Article 10 of the ECHR, 31 augustus 2024, 30.

⁴⁷³ EHRM 11 januari 2000, ‘News Verlags GmbH&Co/Oostenrijk’, §59.

⁴⁷⁴ *Ibid.*, §56.

Samenvattend legt de Code geen preventieve beperkingen op, maar benadrukt zorgvuldige berichtgeving, de context van de zaak en het evenwicht tussen de persvrijheid en het vermoeden van onschuld. Toch is er kritiek dat de journalistieke zorgvuldigheid soms (onbedoeld) de maatschappelijke rol van de pers beperkt...

14 Besluit en antwoord op de onderzoeksvraag

Als eerste wordt een kort besluit gemaakt over de vergelijking van de Code in België met de Leidraad in Nederland.

Zo proberen beide codes het spanningsveld tussen privacy en het publiek belang op informatie te balanceren, doch via uiteenlopende structuren. De Code is duidelijker, systematischer en bevat expliciete richtlijnen, terwijl de Leidraad eerder diffuus is van aard.

Hoewel Nederland de initialenregel hanteert bij verdachten en veroordeelden, is de toepassing inconsistent. Ondanks dat de Code een specifieke richtlijn bevat voor slachtoffers, blijft het begrip ‘identiteit’ ongedefinieerd. De Leidraad biedt wel een brede invulling van dit begrip en geeft een opsomming. Het biedt een houvast voor journalisten maar zorgt anderzijds voor vragen omtrent de volledigheid.

Beide codes tonen lacunes in de afbakening van het identiteitsbegrip, al valt dit bij de Code te verklaren door de bewuste keuze van de Raad om zoveel mogelijk identiteitselementen onder het begrip te kunnen plaatsen. Ik moet toegeven dat ik in eerste instantie geen voorstander was van dit ‘containerbegrip’. Bij nader inzien kan ik de positieve uitwerking in de praktijk wel toejuichen, al blijft het natuurlijk casuïstisch.

Ten tweede kan de hoofdonderzoeksvraag in deze thesis: *“In hoeverre is de deontologische code voor journalistiek met betrekking tot het prijsgeven van identiteit van daders en slachtoffers, in overeenstemming met de grondrechten en mensenrechten van het EHRM?”*, bevestigend worden beantwoord mits belangrijke nuanceringspunten.

Allereerst voorziet de Code in een structurele belangenafweging tussen het maatschappelijk belang van de berichtgeving en het recht op privacy van de betrokkene, met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen zoals slachtoffers. Dit weerspiegelt de essentie van het EHRM, waarin een contextuele en proportionele afweging centraal staat.

Toch heeft de Code vaste categorieën van beperkte identificatie bij daders, terwijl het EHRM een eerder casuïstische aanpak hanteert. Aan de andere kant verwijst het Hof naar zijn vaste zes criteria om te beslissen of de beperking noodzakelijk is in een democratische samenleving.

Ook bij het recht op afbeelding is de Code in overeenstemming en blijkt dat de publicatie van herkenbare beelden pas mogelijk is na een zorgvuldige afweging. Vooral bij het slachtoffer wordt er zowel door de Code als door het EHRM streng toegekeken op de bekendmaking van gegevens of beelden die de identificatie mogelijk maken. Ook wordt gehoor gegeven aan de vraag van het slachtoffer om niet geïdentificeerd te worden.

Verder beantwoordt de Code inzake het recht op vergetelheid ook impliciet aan de criteria van het EHRM. Toch mist de Code vragen omtrent de tijd die is verstreken sinds de gebeurtenis of publicatie en de toegankelijkheid van de informatie, die het EHRM essentieel acht in zijn beslissing. Ook het verschil tussen een klassiek archief en een online publicatie wordt niet benoemd in de Code. Het zou dus niet overbodig zijn om deze criteria toe te voegen.

Inzake het recht op eer en goede naam biedt de Code via artikel 20 een loyale kans op wederhoor. Echter ontbreekt een koppeling met deze waarborgen in de context van artikel 23 inzake de identificatie van daders en slachtoffers. Wanneer de betrokkene ingaat op de kans tot wederhoor, zal hij achteraf moeilijk kunnen claimen dat zijn recht op eer en goede naam is geschonden, tenzij de journalist alsnog onvolledig en niet waarheidsgetrouw bericht. Dit komt ook aan bod bij het EHRM en erkent deze invloed op de bescherming van artikel 8 EVRM, zeker in een maatschappelijk relevante context.

Ondanks dat het EHRM geen absoluut recht op antwoord waarborgt, wordt dit vaak gekoppeld aan het vereiste van zorgvuldige journalistiek. De Code verwijst vaak naar de vereiste verantwoordelijkheid van de journalist, waardoor dit nauw aansluit bij de toetsing van het Hof. Al gaat deze toetsing van de kwaliteit en vorm van de journalistiek door het Hof volgens sommigen wel te ver...

De Code hecht expliciet belang aan het vermoeden van onschuld en beantwoordt sterk aan de principes van het EHRM. Ondanks de kritiek dat hierdoor de rollen van journalistiek en justitie fundamenteel worden verward, is er naar mijn mening nood aan nuance. De vrijheid van de journalist gaat gepaard met verantwoordelijkheid, ook inzake het vermoeden van onschuld.

De benadering van de Code blijft echter meer normatief dan het dynamisch, contextuele karakter van het Hof. Een bedenking is dat ondanks de criteria van het Hof, de specifieke omstandigheden van de zaak nog altijd de doorslag geven. Daarom zou ik een aanbeveling willen doen voor de Code om in de toekomst meer ruimte te maken voor contextuele factoren, gebaseerd op de criteria van het EHRM. Het Hof zou er op zijn beurt goed

aan doen om de vaste set aan criteria bij de afweging tussen artikel 8 en 10 EVRM te heroverwegen. Het valt op dat niet alle afgeleide rechten hier nog onder kunnen vallen.

Aan de andere kant móet de Code niet in overeenstemming zijn met de rechtspraak van het EHRM. Dit vermoeden werd bevestigd in het interview. Beroepsethiek en juridische normen zijn twee onderscheiden kaders en vallen niet noodzakelijk samen. Zo kan een klacht bij de Raad gegrond zijn, terwijl de rechtbank oordeelt dat er geen sprake is van een fout, en vice versa. Ondanks dat de uitspraken en criteria parallel kunnen lopen, houdt de Raad geen rekening met wat de rechter heeft beslist. Omgekeerd ligt dit complexer, zoals ook blijkt uit de besproken rechtspraak. Of het Hof hierin te ver gaat, zou onderzocht kunnen worden.

Tot slot wil ik eindigen met een aanbeveling tot sensibilisering⁴⁷⁵ van het publiek over hoe journalisten de afweging maken rond het al dan niet vrijgeven van de identiteit. Voor veel mensen (in mijn omgeving) is dit nog steeds onduidelijk. Experts vinden hun weg door alle codes en snappen de doelstelling en werking (van de Code) van de Raad, maar voor de burger is dit nog steeds een lappendeken aan regels. Hoewel sensibilisering niet onder het takenpakket valt van de Raad, en er wordt verwezen naar de redactionele vrijheid van de media die zelf kiest hoe zij met deze beginselen omgaat, zie ik toch een mogelijkheid voor de Raad om als zelfregulerend orgaan duidelijkheid te verschaffen.

15 Bijlagen

15.1 Samenvatting

Het idee van mijn onderzoek is ontstaan door de recente ontwikkelingen in de samenleving. De burger is verontwaardigd wanneer de identiteit van verdachten en daders op een niet consistente wijze wordt vermeld in de media. Wegens onwetendheid en frustratie laat de samenleving zich dan ook horen, met alle gevolgen van dien. Hoewel ik zelf eerst onbegrip toonde voor de niet-standvastigheid van de media inzake het prijsgeven van de identiteit, heeft dit mij aan het denken gezet: zijn er dan geen regels waaraan journalisten zich moeten houden?

Wegens deze bedenking viel mijn oog op de Code van de Raad voor de Journalistiek. Deze Code geldt als leidraad voor journalisten en bevat verschillende onderwerpen die worden uitgewerkt in artikels en richtlijnen. De belangrijkste richtlijnen voor dit onderzoek zijn te vinden in artikel 23 van

⁴⁷⁵ Met sensibilisering bedoel ik een toegankelijke manier om het publiek te informeren over de Code: de Raad voor de Journalistiek zou bijvoorbeeld via korte filmpjes op sociale media (TikTok, Instagram, Facebook) kunnen uitleggen hoe de afweging rond identiteitsvrijgave gebeurt, welke beginselen spelen en waarom dit soms tot andere uitkomsten leidt in de praktijk. Op die manier wordt de deontologische code omgezet naar begrijpelijke informatie voor de burger.

de Code en omvatten: identificatie in gerechtelijke context, identificatie van slachtoffers en respect voor het privéleven van publieke figuren. Omdat een onderzoek naar de volledige Code ons te ver zou leiden, heb ik gekozen om mijn onderzoek af te bakenen tot dit artikel 23 (mits bepaalde kanttekeningen). Hiernaast wordt het onderzoek gevoerd vanuit de situatie van dader en slachtoffer. De focus ligt dus niet op de verdachte.

Zo heb ik de Code op zichzelf onderzocht en ging ik na wat de grenzen zijn aan het prijsgeven van identiteit van daders en slachtoffers van misdrijven door de journalist. Hierdoor is de vraag ontstaan hoe buurlanden dit invullen. Vooraleer ik dus een oordeel vel over onze Code, acht ik het noodzakelijk om te kijken hoe Nederland hiermee omgaat. Ik heb dan ook gekozen om een vergelijking te maken tussen de code in Nederland, namelijk de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek, en onze Code.

Uit deze vergelijking blijkt dat beide codes belang hechten aan een zorgvuldige afweging tussen het recht op privacy en het belang van het publiek om toegang te krijgen tot informatie. De Code is enorm gestructureerd met verwijzingen naar verschillende artikels en richtlijnen die per onderwerp uiteenzetten hoe de journalist moet handelen in een bepaalde situatie. Toch blijft de praktische toepassing afhankelijk van de journalist/redactie. Redacties beslissen binnen de marges van de Code zelf hoe zij identificeren, al geldt de Code wel als een minimumregel. De Raad treedt pas op wanneer een klacht wordt ingediend. Zij zal kijken of de Code effectief gevolgd werd of niet.

In België bestaat geen vaste praktijk zoals de Nederlandse initialenregel (voornaam, gevolgd door initiaal van de familienaam), hierdoor is er meer ruimte voor volledige identificatie, wat leidt tot inconsistentie. De Leidraad is op haar beurt minder gestructureerd en veel kleiner van omvang dan de Code. Ondanks dat de initialenregel niet bindend is, zorgt dit voor een brede toepassing in de praktijk door journalisten. Toch verwijst de Leidraad ook naar uitzonderingen waardoor er opnieuw ruimte is voor interpretatie. Dit leidt soms tot absurde situaties waarbij eerst de volledige naam wordt gegeven (bij een arrestatie) om nadien de initialenregel te gebruiken. Mijns inziens is het kwaad dan al geschied. Concluderend kan worden gesteld dat in Nederland de praktijk terughoudender is, terwijl België meer formele richtlijnen geeft maar minder terughoudend is in de uitvoering ervan.

Voor slachtoffers biedt de Code een expliciete richtlijn die de berichtgeving van hun identiteit streng reguleert. In de Leidraad staat dit ook, al wordt hier minder diep op ingegaan en is er geen aparte sectie voorzien. Hoewel de Leidraad minder structuur biedt, wordt impliciet een bredere invulling gegeven aan het begrip 'identiteit' door te verwijzen naar onder meer etniciteit of religie. Al leidt dit wel tot vragen over de volledigheid van de opsomming.

Nadat ik bovenstaande codes met elkaar heb vergeleken, dook een nieuwe vraag op: is onze Code van de Raad in overeenstemming met de grond- en mensenrechten van het EVRM, en hoe verhoudt de Code zich tot de rechtspraak van het EHRM? Om hier een antwoord op te kunnen bieden heb ik artikel 10 EVRM afgewogen tegen verschillende (grond)rechten, zoals recht op privacy, recht op afbeelding, recht op vergetelheid, recht op eer en goede naam, recht op antwoord en het vermoeden van onschuld als onderdeel van het recht op een eerlijk proces.

De hoofdonderzoeksvraag luidt dan ook als volgt: *“In hoeverre is de deontologische code voor journalistiek met betrekking tot het prijsgeven van identiteit van daders en slachtoffers, in overeenstemming met de grondrechten en mensenrechten van het EHRM?”*

De rechten en rechtspraak van het EHRM werden eerst apart besproken om vervolgens de Code hieraan te kunnen toetsen. Zo kon worden geconcludeerd dat de Code voor zowel het vrijgeven van de identiteit van daders als slachtoffers, in grote lijnen in overeenstemming is met de rechtspraak van het Hof. Er wordt nadruk gelegd op de afweging van het recht op privéleven en het recht op informatie. Hoewel de Code de mogelijkheid biedt tot beperkte of volledige identificatie, maakt het Hof dit onderscheid niet. Het Hof blijkt systematisch zijn eigen zes criteria af te toetsen voor de afweging tussen artikel 10 en 8 EVRM. Deze criteria worden niet expliciet opgesomd door de Code maar vallen hier impliciet grotendeels mee samen. Vooral wat betreft de richtlijn bij de identificatie van slachtoffers, sluit de Code nauw aan bij het Hof. Hier gelden strengere regels en minder bewegingsruimte voor de journalist. Het recht op afbeelding wordt, als onderdeel van artikel 8 EVRM, niet expliciet besproken in de Code. Wel wordt verwezen naar een hogere mate van voorzichtigheid bij het publiceren van herkenbaar beeldmateriaal. De terughoudendheid bij bekendmaking van beelden van slachtoffers wordt ook effectief bevolen door het Hof. Over het algemeen kan bij slachtoffers worden gesteld dat de Code de lijn volgt die wordt getrokken door het EHRM.

Vanuit het daderperspectief kon een bespreking van het recht op vergetelheid niet ontbreken. Artikel 23 verwijst naar de afweging van het belang van berichtgeving tegenover de reclassering en herintegratie van de veroordeelde. Toch mist de Code belangrijke aanvullingen die wel worden aangehaald in de criteria van het Hof: de verstreken tijd en toegankelijkheid van de publicatie. Ik ben dan ook van mening dat de Raad zou kunnen overwegen om deze factoren te benoemen in de Code. De toetsing aan het recht op eer en goede naam kon tevens niet ontbreken. Ook hier valt de Code te verzoenen met de rechtspraak van het Hof.

Wat betreft het recht van antwoord, in de zin van artikel 10 EVRM, voorziet de Code in een alternatieve bepaling inzake wederwoord. Opmerkelijk is dat het Hof ook verwijst naar deze mogelijkheid tot correctie als beslissend criterium. Zoals andere auteurs stel ik deze tendens tot inmenging in de redactionele vrijheid in vraag. Ook bij het vermoeden van onschuld wordt aan de alarmbel getrokken. De Code vereist een hoge mate van zorgvuldigheid en verantwoordelijkheid waardoor dit mogelijks de waakhondfunctie van de pers beperkt. Ik ben echter van mening dat voorzichtigheid mag worden verwacht van journalisten. Bij vrijheid hoort nu eenmaal verantwoordelijkheid.

Over het algemeen kan dus worden gesteld dat de Code in overeenstemming is met de besproken rechten en rechtspraak van het EHRM, mits gemaakte kanttekeningen en nuanceringsen.

Omdat theorie niet alomvattend is, sloot ik mijn onderzoek af met een interview met een deskundige. Haar praktische kijk bracht nuance en bood een waardevolle reflectie op bepaalde delen van mijn onderzoek.

15.2 Vragen interview met Sofie Demeyer

- a. Gezien de toenemende vragen en de onduidelijkheid over de consequente toepassing van de regels omtrent het vrijgeven van de identiteit van daders en slachtoffers door journalisten, acht u zelfregulering nog steeds de meest geschikte aanpak?
- b. Is de Code in verhouding met de rechtspraak van het EHRM? Hoe ziet de Raad voor de Journalistiek hierop toe?
- c. Zou het volgens u zinvol zijn om de deontologische code sterker af te stemmen op de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, met name door explicieter rekening te houden met de criteria die het Hof hanteert bij de afweging tussen het recht op vrije meningsuiting en het recht op privacy, zoals in de zaken Von Hannover, Axel Springer en Hurbain?
- d. Journalisten hebben binnen de code ruime beoordelingsvrijheid bij het al dan niet vermelden van identiteitsgegevens, wat gepaard gaat met een grote verantwoordelijkheid. Vaak blijft de volledige naam van een veroordeelde zichtbaar zolang die persoon in de gevangenis zit, onder het mom van een actueel maatschappelijk belang. Maar impliceert dit niet dat het recht op vergetelheid en de herintegratie pas kunnen starten na vrijlating, terwijl dat proces idealiter al tijdens de detentie begint?
- e. Welke meerwaarde heeft de volledige naamvermelding van een betrokkene voor het actuele belang van het publiek?
- f. De term 'identiteit' is vrij breed en kan verschillende elementen omvatten, zoals naam, geslacht, afbeelding, enzovoort. Waarom werd ervoor gekozen om dit begrip niet expliciet te definiëren in de code?
- g. Ziet u een rol voor de Raad voor de Journalistiek in het beter sensibiliseren van het publiek over hoe journalisten de afweging maken rond het al dan niet vrijgeven van identiteit? Voor veel mensen is het moeilijk te begrijpen waarom er in de ene zaak wel identificerende gegevens worden vermeld en in de andere niet.
- h. Vindt u dat de uitgebreide code van de Raad voor de Journalistiek eerder een sterkte of een zwakte is in de praktijk? Zou een eenvoudigere regel, zoals de standaard-initialenregel die in Nederland wordt gehanteerd voor verdachten en daders ook in Vlaanderen werkbaar of wenselijk zijn? Waarom wel of niet?
- i. Stellen jullie een toename vast in het aantal klachten over berichtgeving waarbij grondrechten in het gedrang komen? Vinden jullie dat het huidige klachtensysteem volstaat om deze complexe afwegingen – tussen privacy en persvrijheid – op te vangen?

15.3 Bibliografie

Internationaal

BYCHAWSKA-SINIARSKA D., *Protecting the right of freedom of expression under the European Convention on Human Rights*, Council of Europe, 2017.

MCGONAGLE T., *Freedom of expression and defamation -A study of the case law of the European Court of Human Rights*, Council of Europe, 2012.

VOORHOOF D. et al and MCGONAGLE T. (Ed. Sup.), *Freedom of Expression, the Media and Journalists: Case-law of the European Court of Human Rights, IRIS Themes, European Audiovisual Observatory*, Strasbourg, 2022.

VOORHOOF D., The Grand Chamber strikes again by finding no violation in freedom of expression case *Bédat v. Switzerland*, Strasbourg observers, 11 april 2016.

België

Boeken

ALLEN A. en MUYLLE K., *Handboek van het Belgisch Staatsrecht*, Kluwer, 2011.

BARBAIX R. en CARETTE N., *Privaat(vermogens)recht (tweede editie)*, Intersentia, 2023.

BREWAEYS E., *Recht van antwoord*, Wolters Kluwer 2005.

CARNEROLI S., *Le droit à l'oubli, du devoir de mémoire au droit à l'oubli*, Larcier, 2016.

DECLERCQ R., *Beginnelen van strafrechtspleging*, Kluwer, 2014.

DE HERT P., *Artikel 8 Evrm En Het Belgisch Recht : De Bescherming Van Privacy, Gezin, Woonst En Communicatie*, Myn en Breesch, 1998.

DIERICKX L., *Het recht op afbeelding*, Intersentia, 2005.

ERIKSON E., *Identiteit, jeugd en crisis*, Spectrum, 1971.

FRIJHOFF W., *Identiteit en identiteitsbesef. De historicus en de spanning tussen verbeelding, benoeming en herkenning*, 1992, DOI: 10.18352/bmgn-lchr.3590.

HAECK Y. en BURBANO HERRERA C., *Procederen voor het EHRM*, Intersentia, 2011.

HOEBEKE S. en MOUFFE B., *Le droit de la presse*, 2e ed., Academia Bruylant, 2005.

ISGOUR M., *Le droit à l'image*, Larcier, 2014.

JONGEN F. en STROWEL A., *Droit des médias et de la communication*, Larcier, 2017.

RIGAUX F., *La protection de la vie privée et des autres biens de la personnalité*, Bruylant, 1990.

SABIEN L. en LUYPAERS P., *Recht En Media In Een Democratische Rechtsstaat: Wie Bewaakt De Waakhond?*, Die Keure, 2010.

SOTTIAUX S., *Grondwettelijk recht*, 2e editie, Intersentia, 2021.

VELAERS J., *De beperkingen van de vrijheid van meningsuiting*, Maklu, 1991.

VERSTRAETEN R., *Over mediatisering van justitie?*, Intersentia, 2009.

VOORHOOF D. en VALCKE P., *Handboek mediarecht*, 3e editie, Larcier, 2011.

VOORHOOF D. en VALCKE P., *Handboek mediarecht*, 4e editie, Larcier, 2014.

Bijdragen in verzamelwerken

BERBUTO S. en JACQUES E., 'Pers' in X. (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Wolters kluwer, 2013, 1.

BERKMOES H., 'Recht van antwoord' in X. (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Wolters Kluwer, 2023, 11.

BOURRY H., COTTYN V. en HAERENS M., 'Pers en Privacy' in VERMEULEN G. (ed.), *Privacy En Strafrecht: Nieuwe En Grensoverschrijdende Verkenningen*, Maklu, 2007, 273.

DEBRUYNE, N. en TILLEMANN, B., 'Over de doden niets dan goeds? Afbeeldingen van overledenen en de rechten van familieleden' in X. (ed.), *Liber amicorum Patrick Senaeve*, Wolters Kluwer, 2017, 117.

DELBROUCK I., 'Niet-consensuele seksuele misdrijven – Bijzondere strafrechtelijke en strafprocesrechtelijke aspecten' in X. (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Wolters Kluwer, 2023, 1.

DOUTRELEPONT C., 'L'introuvable droit à l'image' in X. (ed.), *Mélanges offerts à Raymond Vander Elst*, Nemesis, 1986, 223.

JACOBS A., 'Le secret de l'information et de l'instruction' in FRANCHIMONT M. (ed.), *La loi du 12 mars 1998 réformant la procédure pénale, Formation permanente*, CUP, 1998, 219.

JONGEN F., 'Tendances récentes de développement de la responsabilité civile des médias écrits et audiovisuels' in X. (ed.), *La responsabilité civile liée à l'information et au conseil. Questions d'actualité*, PUSL, 2000, 183.

JONGEN F., 'Les journalistes et le secret professionnel ou quel(s) secret(s) pour les médias?' in KIGANAHE D. en POULLET Y. (eds.), *Le secret professionnel*, La Charte, 2002, 139.

Bijdragen in tijdschriften

ADAMOVICH, L., 'Marge d'appréciation du législateur et principe de proportionnalité dans l'appréciation des restrictions prévues par la loi au regard de la Convention européenne des droits de l'homme', *RTDH* 1991, 291.

AUSLOOS J., 'Het recht op gegevenswissing ('recht op vergetelheid'). Het kluwen van artikel 17 AVG ontrafeld', *TPP* 2019/4, 6.

BOGHAERT L., 'The right to be forgotten als vereiste voor resocialisatie?', *TPP* 2020/1, 25.

BREWAEYS E., 'Persoonlijkheidsbelangen [Recht van antwoord]', *TPR* 2023/4, 1568.

CANNIE H., 'Getrapte verantwoordelijkheid in perszaken: een stand van zaken', *A&M*, 2009/1-2, 192.

CRUYSMANS E., 'Liberté d'expression, archives numériques et protection de la vie privée: la conciliation de trois réalités divergentes grâce au droit à l'oubli', *JLMB* 2014/41, 1972.

CLINCK J., 'Het recht om (digitaal) vergeten te worden erkend door het Hof van Cassatie', *TBH* 2017/2, 214.

DEFREYNE E., 'Le droit à l'oubli et les archives journalistiques', *RTDI* 2013/2, 75.

- DELTOUR P., 'Media, gerecht en (on)veiligheid. Hoe rechtvaardig is de pers?', *Orde dag* 2001/14, 9.
- DELTOUR P., 'Trial by media, journalism by law?', *Juristenkrant* 2020/414, 12.
- DE HERT P. en SAELENS R., 'Recht op bescherming van het privé-leven', *TPR* 2009/2, 838.
- DE PRINS D., 'De burgerlijke rechter en de persvrijheid', *RW* 2000-2001, 1445.
- DERMAGNE J. en LAVENNE A., 'Vers une nouvelle définition du viol et une humanisation du traitement de ses victimes', *JT* 1982, 645.
- DE WIT J., 'Nieuwe wet wapent tegen wraakporno [Interview met Catherine Van De Heyning]', *Juristenkrant* 2020/412, 8.
- GEUENS M., 'Cassatie breidt Europese rechtspraak over recht op vergetelheid gevoelig uit', *Juristenkrant* 2016/333, 5.
- GULDIX E., 'Algemene systematische beschouwingen over het persoonslijksrecht op eigen afbeelding', *RW* 1980-1981, 1161.
- HERTENS E., 'Het beroep van journalist: erkenning, bescherming en relatie met de politie', *Vigiles* 1998/1, 1.
- LAMBERT P., 'Les restrictions à la liberté de la presse et la marge d'appréciation des états au sens de la jurisprudence de Strasbourg', *Rev.trim.DH* 1996, 143.
- MAES K. en VAN BUYTEN K., 'Mag een geplaatste minderjarige zich laten interviewen door een krant?', *TJK* 2005/4, 206.
- MILQUET J., 'La responsabilité aquilienne de la presse', *Ann.Dr.Louv* 1989/1, 33.
- NEELS L., 'Media & gerecht. Enkele kritische bedenkingen bij de verhandeling van P. Deltour', *Orde van de dag* 2001/14, 45.
- VAN GARSSE S., 'Het rechterlijk verspreidingsverbod: een kwestie van timing?', *AJT* 2000-2001, 565.
- VANLERBERGHE B., 'Gerechtsverslaggeving: de vrijheid van meningsuiting en het recht op een eerlijk proces in een gespannen verhouding', *P&B* 1995, 167.
- VANWIJNGAERDEN J.S., 'De werking van grondrechten tussen particulieren', *Jura Falc* 2007-2008/2, 217.
- VOORHOOF D., 'Meer ruimte voor kritische gerechtsjournalistiek: EHRM veroordeelt België in RTBF-zaak', *Juristenkrant* 2023/462, 1.
- VOORHOOF D., 'Trial by media' en persvrijheid: fundamentele rechten zijn geen knuppel', *Juristenkrant* 2020/415, 12.
- VOORHOOF D., 'Over persvrijheid, trial by media, en het vermoeden van onschuld', *De Journalist* 2020/228, 23.
- VOORHOOF D., 'European Court of Human Rights: M.L. and W.W. v. Germany', *IRIS* 2020/8, 1.
- VOORHOOF D., 'Geen verbod op filmen van politieagenten', *Juristenkrant* 2018/380, 1.
- VOORHOOF D., 'De media en de verdachte', *Juristenkrant* 2012/245, 7.
- VOORHOOF D., 'Rechtspraak integreert Code van de Raad voor de Journalistiek bij beoordeling van 'fout' in toepassing van art. 1382 BW', *AM* 2012/6, 596.
- VOORHOOF D., 'Facebook en de Raad voor de Journalistiek-Foto's van slachtoffers in de media', *NJW* 2011, 38.
- VOORHOOF D., 'EHRM vrijwaart Belgische censuurverbod ook voor audiovisuele media', *Juristenkrant* 2011/230, 8.

- VOORHOOF D., 'De buurman-seriemoordenaar, het vermoeden van onschuld en de media', *Juristenkrant* 2010/202, 11.
- VOORHOOF D., 'Media hebben schriftelijke toestemming nodig voor interview met slachtoffer zedendelict', *Juristenkrant* 2009/191, 7.
- VRIELINK J., 'Goed gesmurft: internetbelediging levert (toch) persmisdrijf op', *Juristenkrant* 2018/366, 4.
- WILLEMS G., 'Overzicht van rechtspraak EHRM inzake personen- en familierecht (2017-2022)', *T.Fam.* 2023/6, 157.

Doctoraat

VERDOODT A-L., *Zelfregulering in de journalistiek: de formulering en handhaving van deontologische standaarden in en door het journalistieke beroep*, doctoraatsthesis KU Leuven, 2007.

Nederland

Boeken

GROSHEIDE F.W., *Communicatie & Mediarecht*, Ars Aequi Libri, 2000.

Bijdragen in tijdschriften

- BRANTS C.H., 'Het journalistieke privilege in Nederland: hoe zinvol en wenselijk is een wettelijke regeling?', *Delikt en Delinkwent (DD)* 2008/4, 24.
- HINS A.W. en KAN C.H., 'Private censuur door zeer grote platforms', *Mediaforum* 2023/35, 217.
- JANSEN F., 'Moeten verdachten met initialen worden aangeduid?', *OnzeTaal* 2014, 166.
- KABEL J., 'Het enige Nederlandstalige handboek over mediarecht', *Mediaforum* 2015-2016, 210.
- MALSCH M., DIJKMAN N., VAN DER LEIJ B. en AKKERMANS A., 'De rechter en de privacy van het slachtoffer', *Trema* 2016, 195.
- NIEUWENHUIS A., 'Van catalogusformules en strong reasons: de ontwikkeling van de artikel 10 jurisprudentie van het EHRM van 2010 tot en met 2016 (deel I)', *Mediaforum* 2017/1, 2.
- NIEUWENHUIS A.J., 'Laveren tussen persvrijheid en respect voor het privéleven', *Mediaforum* 2012/1, 2.
- VAN DER WURFF R. en SCHONBACH K., 'De effectiviteit van journalistieke gedragscodes: een literatuurstudie', *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap* 2013, 231.
- VAN VEGCHEL J., 'Een Nederlands recht van antwoord: driemaal is scheepsrecht?', *Mediaforum* 2018/4, 94.
- VOLGENANT O., 'Groene Serie Onrechtmatige daad VII.7.7.5 Wel initialen', *InView Essential* 2024, 1.
- VOLGENANT O., 'Vip's in het wild: things got wild, De Von Hannover-arresten van het EHRM', *Mediaforum* 2012, 79.

Mededeling lijst verkorte citeerwijze

Websites

IFJ, 'Global Charter of Ethics for Journalists', www.ifj.org/who/rules-and-policy/global-charter-of-ethics-for-journalists (geraadpleegd op 28 augustus 2024)

= **IFJ, 'Global Charter of Ethics for Journalists' (geraadpleegd op 28 augustus 2024).**

NVJ, 29 augustus 2024, www.nvj.nl/themas/recht-en-journalistiek/ethische-regels/bronnen-journalistieke-beroepsnormen.

= **NVJ, 29 augustus 2024.**

X., 'Deontologische code', *De Standaard* 30 maart 2006, www.standaard.be/cnt/dma30032006_001 (geraadpleegd op 30 augustus 2024).

= **X., 'Deontologische code', *De Standaard* 30 maart 2006, (geraadpleegd op 30 augustus 2024).**

RVDJ, 28 augustus 2024, www.rvdj.be/node/63.

= **RVDJ, 28 augustus 2024.**

RvdJ, 29 augustus 2024, www.rvdj.nl/leidraad.

= **RvdJ, 29 augustus 2024.**

RVDJ, Wat is de Raad voor Journalistiek?, 4 februari 2025, www.rvdj.be/wat-de-raad-voor-de-journalistiek.

= **RVDJ, Wat is de Raad voor Journalistiek?, 4 februari 2025.**

RVDJ, Werkingsreglement – Preambule, 4 februari 2025, <https://www.rvdj.be/pagina/werkingsreglement>.

= **RVDJ, Werkingsreglement – Preambule, 4 februari 2025.**

RVDJ, Code van de Raad voor de Journalistiek, 26 augustus 2024, www.rvdj.be/pagina/journalistieke-code.

= **RVDJ, Code van de Raad voor de Journalistiek, 26 augustus 2024.**

= **Code, paginanummer.**

VAN DEN BRAAK B., 'Column: Een verantwoordelijk beroep', *Parlement.com* 6 augustus 2021, www.parlement.com/id/vlkxduwm4suc/column/een_verantwoordelijk_beroep (geraadpleegd op 30 augustus 2024).

= **VAN DEN BRAAK B., 'Column: Een verantwoordelijk beroep', *Parlement.com* 6 augustus 2021 (geraadpleegd op 30 augustus 2024).**

RVDJ, VRJ, 30 augustus 2014, www.rvdj.be/pagina/vereniging-van-de-raad-voor-de-journalistiek-leden.

= **RVDJ, VRJ, 30 augustus 2014.**

GBA, Beperking voor journalistieke doeleinden, 26 september 2024, www.gegevensbeschermingsautoriteit.be/burger/thema-s/recht-op-afbeelding/wet-van-30-juli-2018/beperking-voor-journalistieke-doeleinden. (hierna GBA)

= **GBA, Beperking voor journalistieke doeleinden, 26 september 2024.**

= **GBA**

DOBBELAERE-WELVAERT M., 'Iedereen journalist? Europees Hof van Justitie beslist van wel', *VRTNWS* 21 februari 2019, www.vrt.be/vrtnws/nl/2019/02/21/iedereen-journalist-europees-hof-van-justitie-beslist-van-wel/ (geraadpleegd op 30 augustus 2024).

= **DOBBELAERE-WELVAERT M., 'Iedereen journalist? Europees Hof van Justitie beslist van wel', *VRTNWS* 21 februari 2019 (geraadpleegd op 30 augustus 2024).**

VVJ, Over de VVJ, 27 augustus 2024, www.journalist.be/nl/over-de-vvj.

= **VVJ, Over de VVJ, 27 augustus 2024.**

VVJ, Journalist is vanaf nu een beschermd beroep, 8 maart 2024, <https://www.journalist.be/nl/nieuws/journalist-is-vanaf-nu-een-beschermd-beroep>.

= **VVJ, Journalist is vanaf nu een beschermd beroep, 8 maart 2024.**

RAAD VAN STATE, Advies voorontwerp van wet tot hervorming van boek 2 van het Strafwetboek, 9 juni 2023, nr. 72.477/3, www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/72477.pdf.

= **RAAD VAN STATE, Advies voorontwerp van wet tot hervorming van boek 2 van het Strafwetboek, 9 juni 2023, 72.477/3.**

Richtlijn 15 april 2010 van de Raad voor de Journalistiek over de identificatie in gerechtelijke context van de Raad voor de Journalistiek, www.rvdj.be/sites/default/files/pdf/richtlijn201007.pdf.

= **Richtlijn 15 april 2010 van de Raad voor de Journalistiek over de identificatie in gerechtelijke context van de Raad voor de Journalistiek.**

RvdJ, Leidraad van de Raad voor de Journalistiek, januari 2024, www.rvdj.nl/leidraad. (hierna: Leidraad)

= **RvdJ, Leidraad van de Raad voor de Journalistiek, januari 2024.**

= **Leidraad.**

DE RECHTSPRAAK, Rechtspraak introduceert per 1 juni 2025 herziene persrichtlijn, 13 maart 2025, www.rechtspraak.nl

= **DE RECHTSPRAAK, Rechtspraak introduceert per 1 juni 2025 herziene persrichtlijn, 13 maart 2025.**

DE RECHTSPRAAK, Persrichtlijn en afwijkingen, 20 februari 2025, www.rechtspraak.nl

= **DE RECHTSPRAAK, Persrichtlijn en afwijkingen, 20 februari 2025.**

RVDJ, Ombudsman, 24 april 2025, www.rvdj.be/pagina/ombudsman-0.

= **RVDJ, Ombudsman, 24 april 2025.**

RVDJ, Werkingsreglement, 4 februari 2025, www.rvdj.be/pagina/werkingsreglement.

= **RVDJ, Werkingsreglement, 4 februari 2025.**

Corr. Leuven 11 september 2023, https://www.unia.be/files/2023_09_11__Rb._Leuven.pdf

= **Corr. Leuven 11 september 2023.**

ECHR, Factsheet Right to the protection of one's image, November 2023, 15, www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_own_image_eng.

= **ECHR, Factsheet Right to the protection of one's image, November 2023, 15.**

VVJ, Hurbain t. België: Le Soir moet artikel in internetarchief anonimiseren; 5 juli 2023, <https://www.journalist.be> (geraadpleegd op 5 april 2025).

= **VVJ, Hurbain t. België: Le Soir moet artikel in internetarchief anonimiseren; 5 juli 2023 (geraadpleegd op 5 april 2025).**

EHRM, Factsheet Protection of reputation, March 2024, www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_reputation_eng

= **EHRM, Factsheet Protection of reputation, March 2024**

VVJ, VVJ-jaarverslag, december 2024, 15-16, <https://www.journalist.be/sites/default/files/2024-12/VVJ-jaarverslag%202024.pdf>

= **VVJ, VVJ-jaarverslag, december 2024, 15-16.**

ECHR, Guide on Article 10 of the ECHR, 31 augustus 2024, 30, <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide>.

= **ECHR, Guide on Article 10 of the ECHR, 31 augustus 2024, 30.**

Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die

gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG (algemene verordening gegevensbescherming), *Pb.L.* 4 maart 2021, 74, <http://data.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>. (hierna AVG)

= **Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG (AVG), *Pb.L.* 4 maart 2021, 74 (hierna AVG).**

= AVG

DE SMIT M, 'Waarom noemen we Jos B. niet (meer) bij zijn volledige naam?', NOS 27 augustus 2018, <https://nos.nl/op3/artikel/2247766-waarom-noemen-we-jos-b-niet-meer-bij-zijn-volledige-naam> (geraadpleegd op 5 januari 2025).

= **DE SMIT M, 'Waarom noemen we Jos B. niet (meer) bij zijn volledige naam?', NOS 27 augustus 2018 (geraadpleegd op 5 januari 2025).**

Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings, 10 July 2003, Rec(2003)13, <https://search.coe.int/cm?i=09000016805df617>.

= **Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings, 10 July 2003, Rec(2003)13.**

Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the position of the victim in the framework of criminal law and procedure, 28 June 1985, Rec(85)11, <https://search.coe.int/cm?i=09000016804dcca>.

= **Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the position of the victim in the framework of criminal law and procedure, 28 June 1985, Rec(85)11.**

ECHR, An RTBF programme on possible sexual abuse of children concerned matters of public interest and was protected by freedom of expression, Press Release, 13 december 2022, 3, <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22:%5B%22003-7520464-10322989%22%5D%7D>

= **ECHR, An RTBF programme on possible sexual abuse of children concerned matters of public interest and was protected by freedom of expression, Press Release, 13 december 2022, 3.**

DE COCK R., e.a., *Pers & slachtoffers: rapport*; "Onderzoek in opdracht van de Vlaamse minister van Media en de Vlaamse minister van Welzijn", Universiteit Antwerpen, *Steunpunt Media*, 2013, 237, <https://repository.uantwerpen.be/docman/irua/79ebec/664250b8.pdf>.

= **DE COCK R., e.a., *Pers & slachtoffers: rapport*; "Onderzoek in opdracht van de Vlaamse minister van Media en de Vlaamse minister van Welzijn", Universiteit Antwerpen, *Steunpunt Media*, 2013, 237.**

Boeken, bijdragen in verzamelwerken/tijdschriften

ALEN A. en MUYLLE K., *Handboek van het Belgisch Staatsrecht*, Kluwer, 2011, paginanummer.

= **ALEN A. en MUYLLE K., *o.c.*, paginanummer.**

BERBUTO S. en JACQUES E., 'Pers' in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Wolters kluwer, 2013, paginanummer.

= **BERBUTO S. en JACQUES E., 'Pers' in X., '*o.c.*', paginanummer.**

BOURRY H., COTTYN V. en HAERENS M., 'Pers en Privacy' in VERMEULEN G. (ed.), *Privacy En Strafrecht: Nieuwe En Grensoverschrijdende Verkenningen*, Maklu, 2007, paginanummer.

= **BOURRY H., COTTYN V. en HAERENS M., 'Pers en Privacy' in VERMEULEN G. (ed.), '*o.c.*', 2007, paginanummer.**

DEFREYNE E., 'Le droit à l'oubli et les archives journalistiques', *RTDI* 2013/2, paginanummer.

= **DEFREYNE E., '*o.c.*', *RTDI* 2013/2, paginanummer.**

DELBROUCK I., 'Niet-consensuele seksuele misdrijven – Bijzondere strafrechtelijke en strafprocesrechtelijke aspecten' in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Wolters Kluwer, 2023, paginanummer.

= **DELBROUCK I., '*o.c.*', paginanummer.**

DELTOUR P., ‘Trial by media, journalism by law?’, *Juristenkrant* 2020/414, paginanummer.
= **DELTOUR P., ‘o.c.’, paginanummer.**

JANSEN F., ‘Moeten verdachten met initialen worden aangeduid?’, *OnzeTaal* 2014, paginanummer.
= **JANSEN F., ‘o.c.’, paginanummer.**

JONGEN F. en STROWEL A., *Droit des médias et de la communication*, Larcier, 2017, paginanummer.
= **JONGEN F. en STROWEL A., o.c., paginanummer.**

VAN GARSSE S., ‘Het rechterlijk verspreidingsverbod: een kwestie van timing?’, *AJT* 2000-01, paginanummer.
= **VAN GARSSE S., ‘o.c.’, paginanummer.**

VAN VEGCHEL J., ‘Een Nederlands recht van antwoord: driemaal is scheepsrecht?’, *Mediaforum* 2018/4, paginanummer.
= **VAN VEGCHEL J., ‘o.c.’, Mediaforum 2018/4, paginanummer.**

VELAERS J., *De beperkingen van de vrijheid van meningsuiting*, Maklu, 1991, paginanummer.
= **VELAERS J., o.c., paginanummer.**

VERSTRAETEN R., *Over mediatisering van justitie?*, Intersentia, 2009, paginanummer.
= **VERSTRAETEN R., ‘o.c.’, paginanummer**

VOORHOOF D. en VALCKE P., *Handboek mediarecht*, Larcier, 2014, paginanummer.
= **VOORHOOF D. en VALCKE P., ‘o.c.’, 2014, paginanummer.**

VOORHOOF D. en VALCKE P., *Handboek mediarecht*, Larcier, 2011, paginanummer.
= **VOORHOOF D. en VALCKE P., ‘o.c.’, paginanummer.**

VOORHOOF D. et al and MCGONAGLE T. (Ed. Sup.), *Freedom of Expression, the Media and Journalists: Case-law of the European Court of Human Rights, IRIS Themes*, European Audiovisual Observatory, 2022, paginanummer.
= **VOORHOOF D. et al and MCGONAGLE T. (Ed. Sup.), ‘o.c.’, 2022, paginanummer.**